

PK
9125
C44g

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

An
c 26

103
по яфетическому языкознанию. I.

ილია ჭკონია.

სიტყვის-კონა

საბა-სულხან ორბელიანის და დავით ჩუბინაშვილის
ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები.

Илья Чконія.

Грузинскій глоссарій.

Слова, не вошедшія въ Словари Савы-Сулхана Орбеліани
и Давида Чубинова.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

ВАС. ОСТР., 9-я линія, № 12.

1910.

326

Матеріалы по яфетическому языкознанію. I.

ილია ჭკონია.

სიტყვის-კონა

საბა-სულხან ორბელიანის და დავით ჩუბინაშვილის
ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები.

Илья Чконія.

Грузинскій глоссарій.

Слова, не вошедшія въ Словари Савы-Сулхана Орбеліани
и Давида Чубинова.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

вас. остр., 9-я линія, № 12.

1910.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
Май 1910 г. **Непремѣнный Секретарь, Академикъ С. Ольденбургъ.**

РК
9125
С449

Предисловіе.

Яфетическое языкознаніе представляет самостоятельную область лингвистической науки, посвященную языкамъ: грузинскому, сванскому, мингрельскому, чацскому (лазскому) и др. Самостоятельность этой научной области основана не только на своеобразіи матеріаловъ, но и на особенностяхъ и цѣльности ученія о нихъ, на особой системѣ звуковыхъ законовъ, нормирующихъ эти матеріалы. Она получаетъ освѣщеніе и научное обоснованіе въ нашей теоріи о родствѣ названныхъ языковъ, составляющихъ яфетическую вѣтвь, съ семитическими. Суть теоріи съ главнѣйшими ея положеніями дана мною въ книгѣ: „Основныя таблицы къ Грамматикѣ древне-грузинскаго языка съ предварительнымъ сообщеніемъ о родствѣ грузинскаго языка съ семитическими, С.-Пб. 1908“. Въ цѣляхъ служить интересамъ этой молодой отрасли науки объ языкѣ возникаетъ настоящая серія. Съ особымъ чувствомъ удовольствія выпускаемъ въ качествѣ первой ея книги работу провинціального труженника: она отвѣчаетъ на наиболѣе животрепещущій изъ очередныхъ вопросовъ по одному изъ яфетическихъ языковъ. „Съ многолѣтнимъ, почти систематическимъ игнорированіемъ грузинскаго языка лингвистическою наукою находятся въ связи, съ одной стороны, неизвѣстность лексическаго богатства грузинскихъ говоровъ, съ другой — неполнота грузинскихъ словарей. Для восполненія указанныхъ пробѣловъ“, какъ мнѣ уже приходилось говорить¹⁾, „я предполагаю организовать собраніе матеріаловъ по діалектамъ и говорамъ грузинскаго и родственныхъ съ нимъ языковъ“.

Въ *Глоссаріи* И. М. Чконіи „объяснены свыше полторы тысячи словъ. Матеріалъ совершенно новый, т. е. не занесенный въ словари.

1) Извѣстія Имп. Академіи Наукъ, 1909, стр. 945.

1995373

Если же попадают слова, известные из словаря С. Орбелиани или Д. Чубинова, то лишь тогда, когда автору удается уловить не отмѣченное до сих поръ значеніе¹⁾. Вошли въ работу и мѣткія реченія и неизвѣстныя изъ словарей сочетанія извѣстныхъ словъ для выраженія тѣхъ или иныхъ понятій. Преимущественно, это — слова или выраженія, употребительныя въ живой рѣчи, но не вошедшія въ литературу, или встрѣчающіяся лишь у нѣкоторыхъ ново-грузинскихъ писателей. Въ числѣ ихъ и рядомъ съ ними имѣются каждый разъ особо указываемыя авторомъ діалектическія слова изъ различныхъ говоровъ, какъ то: гурійскаго, имеретинскаго, карталинскаго, пшаво-хевсурскаго и др. Авторъ использовалъ отчасти и древне-грузинскіе памятники, изданные въ послѣднее время. Кромѣ того, есть случаи, когда для рѣдкихъ словъ, приведенныхъ лишь лексикографомъ С. Орбелиани, притомъ безъ объясненій, И. М. Чконія отыскалъ толкованія въ народной рѣчи. Толкованія на грузинскомъ языкѣ часто сами по себѣ представляютъ интересъ для изученія синонимовъ. Значенія иллюстрируются характерными фразами, иногда цѣлымъ ихъ рядомъ, пословицами и поговорками. Толкованія нѣкоторыхъ словъ — вкладъ въ этнографію. Имѣется и подборъ народныхъ именъ, женскихъ и мужскихъ. Отмѣчены впервые названія дѣтенышей животныхъ въ различныхъ возрастахъ, равно названія различныхъ сортовъ того или иного растенія, приведены названія грибовъ (свыше тридцати видовъ). Въ числѣ словъ не мало и заимствованныхъ, греческихъ, армянскихъ, а особенно — арабскихъ, персидскихъ и турецкихъ: происхожденіе ихъ указывается мною въ прямыхъ скобкахъ²⁾. Есть въ работѣ кое-какіе формальные недочеты,

1) такъ именно 47 словъ: *ბეჭი, ანბაბი, ასაკი, პიპინი, პოგინი, ბუღეშური, ბუღეული, გამბაგე, გასაგნა, გრეხელი, ღვლა-შინა, ღვება, ღობელი, თოქელითი, კატამარა, კერტი, კვირამელი, ღამინა, ღუწი, მაჭრა, მაწლე, შეუთითი, ნაკარცევი, სეკელითი, სოღველი, სეუთითი, ტატი, უჭურა, უნუშათი, ფანბაგი, ფელითი, ფინთინი, ფრანი, ქანანი, უამბობა, შინდარელი, შინა, შინური, ნა, ცქელი, ცხინოსი, სარეკელი, წიწკელი, ჭრუჭინა, სთრითი, ხალი, სეშინი, სოუთითი. Впрочемъ — изъ нихъ два (*ღვლა-შინა* и *სოუთითი*) Д. Чубиновымъ даны съ тѣми же объясненіями, но мы ихъ также удержали для свидѣтельства, что они живыя слова.*

2) Эти указанія на исчерпывающую полноту не притязаютъ. Мы воздержались отъ части отождествленій, такъ какъ они требовали спеціального обсужденія. Кромѣ того, нѣкоторые слова, какъ напр. арабскіе медицинскіе термины въ грузинской транскрипціи, требуютъ особаго обследованія; лишь иногда я не могъ воздержаться отъ поправки, напр. „*ჭიჭა აკმა*“ въ „*ჭიჭ სავაზი*“.

такъ, главнымъ образомъ, неполная обстоятельность цитатъ¹⁾, но авторъ въ ней даетъ настолько по существу интересный и богатый матеріалъ, что не можетъ быть сомнѣнія въ чрезвычайной ея научной цѣнности²⁾“.

Нѣсколько словъ приведены безъ объясненія, напр. *თაქარქაძე*, *იშმის-ტუტოვა*, *კიპკიპეი* *თვალის*, *ლერდაიანი*, *ქიზმაზი*; авторъ предлагалъ ихъ выкинуть, но я оставилъ и неистолкованные слова, какъ матеріалъ для будущихъ справокъ. Для нѣкоторыхъ изъ нихъ авторъ же прислалъ дополнительно толкованія, такъ *კიპკიპეი* *თვალის* (см. ниже Addenda). Иногда въ такихъ дополнительныхъ толкованіяхъ получаемъ болѣе обстоятельное или болѣе точное опредѣленіе. Иной разъ И. М. Чковія могъ лишь подтвердить, что слово, напр. *ქიზმაზი*, несомнѣнно существуетъ и имѣетъ не одно значеніе. Въ другихъ случаяхъ авторъ не могъ найти опоры въ доступныхъ ему матеріалахъ хотя бы для такого общаго утвержденія, какъ напр. въ отношеніи словъ, снабженныхъ вопросительнымъ знакомъ „*მწერლებილი (?)*“ (см. *დახმლეილი*) и т. п.

Послѣ того, какъ работа уже напечатана, позволю выразить одно желаніе, чтобы въ будущемъ при собираніи матеріаловъ авторы своевременно отмѣчали обстоятельно и точно источники, устные и книжные, въ послѣднемъ случаѣ не только страницы, но и строки. Надо также выдѣлять особо готовые лексикографическія работы: ихъ нельзя смѣшивать съ источниками.

Ниже слѣдуютъ: I. Объясненіе сокращенныхъ терминовъ и заглавій сръчиненій, равно и именъ авторовъ и собирателей³⁾, II. Addenda и III. Опечатки. Последнихъ нѣсколько больше, чѣмъ можно было бы ожидать, такъ какъ, во-первыхъ, авторъ внесъ туда нѣкоторыя поправки въ подробностяхъ и, во-вторыхъ, рукопись, по которой мы печатали, оказалась копіею съ описками. Это выяснилось, когда, по отпечатаніи, чистые листы я переслалъ автору, проживавшему въ г. Александрополь, для дополнительныхъ замѣчаній.

Н. Марр.

1) Слѣдуетъ сожалѣть и о томъ, что не отмѣчаются какимъ либо знакомъ, напр. звездочкою, слова, авторомъ взятые готовыми изъ различныхъ спеціальныхъ словарчиковъ.

2) Извѣстія Имп. Академіи Наукъ, 1909, стр. 945—946.

3) Не нахожу въ нихъ *Краткаго грузино-руско-латинскаго словаря* кн. Р. Д. Эристова, изъ трехъ естественныхъ царствъ природы.

I. აზნა

შემოკლებული სიტყვებისა და სათარებისა, ავტორებისა და შემკრებელთა სახეფარებისა.

ა. გ. = გურული, ა. გოგვაძე.

ა. ი. = ა. იაშვილი («ივერია» 1900 წ. № 176).

აკ. = აკაკი წერეთელი.

ართმ. = ართმელაძე ც.

არჩილს-ელი?

გურ. = გურული.

გურ. მ. გ. = გურული, მამია გურიელის ნაწერებიდან.

გურ. მ. ნ. = გურული, თ—დი მიხაილ აღ. ნაკაშიძე.

გურ. ნ. ნ. = გურული, ნინო ნაკაშიძე.

გურ. ს. გ. = გურული, სიმონ გუგუნაძე.

გურ. ც. გ. = გურული, ცელემაკ გურიელის შენაკრები.

გ. წ—ლის ნ. = გიორგი წერეთლის ნაწერები.

დ. პ. = დ. პავლიაშვილი.

ვაჟ. ფშ. = ვაჟა-ფშაველა.

ვლად. ზზგ. = ვლადიმირ ზზგანელი.

ვ. ქ. = ვანო ქიქინაძე («ივერია» 1900 წ. № 157).

თ. დ. ს. = თუშური დ. სიზანაშვილი («ივერია» 1888 წ. № 231).

თიმს. = «თიმსარიანი», ე. თაფაიშვილის რედაქციით გამოცემული.

თ. პუსა = თომა პუსა (ფსევდონიმა დავით მესხისა).

ია ეკალ. ნაწ. = ია ეკალაძის ნაწერი.

ი. ე. = ია ეკალაძე.

ივ. ჯავახიშვილი, საქ. მეფე = საქართველოს მეფე ბ მისი უფლებები, თფილისი 1905 (გადმოზეჭდილი ცნობის ფურცლიდან).

იმერ. = იმერული.

იმერ.-გურ. = იმერულ-გურული.

იმერ. დ. კ. = იმერული, დავით კლდიაშვილი.

იმერ. ნ. ა. = იმერული, ნიკო აბდუშელიშვილი.

იმერხეველი, ნ. მ. = ნ. მარისა.

ი. ს. დ. = იმერული, ს. დათეშიძე («ცნობის ფურცელი» 1906 წ. № 2848).

კ. ერ. = კოსტანტინე ერისთავის ლექსები.

კ. უ. = კოსტანტინე უიფიანი, დიმიტრის ძე.

ლენს. დ. მ. = ლენსუშური, ლუტუ მეტრელი.

მეგ. = მეტრული.

მთ. მ. ჯ. = მთიული, მინა ჯავარიძე.

მოგზ. = «მოგზაური», უოველ კვირეული გაზეთი.

- მოთხ. «კონა» = მოთხრობა «კონა» ეკატ. გაბაშვილისა.
- მ. ჯ. ინგილ. = მოსე ჯანაშვილის (ინგილოური) ნაწერი («ივერია» 1889—1900 წ. ჰ გაზეთი «საფაქრო გზა» 1908 წ.).
- ნ. ა. = ნიკო აბდუშელიშვილი.
- ნ. ა-მ. = ნ. აღუქსიფე-მესხიშვილი.
- ნ. მარრი TR = Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, წიგნი IV.
- Н. Марръ, ДП = Армянскія слова въ грузинскихъ Дьяніяхъ Пилата (Зап. Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Общ., т. XVII).
- М = Ифетическое происхождение армянскаго слова *magareu* — пророкъ, (Извѣстія Имп. Академіи Наукъ, 1909, 115).
- МВ = «Мудрость Балавара», грузинская версія «душеполезной исторіи о Варлаамѣ и Иоасафѣ» (Зап. Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Общ., т. III).
- პ. მ. = პეტრე შირიანაშვილი («ივერია» 1900, №№ 79—80).
- პ. პ. = პ. პ. («ივერია» 1904 წ. № 199, ფელეტონი).
- პ. უ-შვილი = პეტრე უშიკაშვილი.
- რაზიკ. = რაზიკაშვილი თ. («ივერია» 1900 წ.).
- სვან. თ. ს. = სვანური, თავისუფალი სვანი («ივერია» 1888 წ. № 35, 37).
- სპარს. ქ. დ. = სპარსული, ქილილა ჰ დამანა.
- ფ. ქ. = ფილიმონ ქორიძე.
- ფშაური, ი. ბ. = ფშაური ლექსები ი. ბოძაშვილისა («ივერია» 1900 წ. №№ 160—162, 166—168).
- ფშ. ბ. } = ფშაური, ბაჩანას ნაწერები.
- ფშაური ბ. }
- ფშ. რაზიკ. = ფშაური, რაზიკაშვილი თ. («ივერია» 1900 წ.).
- ქარ. ან. ე-ს. = ქართლური, ანასტასია ერისთავ-ხოშტარიაძის.
- ქარ. გ. ეკ. = ქართლური, ეკატერინე გაბაშვილისა.
- ქართლ. = ქართლური.
- ქართლ. კახ. ზ. გ. = ქართლ-კახური, ზაქარია გულისაშვილი.
- ქარ. რაზიკ. = ქართლური, რაზიკაშვილი თ. («ივერია» 1900 წ.).
- ქ. დ. = ქილილა ჰ დამანა, თავ-დის გრ. გურიელის გამოცემა ი. ქუთაისის რედაქციით.
- ქუთ. პ. მ. = ქუთათური (ქუთაისში ჩაწერილი) პეტრე შირიანაშვილისა.
- ცნ. ფურც. = გაზეთი «ცნობის ფურცელი».
- ც. ფ. = «ცნობის ფურცელი» 1903 წ. № 2322: დ. მესხის იმერლის წერილები.
- ძგ. = ძველი ქართული.
- ძგ. ქარ. = ძველი ქართული.
- ზევ. გ. წ. = ზევსურული, ვასილ წერეთელი.
- ზევს. ნ. ურბ. = ზევსურული, ნ. ურბნელი («ივერია» 1887 წ. №№ 264 ჰ 1888 წ. 27, 32, 44, 57, 78 ჰ 84).
- ჯ. ვაზ. = «ჯვარი ვაზისა», სასულიერო გაზეთი ქართველ კათოლიკეებისა.

II. Addenda.

აიბი [тип-арб. عيب *csuab; nopoka; nedocimoxa*] მ. ჯან. ახსნით ნიშნავს მღარეს, ძაბუნს. ესევე სიტყვა იხმარება გურიაში ღ ნიშნავს ნაკლულევანებას, სირცხვილს ღ შეუფერებლობას. «ერთი რამე აიბი (ე. ი. ნაკლულევანება) ყველას ექნება», «ჩხუბიდან გაქცევა აიბია» (ე. ი. სირცხვილი), «მდიდრისათვის შავი მუშაობა აიბია» (ე. ი. შეუფერებელია).

გაბრიცინება (გურ.) თავის გაქიცინება, თავის ცანცარი. «შენი თავის გაბრიცინებამ ისე, შენ ეს არ იცოდე». გაბრიცინება, როგორც სინონიმი გაქიცინებისა ღ ცანცარისა, იხმარება მარცო თავის შესახებ, ზოლო სხვა შემთხვევაში კი არას დროს.

გაქიცინება (ღ არა გაქცინება, ის. გაბრიცინება) გაქნევა თავისა ანუ კულისა. «ის კაცი თავს აქიცინებს». «იმას თავის გაქიცინება ემარჯვება». ქიცინი = ქნევა თავისა ანუ კულისა. «იმ კაცს სიბერის გამო თავის ქიცინი ღაჩემდა». «კაცა კულს აქიცინებს». «ჩემსას გაწელა ყველაფერი, რაც კი კულს აქიცინებდა».

გაწუწუდი = გაწუნწუელი, წვიმისაგან, ანუ ისე წელით დასველებული.

«დონას» ფშავში, მონასა ღ უთაურის კაცის გარდა, ეყუფიან აგრეთვე ისეთს კაცსაც, რომელსაც ღამბლა არ სჭირს, მარა ჭკავს ღამბლიან კაცს. ჩემი აზრით შეიძლება ღამბლა სრულებით ამოგვეღო.

გაჭებაში თოვლ-ღაღებული ადგილი, უპირატესად თოვლიანი მთა; თოვლისაგან თეთრი. აქედან წარმოდგა სახელწოდება კავკასია ღ **Кавказ**. თათარზან ღალიშქელიანის სიტყვით მაქვს ჩაწერილი 1882 წ.

კიპკიპი, კიპკიპები თვალისა ქუთუთო, ქუთუთოები თვალისა.

კრიპუჭი თაფლი შაქრით ქცეული, თეთრი ფერი აქვს.

სატკბური სატკიერის სახელია.

ცდიკინი ღაპარაკის თვისებას ნიშნავს ღ არა მოღაპარაკეს.

ღენჭობო ნაჭუჭია, **СКОРПУНА**, ღ არა გარეთა კანი = წენგო. ეს უკანასკნელი აღნიშნული აქვს დ. ჩუბინაშვილსაც. გარდა ამისა, სიტყვის «წებერა»ს ახსნიდანაც ჩანს, რომ წენგო ღენჭობო არ არის.

ზვითო ქვა, რომელიც ხალხის რწმენით გველსა აქვს პირში, ღ ზოგჯერ მიწაზე ღაუვარდება. ვინც იმ ქვას ნახავს, რასაც ინატრებს, ის აუსრულდება. «რამ გაამდიდრა ის კაცი, ზვითო ზომ არ უნახავს?»

ზვირიფი იმ მიწას ეძახიან, რომელზედაც მოსავალი არ მოდის, ეწერი (შეაღარე ზვილიფი).

III. კორექტურული შეცდომები.

პერიდი.	გვერდი	წიგნი	დამატება:	უნდა იყოს:
2	2	—	რის	რის
3	16	—	თარგმანოვ	თარგმანოვ
4	6	—	აწ.	ან.
—	—	11	გამანადგურე	გამანადგურე
5	—	6	ბაქთაში	ბაქთაში
6	—	10	პეტრა	პეტრა
9	13	—	ბუნუნელი	ბუნუნელი
10	5	—	გაქცინება	გაქცინება
—	14	—	გადასმადთა	გადასმადთა
12	7	—	შოშტეგრა	შოშტეგრა
13	—	18	დაღვლეშელი	დაღვლეშელი
14	4	—	შარ.	შარ.
20	—	12	ასლანდელი	ასლანდელი
23	10	—	ხაოვლის	ხაოვლის
—	20	—	მოქცევა	მოქცევა
—	—	2	განხილვა	განხილვა
24	—	3	ჯანაბის	ჯანაბის
26	—	19	მოგზაობა	მოგზაობა
27	—	7	ლაგამის,	ლაგამის
29	11	—	ნიშნებს ბოთლს.	
—	18	—	ბაბლინა	ბაბლინა
31	5	—	წუგებს	წუგებს
—	—	4	გ.	გ.
—	—	3	მამონთა	მამონთა
32	6	—	ბაღ.	ბაღი
33	—	6	განქცევა	განქცევა (განხილვა?)
36	4	—	გაგი გაღმეგებული ოჯახიდან	გაგი ოჯახიდან
37	12	—	გუბ.	გუბ.
—	19	—	და მან.	და მან.
39	2	—	ხელოვნების მხრით	(ხელოვნების მხრით)
40	4	—	ოტროვლა	ოტროვლა
—	5	—	ოქრო-მანქანა	ოქრო-მანქანა
41	2	—	ივის მოხელა	ივის მოხელა
—	15	—	იხ. ათვლებს	იხ. თვლებს
44	—	13	ბოიშა მხივ	ბოიშა მხივ
45	—	4	ტოგრა	ტოგრა
46	13	—	მანქანაგებელი	მანქანაგებელი
48	10	—	მოლოდინი	მოლოდინი
59	—	15	ნაუფრუშედა	ნაუფრუშედა
61	—	11	წმინდა	წმინდა
73	—	4	დამალი ჩიხი	დამალი, ჩიხი.

აბდალი (გურ.) სულელი, იხ. ჩუბინ. ლექსიკონი [араб. عبد الله *რახვ* *Вожий*, *леший*].

აბიჯი (ქარ. რაზიკ.) ვაშლის ერთი საუკეთესო ქართულ ჯიშთაგანი, სარობს ქართლში; ზამთარში ძალიან ინახება ღ კაი ფასათც გადის.

აბლაუცა (გურ. ც. გ.) საქმის გაუგებელი, საქმის გაუგებელი [ср. აბლა-
ბუცა id.].

აბრა (ქარ. პ. შირ.) აბრატაუხთა, გაუსწორდა. გურიაში აბრის ალბა თოფის ან
ღამზაჩის ნიშანზე მოწყობას ნიშნავს, пристрѣляться.

აბრუ (გურ. იმერ. ფშური) აბრუს არ იცეს, სხელს არ იცეს, ნამუსს არ
იხთენს, სასირცხო საქმეს, სიღარიბეს ან სხვა რამ საჩოთიროს ირ იფერებს
[перс. آب آبرو *აბრა* *аба*; *блеск*, *свет*, ср. პირის წყალი].

აბურძგალა (რაზიკ. ფშ.) ქათამი. «აბურძგალამ სიპი შობა, სიპმა აბურძგალა
შობა» (ხალხური ჩქარა-გამოსათქმელი).

აბური (ნ. ა.) არა-რათ მისჩინევი, ასაგები. «დაუპატიუებელ სტუმარს აბური ქვია»
(ანდაზა).

აგვართა (გურ. მეგრ.) მწყემსის ღ მონადირის საყარაულო ქოხი.

აგუჯიანება (ნ. ა.) წაქეზება, წახლისება.

ადარო აილო (გურ. ც. გ.) ფრინველზე იტყვიან. ზოგი ფრინველი, მაგ. შა-
ვარდენი, ღვანს რომ ღაიბანს, კულის ბოლოდან გამოიღებს რაღაც ზეთის
მსგავსს სითხეს ღ გადისობს ფრთებზე გასაკეკლუცებლათ. ამას ეტყვიან
«ადაროს ალბას».

ადება (ქარ. რაზიკ.) ერთი ადება თივა, რაც ერთ საძნე ურემზე ღადება თივა,
ძნა თუ ზნე.

ადრახაგი (სპარს. ქ. დ.) ფანჯარა, სარკმელი.

ავან-ჩავანი საქმის სრული გარემოება, თეგადასავალი.

ავგავანი (გურ. ც. გ.) ირგვლივი სივრცე; обѣмъ, brassée.

ავლაზა (ნ. ა.) ურმის ქალეზის შესაკრავი წნელია.

ავრეზი უნაყოფო ხე.

აზართიანება (ნ. ა.) აგულიანება, ჩაგონება.

აზარი (ვაჟ. ფშ.) ასი წმინდა ნადირი, მონადირისაგან მოკლული, რის შემდეგ მონადირე სრმალს ღროებით მიწაში ჰფლავს.

აზაქარი (ფშ. რაზიკ.) ზარმაცი, უკეთუბელი, გაურჯელი.

აზნაურა (ნ. ა.) ურმის ფრჩხილების შესაკრავი წნელი. ქართლში აზნაურა ბალახია (რაზიკ.).

აზრომფება (ქარ. რაზიკ.) დაჩირქება, აუროლება.

ათაზში (ა. ი.) შარღის ქცევა, შირიმი, диабет, простое или сахарное мочеизнурение.

აიზი (ა. ი.) რწყევა ღ ფაღარათი, рвота и понос, желудочно-кишечный катарр.

აიბი (მთ. მ. ჯ.) მღრე, ძაბუნი.

აინონი, აინუნი (ნ. ა.) აზრი, ფიქრი, მაგ. აინუნშიაც არ მომსვლია, აზრათაც არ გამოცარება.

აკაპიწება (გურ. იმერ.) ცანთ-საცმელის კალთების აწევა, გადაკაპიწება, ცანთ-საცმელის სახელოების გადაკეცა.

აკვარჩხადება (ვლ. ზვ.) წულის ძლიერი აღუღება.

აკვიწინება (გურ. ც. გ.) მიწუივ ვინმეს გაღიზიანება. «ამიკვიწინდა ეს კაცი ღ აღარ შეშეება», «რას ამკვიწინებია, ნეტავი?»

აკიზვა (ნ. ა.) რამესთვის კიბის სახის მიცემა, ჩამოსხმა, ჩამოცმა.

აკო (ფშ. რაზიკ.) ფქვილის ჩასაურელი, амбаре, ბელელი.

აკონვა კონათ შეკრვა. «ჩალა აკონილი მაქვს».

აღაბაღა (ქარ. რაზიკ.) დავიდანაბა.

აღადასტური ანუ ანადასტური შავ-მარცვლებიანი ყურძენი, ანდასოულს ჩამოჰგავს, ხარობს უფრო საჯავახოში, გურიაში.

აღაიბ (გურ. იმერ.) ორ წყებათ დაწკაპულ (მწკრივით დამდგარ) ადამიანთა შუა ადგილი. აღაიბში გატარება უწინ ნიშნავდა ადამიანის წკებლით, ჯოხით ანუ მათრახის ცემით გატარებას ორ წყებათ ღარაზმულ ჯარისგან. ასლა ნიშნავს საჯაროთ შერცხვენას.

აღამათები (ა. ი.) ნიშნები სენისა, симптомы болезни, [араб. علامات].

აღაფი (ნ. ა.) тормазь.

აღაშა (ქარ. ან. ე-ს.) თამამი საქციელის ღ ენა დაუმაგრებელი ქალი, взбалмошная.

აღაზა (ფშ. რაზიკ.) ქართლურათ ალაქანა, წინდის მეორეთ გამოქსოვილი ძირი.

აღეინა (ა. ი.) ოენა.

აღი-კვადი (ქარ. რაზიკ.) პირ-წავარდნილი. ქართლში იტყვიან: «ეს ბავში აღი-კვადი მამა არისო», ვითომ ძალიან ჰგავსო.

აღის-ყური (ქარ. იმერ. რაზიკ.) ღიდრონი ზღვის ჭრელი ლოკოკინის ბუდე; სადაფი.

აღმანი (რაზიკ.) ვისიც იარაღი მოჰკლავდა ან დაჭრიდა, იმ იარაღის პატრონს

უნდა ეზლო სისხლი, იარაღი გინდ სხვას სჭეროდა, ამ საზღაურს ჰქვია ალმანი.

აღლო (იმერ.) რამეს შესაფერი ღრო, სეზონი. «ამ ცანი-სამოსის აღლო ახლა». «ასეთს ჩონას ჯერ აღო არ ღადგომია».

აღლოშა (ფშ. რაზიკ.) ბოყვი.

აღლხას ცემა (გურ. ც. გ.) მოწყურვებულზე წყლისაგან და მოწივებულზე გაძლო-მისაგან უცეპ წვენა.

ამაშუუფელი მგფობა იმერეთში სამეფოს არეულობის დროს მე-XVII საუკუნის დამლევეს კანონიერი მეფე იძულებული უოფილა გაქცეულიყო. უმეფოთ ღარჩენილ ზალხს მოუნდომებია სხვა მეფის არჩევა. დიდებულთაგანი არავინ ღათანსმებულა, ზოლო მცირე აზნაური ამაშუუფელი დაყოლია ზალხის ზურგიდს და მოურჩევიათ მეფეთ. არჩევისათანავე მოსულა მასწარბელი, კანონიერი მეფე მოზრძანდა და იწყო სამეფოს მართვაო. . . დასავლეთ საქარ. «ამაშუუფელის მგფობას» სმარობენ იმ აზრით, როგორც ერკობაში «ხალიფა ერთი საათით».

ამ-ღროუფი (ციციქ.) თარამეღროვე, ამ დროს შესაფერი. «იმის ძიებაში არ უფალთ, რამდენათ ამ-ღროუფია ეს საკითხები» (ცნ. ფურც., 1906, № 3016).

ამ-ნიაგავათ (გურ. ც. გ.) ამ-ნაირათ, ამის მსგავსათ.

ამოკაბლითავება კაბის კალთას რომ ამოიწვეს ქალი ან ჩონის კალთას კაცი. ამოკაბლითავე, კაბის ან ჩონის კალთა აიწია.

ამოღანგვა (ნ. ა.) ამოთხუნვა, ამოსვრა.

ამოჟიჟინება (ფშ. რაზიკ.) გაზაფხულზე, როცა პირველათ თოვლი აღგება და ზალახი წვერს ამოჰყოფს მიწიდან, ამ ზალახს ქართლში ჟიჟოს ეძახიან.

ამოშპუნება, ამოვიშპუნებ (გურ.) ელვის სისწრაფით იარაღის ამოღება: უამას, ცხემლაიშის (გურული სატვერები) და ზრმლის ქარქაშიდან, ფიშკოს (ღამზაჩა) სარცყელიდან და თოფის კი ბუდიდან.

ამოწუმპუფი წყალში დასველებული. «მეტრელია, კუდურია, წყალში ამოწუმპულია». . . (ხალხური).

ამპურა (ფშ. რაზიკ.) სეა, железное дерево, წითელ ნაჟოფს ისხამს, ცოცხათი კუნელის ჰგავს, ჭამენ.

ამხდური (ქარ. რაზიკ.) ვალის გადასახდელათ სამაო ქონება, რომ ვალს აუვიდეს.

ანაგებ, ანაგებათ (გურ.) ბუნებით, ბუნებითათ. «იმას ანაგებ არაფერი არ გაეგება», «ანაგებათ ასე იცის იმ გლახის მოღვამამ!»

ანგაფი (პეტ. მირ.) დასწონი, დანაწონი, доѣсоеѣ.

ანდასოუფი შავი ღიდ-მარცვლებიანი ჟურძენი, ხარობს უფრო რიონის მარცხნივ, ქუთაისის მაზრაში, საჩინოს მხარეს.

ანდეზარი (ქარ. რაზიკ.) ურემი, რომელიც უკანა ძლევს.

ანდრიუფი (ქარ. რაზიკ.) შავი სხვილ-მარცლოვანი ჟურძენი.

ანტრია (ფშ. რაზიკ.) გათხელებული მოხარშული ცომი.

ანჩასი (ნ. ა.) უნაგირი.

აპლაკუნებს უადიონს (იმერ.) ჩიბუნს ცუჩების პლაკუნით წევს (გ. წ-ლის ნაწ.).

აპლაკვა (ც. ფ.) აშვერა, აპლაკული, აშვერილი, ავპლაკე ფეხები, ავამ-ვირე ფეხები; ავპლაკე იგი, წამოვაქციე ისე, რომ ფეხები აიშვირა.

აპრაჭიჭა (გ. ვაზ.) უფავილია.

არაზანი (ქარ. აწ. ე-ხ.) თავსმა წვიმა, იხ. ღესტერი.

არას მიქინით (გურ. ც. გ.) არას გზით, არას საშუალებით.

არდისუღათ (გურ.) შუათანა რიცხვით, დასლოვეზით. «არ დამითვლია, მარა რამდენათც თვალი მოგყარი, იქნება ასე, არდისუღათ რომ ვთქვათ, სამასი ღერი სე». «ზოგან რომ ასე ჩავადლოთ და ზოგან ორმოცდაათი, ასე, არდისუღათ, იქნება 75. .».

არაჟანი (ქარ. პ. მირ.) უღულარ რძეს ნაღებს რომ მოხთიან.

არეკლება თინათინება, отражение, ანარეკლი отраженный.

ართვადი (იმერ.) აღმინი, რომელიც შესახედავთ მოსწორნი არ არის.

არნაბი (გურ. ც. გ.) მოთხრილ მიწის გადასაცნათ მოწყობილი ძელი (ფიცარი).

არნობა მიხცა (გურ. ც. გ.) ნება მისცა.

არნაგი (ლენხ. პ. მირ.) ცარიანი ფიცარი კალოზე და სახლის გადმოსათოვლოთ სახმარი.

არუის ცილა (ფშ. რაზიკ.) წვრილი, მწვანე ქინქლა, რომელიც არუის ფოთოლს ახვევია.

არუის სოკო (ფშ. რაზიკ.) სოკოა, არუი ისხამს და ამ სოკოსას ბურთებს თლიან.

არსიმი (ფშ. რაზიკ.) ავი კაცი, მოჩხუბარი.

არჯადი (ქარ. რაზიკ.) უკანასკნელი ღლე, იტყვიან: არჯადი მოუვიდაო, ვითომ კვლავაო [არ. اَجْدَ *aradja* *ახადი*]. საბა ასე ხსნის: ურცხვით ანჩას-ლიო. ხვესურეთშიაც ასე ხმარობენ, როგორც საბა.

არჯეკელი (ფშ. ზაჩ.) მთის ბალახია.

ასავად-დასავადი აღმინის საღმე მყოფობის და მისი მოქმედების ამბვის ცოდნა. . . «... მისი ასავად-დასავადი ვერ გაიგო...» (იხ ეკალ. ნაწ., გვ. 217).

ასახსნელი არითმეტიკული ამოცანა, *задача*, გამასარკვევი.

ასანიგი (პ. მირ.) ჯალათი (აზიათ. მღვდ., ქ. ცრ., ნაწ. I) [ВМ. პასანიგი, перс. см. Н. Марр, II, стр. 027].

ასაკი (პ. მირ.) ზომის, მოწიფულობის ღრო [ср. древне-гр. ჰასაკი, арм. հասակ].

ასიორება თვადიზა (გურ. ც. გ.) შემცთარათ დანახვა რამესი.

ას-ფურცელა (ქარ. რაზიკ.) ფაშვის დაკეცილი ნაწილი საქონლისა.

ატადი (ა. ი.) мышца.

ატორღიბება (ქარ. რაზიკ.) აღევნება უკან. «რას ამეტორღილა ეს კაცი», ვითომ რას ამეღვნა ეს კაციო.

ატრუეება, ატროვება (ნ. ა.) ატეხა, ატელა [ср. ცვრევა].

აქენთელება მეტის-მეტი დალაფა ზე ქშინვა, აქენთელებული, ერთოზ დალაფული ზე მქშინავი.

აქია (რაზიკ.) анекдотъ, საზას აუხსნელათ აქეს სიტყვა «აქია» [черезъ тур. арб. *اخبار* *razskaz*].

აქნა (ნ. ა.) ასო-ასოთ დაჭრა, მაგ. ქათმის, ცხვრის ზე სხვ.

აღიზიანება (ნ. ა.) გაჯავრება, გაზრახება კაცისა ჩაგონებით, ღაპარაკით.

აჟირო (ნ. ა.) მსხვილი ზე ცკბილი მსხალია, აღრე მწიფდება.

აჟღაჟუდა (ქარ. რაზიკ.) დიდი უხამსის ტანის კაცი, აჟაჟული, იხ. ოტროველა.

აშხვართვა (ცნ. ფ.) ტანით მალლა ასული, ანუ მალლათ გაზრდა აღმზანისა გინა მცენარის. აიშხვართა, მალლა ავიდა; გაშხვართვა, გაწოლა, გაშხვართული, გაწოლილი.

აჩათანა (ფშ. რაზიკ.) ტარ-მოკლე ნიჩაბი.

ამპორება (რაზიკ.) აჟროლება. დასავლეთ საქართ. აშმორებას იტყვიან [ср. ამპორება].

ამრანდომა (ფშ. რაზიკ.) ხმის გაცემა, ხმის ამოღება.

აწაპნვა (გურ. იმერ.) წაღლეცა, წართმეცა, წაგლეჯა; ავწაპნი, აწაპნის.

ასორომაზი (ქარ. რაზიკ.) გაუშაძარი უველაფრით.

აჯაში (რაზიკ.) ბრიყვი, გაუთლელი [არბ. *مجنون*, въ тур. также значущий неопытный, неотесанный].

აჯუჯე-მაჯუჯე (გურ. ც. გ.) დაბალი ზე ცუდი თვალ-ტანადი აღმზანი [არბ. *عاجاج* *jağaj*, но въ отношеніи значенія тур. *عاجاج* *karlik*].

ბ.

ბაბაჲ (გურ.) [ср. тур. *баба* *отец*, но также древне-груз. *მამა*].

ბაბაჟეფლა (ჯ. ვაზ.) მცენარეა ბუჩქნარიანი, რწყილს წვევცს.

ბაბრი (ფშ. რაზიკ.) ძალიან დიდ დათვის ეძახიან [ср. перс. *ببر* *тигр*].

ბაგბაგი (ფშ. რაზიკ.) ბაბანი, კბილის კბილზე ცემინება სიცივისგან.

ბაგრა (მო. მ. ჯ.) ძალიან.

ბაზი (ნ. ა.) ხმელი, მაგ. სიმინდი დაბაზდაო.

ბაზო (ქარ. რაზიკ.) სამწვანელი კელეპს შუა ღარჩენილი ცარიელი აღგილი.

ბათმანი 20 გირვ., ართვინსა ზე ბათომის მხარეში 18 გირ., ერევნის გუბერნიაში 12 გირვანქა.

ბათომი (ჭანური) საფლობი, ქონჭყო მიწა, იხ. ლეთეში.

ბაქთაში (ქარ. გ. ეკ.) კირი ზე სილა კედელსა ანუ ქერზე შენალესი, უტუკატური (მოთხ. «კონა») [тур. *таш* *камень*].

ბაიბური (ნ. ა.) ჩამი-ჩუმი, მცირე ხმაურობა.

ბალახის ჩახდომა (ფშ. რაზიკ.) ბალახის ჩასვლა, შემოდგომით რო გახმება ზე ჩაიფუნეცება.

ზაღდუმი (იმერ. პ. მ.) კურცნის დასამაგრებელი ტყავი, ძუას ქვეშ ამოღებული.

ბაღუეში (ხევს.) მიწის ნიადაგი, почва.

ბანქო სათამაშო კარტი. «ნარდი ბედია, ჭადრაკი ჭკუა, ბანქო ცუდია, განჯაფა ტყუა» (ანდაზა).

ბაჟე-მკვასე (ნ. ა.) უმწიფარი ლეღვი.

ბარასი (ა. ი.) «საშვილესაგან ბარასი რომ გამოეზმის», მაგარი სიმსიენე — опухоль, новообразование, саркома матки [არბ. *سركه پروکاسه*].

ბარგის ურმები არტილერიის ბარგის ურმები. მეფე ერეკლე მეორის ერთ სიგელში ნახმარია იმ აზრით, როგორც რუსული артиллерійскій обозъ.

ბარდაგი (რაჭ.) ათი გირვანქა ღვინო ღ სვ.

ბარნელა (ფშ. რაზიკ.) ჯვოსზე გაკეთებული ჯვარი რძის საღვებათ.

ბარდოჯანა (ფშ. რაზიკ.) ავი სული, ამ სახელით აშინებენ ბაღლებს.

ბასარსხლეები (გურ. ნ. ნ.) ბარტყები ჩიტისა, იტყვიან აგრეთვე პაწაწა ბაღ-ლებზედაც. «იმ ქალს ბასარსხლეები დაესია».

ბატია (ქარ. რაზიკ.) თეთრათ დახლილი (დახალული) სიმინდი.

ბატის-გურტუმა (ქარ. რაზიკ.) ბალახია.

ბატკი (გურ. ტ. გ.) შემოდგომაზე ნაშობი შინაური საქონელი.

ბაურა (ფშ. რაზიკ.) საქონლის შემაწუნებელი.

ბაჩაჩუფი (ნ. ა.) პატარა ბავშვის შესახებ იტყვიან მოფერებით, თუ მსუქანია ღ მასთან დახალი ჭანის.

ბაჩა (ნ. ა.) ცხენი, რომელსაც პუა-ფაფარი აქვს გაკრეჭილი.

ბაცი (ნ. ა.) ღია ფერი [арм. բաց օտքայտան; сөсөтәкән ЦВԵՏԷ].

ბაციკუკუ (იმერ. გურ.) გამოცანა: «ყველა იქით მიწვა-მოწვა, ბაციკუკუ ფეხზე დგას» (ქვიჯა, ფილი).

ბახი (გურ. იმერ.) მოუფენება, საჯაროთ გალანძლვა, შეურაცხება. ზნეობითათ თავის მოჭრა. «გამოაბახა ქვეყანაში».

ბახი (იმერ. ნ. ა.) უფარგი ცხენი. ოსურათ ბახ ცხენია.

ბაგვა (ფშ. რაზიკ.) მალღა-პარვით გაუბარაქოვება რამესი.

ბღღვირი რაიმეს დაცემისაგან, დარტყმისა გინდ დაკვრისაგან აფენებული მცვერი, კორიანტელი. «ბღღვირს ადენს ნაცარში», ე. ი. ნაცარში ეცემა ღ ნაცრის მცვერს აფენებსო, იტყვიან სანაცარქეიო საქმეზე ან ისეთ კაცზე, რომელიც სულ პატრა საქმეს ერთობ აზვიადებს.

ბებრის ჭიპა (ქარ. რაზიკ.) მხალია.

ბედრანგი (ქარ. რაზიკ.) უშნო, უღაზათო, გახუნებული, გაბედრანგებული [перс. *بدخدا* *бедухто* *исотма*].

ბეზი (გურ. ტ. გ.) ჭინჭი. რომელსაც თოფის გატენის დროს თოფის წაშლის დაატენიან.

ბეგევა (ნ. ა.) თხა მოფერებით.

ბეგენწადი (ნ. ა.) უხეირო ძროხა.

ბელასინი (გურ.) უბედურება, საწვალეხელი. «რა ბელასინს გადავეკიდე», ე. ი. რა უბედურებას გადავეკიდეო. «რა ბელასინათ გინდა ღათვის ბელს რომ

ჭყიდულობა», ე. ი. რა უბედურებათ გინდა დათვის ბელს რომ ჭყიდულობა [არ. بلا *heshchastie*, но слово *выхвачено* въ турецкой формѣ *الله بلاسنی* изъ фразы *وہر سون بلاسنی*].

ბედიში (ნ. ა.) სეფე ანახეთქი ღიღი ნაფლეთი.

ბემზლი (გურ. ც. გ.) ბუნებით ზანტი ადამიანი, ზოგჯერ ცხოველიც.

ბენცერი (ქარ. რაზიკ.) ჩერჩეტი, გამოსულელებული.

ბერბეტი (გურ. ც. გ.) ჩერჩეტი.

ბეცეკადი (გურ.) ხის პაცარა მშვილდი საბავშო.

ბიაბანი (ნ. ა.) ვრცელი ღ ბაშლილი ადგილი [перс. بیابان *пустыня*].

ბიაზაბი (ნ. ა.) უსიამოვნების მაძიებელი.

ბიბა (ნ. ა.) ქოხა ბოზრი (მხოლოდ უფრო — თეთრი ბაღის მქონე).

ბიგა (ფშ. რაზიკ.) ხის ნაჭერი, რამესთვის გასამატრებლათ შეყენებული [ср. чан. и мингр. *ბიგა* *палка*].

ბითაო (რაზ.) კაცი, რომელსაც გვერდის ძვლები ღ წინ მკერდი სულ ერთის ძვლისა აქვს.

ბირწყნილი (ხევს.) ფრჩხილი.

ბიტლი (ფშ. რაზიკ.) წვრილი, ხილზე იტყვიან.

ბლაჩუა (იმერ. გურ.) უმარჯული კაცი, რომელსაც არაფერი ესერება ღ მალეც ვერაფერს შეისმენს ღ შეიცნებს.

ბლიყინი (გურ.) ერთ-ნაირ ცუდი გამოთქმით ლაპარაკი, იტყვიან დაუფიქრებელ, სულელურ ლაპარაკზედაც.

ბოგანო (ნ. ა.) უფველ ქონებას მოკლებული, *прохетарій*.

ბოგინება (გურ. იმერ.) უოფნა, ჭაჭანი, ჭაჭანება — «რა მდგომარეობაშია შენი მეზობელი»? «ბოგინობს როგორცაა», «გამეცალე, თვარა მე შენ აქ არ გაბოგინება», «შენ რა გენაღვლება, მე აქ ვიბოგინო»? «სული კიდეც მიდგია, ვბოგინო ღვთის მადლით», «მოღალატეებს ჩვენს შორის არ ვაბოგინებთ», ე. ი. არ ვამყოფინებთ, არ გაფაჭაჭანებთ, «გამცემნი ჩვენში ვერ იბოგინებენ», ე. ი. ვერ გაჭაჭანდებიან.

ბოგირა (ქარ. რაზიკ.) თაგ-წვერა, გაუთლელი, ახირებული.

ბოგვა მოგადოვება; ციკინი, ციკტიკი (ნ. მარრი, TP, IV, გვ. რმა.).

ბოთბადი (ნ. ა.) ქართულ უნაგირის სამკაულია [по всей видимости это ту-репное сложное слово *بوت باغ* изъ *бедра* и *баغ* *пояска*].

ბოთე (ნ. ა.) უტუნური ღ ზანტი კაცი.

ბოიდალი (ნ. ა.) ლოთი ღ გარყვნილი კაცი.

ბოღათი (გურ. ც. გ.) თევზის შესაძრომი ღრუ მდინარეში ანუ ცხაში.

ბოღო-მოღებუდი ადამიანი, რომლის საქმე დაღუპულია. ანუ საქმე, რომელიც წამსდარია.

ბოლქვა კვამლის ანე ღრუბლის ნაწყვეტ-ნაწყვეტი გროვა. ბოლქვა-ბოლქ-

ვათ, გროვა-გროვათ¹⁾. ამ სიტყვას ის მნიშვნელობაც აქვს, რაც ჩუბინა-
შვილის ღ საზას ლექსიკონებშია ახსნილი.

ბოლო-ქანქალა (იმერ.) იხ. მახაყუნა (ჩიჭია).

ბოჟირი (ვაჟ. ფშ.) დაწიოკება. თ. რაზიკაშვილის განმარტებით—აშლა, აყრა:
«არწივი წეროებს ააბოჟირებს», «ღრუბლები ამოაბოჟირდნენ».

ბორეა (ნ. ა.) ქართულ უნაგირის გადასაფარებელი ქსოვილი ან ნაქსოვი ტყავი.

ბორიო (ნ. ა.) უთავ-ბოლო კაცზე იტყვიან, პირდაპირი მნიშვნელობით კი იხ.
დავ. ჩუბ. ლექსიკონი.

ბოროზანი (ქ. დ.) ზამზახი.

ბორცვი (ფშ. რაზიკ.) ბელატი.

ბორჯი (გურ. იმერ. ც. გ.) მორიგეობის დრო, ვახტა [არბ. *تفر* изъ тур.
vaqt], ნობათი [перс. *نوبت*], [тур. *чужа долг*], очередь: «მე გუშინ
ემწესავდი ჯოგს, ახლა შენი ბორჯია».

ბოსლოზა (ფშ. რაზიკ.) ფშავში, სევსურეთში ღ თუშეთში ქალები თვითურ
წესის დროს სახლში არ შევლენ, ვიდრე არ დაირეცხებიან, ღ ბოსლოზი
ცხოვრობენ. ამიტომ დარქმევია ბოსლოზა.

ბოსტანა (სევს. რაზიკ.) ბოლოკი.

ბოტიყანა (ფშ. რაზიკ.) დიდი, ზორბა, ღონიერი.

ბოჟეი (ქარ. რაზიკ.) მომცთარი ნაყოფი ტყემლისა ან ქლიაფ-ღონღოშოსი (ოღ-
ნოშო).

ბოდმა (ქარ. ნ. ა.) გულის ჯვარი.

ბოჩოლა (პ. მირ.) ცხოველთა ტყავი გატენილი რითიმე.

ბოწიწკობა (ფშ. რაზიკ.) ფეხების მაგრათ დაღმა.

ბოძადდი (ფშ. რაზიკ.) თოფის მსგავსათ სახსლეტი მშვილდ-ისარი.

ბოსროიანი მუხა გამოაბოსროგებული, კოწოლიანი. ჩუბინაშვილს სხვა აზ-
რით აქვს ნახმარი.

ბჟუი გურ. ც. გ.) გონება-ჩლოუნგი, შეუგონებელი.

ბჟუტური დაულაგებლათ, საგნის შეუგნებლათ ღაპარაკი.

ბრაგვანი (ქარ. რაზიკ.) ცუპანი, ძირს დაცემა.

ბრაწვა (ნ. ა.) შეწვა, მოხრაკვა ისე, რომ გაწითლდეს. «სუფრაზე მოგვართვეს
დაბრაწული გოჭი...».

ბრეგვა ძლიერათ დარტყმა სელოთ ანუ სხვა რამეთი.

ბრეგი მიწის მომადლო ადგილი, მთის მცირე კონცხი.

ბრელო (ნ. ა.) სიმინდის მარცვლის კანი, რომელიც ცეხვის დროს შორდება.

ბრეშა (ფშ. რაზიკ.) ხარი როცა ხართან საჭიდაოთ ემზადება, ბრეშას იწეებს.

ბრიღვა (მთ. მ. ჯ.) სწვილათ თოვა.

[1] სრ. ბოლოქ-ბოლოქად Шавтели, 8,1,1, Н. Марръ, ТР, стр. 6 и 66. Однако и въ тур. *بولك* и *بولك* *толпо, полкъ, отрядъ*, также *بولك* *بولك*, напр. *Histoire des Seldjoucides d'Asie Mineur d'après Ibn-Bibi, texte turc.. par M. Th. Houtsma, 1902, стр. 173, 1].*

ბროწი (ნ. ა.) მუქი წითელი ბროწეული.

ბრძამი (ვაჟ. ფშ.) მთის მცენარეა, უფრო ზალახსავით.

ბუა ზებუნებრივი სულიერი, რომლის სახელით ზავებს ასინებენ, იხ. ღ. ჩუბ. ლექს. «ბულა».

ბუბლი (ნ. ა.) პატარა ღ გამსთარი პირ-უტყვი.

ბუბუნი (ფშ. რაზიკ.) ხარის ფერილი.

ბუდარობა (ფშ. რაზიკ.) ფრინველთ ბუდობის დრო.

ბუდეშური (რაზიკ.) ძალიან ცკბილი, მოგრძო მარცვლიანი თეთრი ყურძენია.

ბუდნა (ქარ. რაზიკ.) ხელით ჩარიგებული ლობიო ვენახში. იმერეთში კი ჯგუფ-ჯგუფათ დაყვანილი მარცვალი, «ბუდნა-ბუდნა დათესვა» (ნ. ა.).

ბუდუბა (გურ.) ნათლია.

ბუზადიაფი (ფშ. რაზიკ.) არაყის გამონახადი.

ბუზუნველი (ნ. ა.) ჩონჩხი მცვენისა უმარცვლოთ.

ბუზურა (ფშ. რაზიკ.) მწერი, მიწაში აკეთებს თავის. «ბუზურა ზევრი ზეუისო, ფუტკართან ყველა ცუდისო» (ანდაზა).

ბუთქვი ზე (ფშ. რაზიკ.) დაბურული ზე.

ბუენა-ჭოჭი (ქარ. რაზიკ.) ბუკიოჭი, პატარა ბუ.

ბუკუკა (ფშ. რაზიკ.) კოლო.

ბუდუდუი თივის პატარა ზეინი.

ბუდუდა (ფშ. რაზიკ.) ყვავილი.

ბუნგადი (ფშ. რაზიკ.) მცვერი, ბღღვირი.

ბუნჩო (ქარ. რაზიკ.) ბურღო, ჩაღაბულა.

ბურბურედა (ქართ. იმერ.) ღურგალთაგან ფიცრებიდან ანათალი, სიღბილით დახვეული.

ბურბური (ქარ. რაზიკ.) გურგური ცეცხლისა.

ბურტუნი (ქარ. რაზიკ.) დათვის ხმაურობა.

ბურწინი (გურ. ც. გ.) ღიღი კასრი, ბოჩა.

ბურგადი (ფშ. რაზიკ.) გინგლი, აშლილი ბეწვი.

ბურჭადი (ნ. ა.) ცელქობა, თავის შეტყევა ზავთა.

ბურხადი (გურ. იმერ.) უწესოთ ჭიდაობა. ვ ბურხალო ბ, ბურხალო ბენ, იხ. კოწიაწი.

ბუსენაობა (იმერ.) საქონლის თაგრქით ჭიდაობა; ე ბუსენება, ე ბუსენებ-ბოლა, ეჭიდავება, ეჭიდავებოლა. ხარების ბუსენაობა БОИ БЫКОВЪ.

ბუტაფი (ფშ. რაზიკ.) მსუქანი, ღიღი, მსუქან ზავში იტყვიან.

ბუწუწი (ფშ. რაზიკ.) ბუწუწის გაშლა ან თმისა.

ბუჭუა (ფშ. რაზიკ.) მაგარ მხრიანი მწერები საზოგადოთ.

ბუზუნედა (ქარ. რაზიკ.) სხვა ღ სხვა მწერების ბუზუნისანი მატლები.

ბღუდუდობა (გურ. ც. გ.) ცხერის ზღაფილი.

ზგუდალი (ფშ. რაზიკ.) ბრჭყალი.

ბ.

გაბიძე (გურ. ც. გ.) ღომის დიდხანს გაჩერება დაუწყელავათ.

გაბორჯე (გურ. იმერ.) ღრო გაღუწვევით შეფერება საქმისა, გაბორჯე-
ბული, ღრო-გაღუწვევით შეფერებული საქმე [ცმ. ბორჯი].

გაბჟინება (გურ. ც. გ.) გაჟინვა კაცისა სიცივისაგან.

გაბრიცინება (გურ.) გაქცინება. ხმარობენ მარცო «თავის» შესახებ. «შენი თავის
გაბრიცინებამ ისე, შენ ეს არ იცოდეთ».

გაბუსუნება (ნ. ა.) სულის განაზვა, მოურეება.

გადაბირება (ნ. ა.) მიმხრობა სხვისი მომხრის.

გადამეტი (იმერ. პ. მირ.) ნამეტნავი.

გადაშვიდე (გურ. იმერ.) გამო, შენი გადაშვიდე, შენგამო. «უშენობის გადამ-
კიდე, დამყოფნა შუა-მარცვამდის» (ჭარიელ თავდგირიძის ლექსი), ე. ი.
უშენობის გამო დამყოფნა შუა-მარცვამდინო.

გადაოგნებული (ფშ. რაზიკ.) დაჩლუნებული.

გადასახდთა ინსპექტორი (დ. შ.) ფინანსთა სამინისტროს მოსელე, რომე-
ლიც ურს აღევნებს, ზედამხედველობს მაზრაში სახელმწიფო გადასახდთა
გაწერას ღ სსჯ., податной инспекторъ.

გადაფირინება სიცილით ანუ ცირილით, გულის შეწუხება სიცილის ანუ
ცირილისაგან.

გადაღაჟღაჟება (ნ. ა.) თეთრ-წითლათ გასუქება.

გადაშენება (გურ. იმერ. ნ. ა.) ამოწვევა, გადაგვარება, გადაჯიშება.

გადახურვა იხ. ქვემოთ «წაბურვა».

გაზები (ფშ. რაზიკ.) ფრინველთ კლანჭები ან საქონლის ფეხები.

გაზიფთვა ქონის, თფლის, სანთლის ღ მათერ ნივთიერების წასმა ცილოსა
ღ მის მსგავს ქსოვილებზე [არ. فت; смолы].

გათარანება (ნ. ა.) სიცხისგან მეტათ შესურება (ადამიანისა).

გათახსირება (ნ. ა.) გაფუჭება, ბოლოს მოღება, დაცემა [არ. تفصيرъ черезъ
тур. въ значеніи порча].

გათვადუღი (იმერ.) ბავში ან საქონელი ავით რომ გახტება უეცრათ, იტყვიან,
გათვადუღიო, ე. ი. ხარბის თვალთ შეუხედავს ვინმესო.

გათიშვა (გურ. იმერ.) ძალით დაშორება ადამიანის ერთმანეთისაგან, გათიშუ-
ლი, დაშორებული; გამოვეთი შე, ძალით გამოვეცალე.

გათხინვა (გურ.) გათხუნვა, გასვრა. «ავსა კაცსა ნუ ენდობი ნურცა გზასა,
ნურცა კვალსა, ჯოხს გათხინავს, ხელში მოგცემს, ვერას გამორჩები
მასა» (ხალხ. თქმულება).

გადაქლაქებული (ელ. ზგ.) ურცხვი მოლაპარაკე.

გადაღება (ფშ. რაზიკ.) გახრება.

გაფო (ფშ.) მვალი. ნ. ურზნ. განმარტებით — ფეხის წვივი (ივ., 1888, № 43),
დიდი ნაჭერი ბარკლისა (რაზიკ.).

გალოცვა გურიასი ახალ წელიწად-ლილას (კალანდას) სახლის უფროსი ზონ-ჩაზე დაწყობილ შემწვარ ზ ცივთ მოხარშულ ქათმით, ღორის თავით ზ სხვა საქმელებით, სახლის კარს გარედან მიაღება, კარს შიგნით ცოლი ღვას. ქმარი დაბრახუნებს ზ ღაიძახებს: «კარი გამიღეთ!» ცოლი შეკითხავს: «ვინ ხარ». ქმარი მიუგებს, ვინც არის. ცოლი ჰკითხავს: «რამოგაქვს?» ქმარი სხვა ზ სხვა ვარიანტით მიუგებს, რომ მოაქვს წმიდა ზასილის ღოცვა-კურთხევა, ცისა ზ ქვეყნის სიკეთე, ამა ზ ამ გამოჩენილ კაცების ზ მდიდრების რაიმე თვისება ზ სიმდიდრე ზ სხვ. ეს ღილოგი სამჯერ უნდა გამოღრდეს. შემდეგ ქმარი შევა სახლში, ზონჩას ღადგამს შუაოთახში, მთელი სახლობა შემოესევვა გარს ზ შეილოცვენ, რომ ახალი წელიწადი ყველა მათგანისათვის ზედნიერი ზ ნაყოფიერი იყოს ზ სხვ. მერე მთელი სახლობა ღაიარს მთელ კარ-მიღამოს — ზოსელს, საქათმოს ზ სხვ.

გალოფხუღი (ქარ. რაზიკ.) გაწუწული [გაწუნწული] წვიმისგან.

გამკივანი (მუსიკ. ტერმ. ფ. ქ.) ღამწუები (?), замесало.

გამოზღინძვა სიარული მუცლის წინ წამოწევით (ზ არა მკერდისა, როგორც ჩუბინ. აქვს).

გამოთაფებანება გამოსუღელება, გამოვათაფებანება, გამოვასუღელება.

გამოკვანთუღი (ქარ. იმერ. რაზიკ.) გამოწყობილი.

გამოკვანწუღი (ვლ. ზზვ.) კოსკათ გამოწყობილი, ის. კვანწია.

გამონაკლი განკერძოებითი, исключение.

გამოკუსება თვადისა (გურ. იმერ.) უძილობისაგან თვადების ღასივება ანუ გღმოფარღანზე ფოფან; «ღღეი ძინავს, ღამე — არა, თვადებ გამოკუსულია» (ხალს. ღექსი.).

გამორეხება (ფშ. რაზიკ.) გატეება ზ გამოგღება.

გამორჩნა (ნ. ა.) მეტის ფოთოლ-ტოტების მოშორება მეცნარისგან.

გამოსკვინრუღი (ვლ. ზზვ.) ვიწრო ტანისამოსიანი.

გამოუეეჩება (ნ. ა.) გამოუტყრება, გამოჩერჩება.

გამოწუვუტიღი (ვლ. ზზვ.) შერცხენილი.

გამოხრუწვა (ფშ. რაზიკ.) გაქურღვა.

გამრიგე (ნ. ა.) ის. მომრიგე. ისმარება აგრეთვე, როგორც распорядитель.

გამჭაფავი (ხევს. ნ. ურბ.) ცუღათ მახსენებელი, მძრახავი.

გამხანებელი გზისა (ფშ. რაზიკ.) გზის აღრე გამღელი, ფეხ-მარღი. გამხანებელი საქმისა, ზარაქიანი მუშა.

განარღიშება (ფშ. რაზიკ.) თავს გასვლა, განაღიშება ვიზეღმე, ღაჩეევა.

განარება (გურ. ფ. გ.) ნავის ან სხვა რამესი წუღის ზეღა ჰირზე მარჯვეთ ზ მსუბუქთ გაცურება; გაღამნარა გულზე, ე. ი. სასიამოვნოთ გაღამიარა გულზეო.

განარკვი (მვ.) გაკვეთილი. «იყო ღიადი სიმრავლე განარკვით, თქმულთა ზრძენთასა» (მვ. ღექსი, ღ. აღმაშენებელზე).

განზიდუღი (ნ. ა.) გაგრძელებული.

განის კარი боковая дверь.

განჯაფა იხ. ზანქო.

გაოგნება (ნ. ა.) გაუფიქრება, გაღუნება.

გაბოზიერებული (რაზიკ.) გასუქებული.

გარა (ფშ. რაზიკ.) ქსლის იარაღი, კეტი, შუაზე გასაყრელი.

გარაიას საფვანეღა (ფშ. რაზიკ.) გარას ასაწევ-დასაწევი კავი.

გარდამეისათ გაისს მომღევრო წელიწადში, მესამე წელიწადი.

გარესამსრობა (ფშ. რაზიკ.) გარეთ უსახლკაროთ ცხოვრება, ცხვარში ან ლაშქრობას.

გარიადღება (გურ. ც. გ.) გინება, კიცხვა, გაარიადღა, გაჭკიცხა.

გახაგნვა (ფშ. რაზიკ.) გაკვრა ისრისა ან ჯირითისა.

გახავათება (ნ. ა.) შშიმე ავით გახთომა.

გახამაგისება (ნ. ა.) გარიგება. გასამაგისება, სამათ თანასწოროთ გაყოფა (ქარ. რაზიკ.).

გახანსადებული (ვლ. ზფ.) გალესილი შეკათ.

გახწვრივ გეზად, параллельно.

გატეხა ენის ან **თვალის** ენის ან თვალის მიჩვევა. «ამ ძნელ გამოსათქმელს რომ მალმაღლე იტყოდე, ენას გაიტეხს», «ბევრნი ამ ეამნ-დავითნსაც ძველის-ძველ სელთ-ნაწერებში აკითხებდენ, თვალს გაიტეხს ღ კარგიაო»... (ივ., 1904, № 179, ფელეც.).

გატვრინვა (ნ. ა.) ხმის გაკმენდა.

გატვრიკინებული (ვლ. ზფ.) ღიდი ენის პატრონი, ბევრის მოლაპარაკე.

გაფხტაგვნა (ფშ. რაზიკ.) გაფანთხალება.

გაქმერება (ფშ. რაზიკ.) გამეცება, რომ არაფერი დაენანოს სხვისთვის.

გაღოჯვა (ნ. ა.) მცენარის თესლი, რომ პირველათ ფესვებს (ლოჯებს) გაიდ-გამს, იმას ეძახიან.

გაშპა (გურ.) მოსხლეცით უცებ გაქცევა, გასცა, გაიქცა, მოშპა, გამოიქცა, მიშპა, მიიქცა უცებ მოსხლეცით, გაშპა - გამოშპა, გასცა - გამოსცა, ამოშპა, ამოსცა.

გაშუადება (ნ. ა.) შუაზე გაყოფა.

გაწამაწია (იმერ. ჰ. შირ.) გასაჭირი, ერთსა ღ იმავე დროს რამდენსამე საქმელო საქმეზე უოფა. კაცს რომელსაც ბევრი საქმე ექნება, იტყვიან, ღიდ გაწამაწიაში არისო.

გაწაფვა (ნ. ა.) გაწრთვნა, დაგეშვა.

გაწრიოკებული (ქარ. რაზიკ.) გაწვრილებული, გაბეჩაფებული.

გაჭიკნვა (ფშ. რაზიკ.) ძაღზე გატენა გუდისა, მუცლისა, ჯიბისა ღ სხვ. იმე-რეთშიაც ასე ეძახიან, გაჭიკნული, გატენილი.

გაჭუაჟირება (გურ. ც. გ.) ერთი მწუხარების ანუ სამგლოვიაროსი სხვა ახალი მწუხარებისა ანუ სამგლოვიაროსიგან განელება.

გახანსლვა (ქარ. რაზიკ.) ცუდუილის გამოცხობა ხელ-და-ხელ.

გახერხება (ფშ. რაზიკ.) უძრავათ ღადგომა, გაშეშება.

გახდომა (ნ. ა.) გაწვდომა, ყოფნა.

გახვდომა (ქარ. რაზიკ.) გაუვლოფა.

გახიდურება (ნ. ა.) ორ დაშორებულ საგანზე მესამის გაღება ხიდივით.

გახინწყვა (იმერ.) გაცენვილ ღომს რომ გაღარკვენ ღ გაწმენდენ მცვერისაგან.

გახინწყვა სახლისა (ქარ. რაზიკ.) სახლიდან უველაფრის გაზიდვა შესაქმელათ ან ფარულათ.

გაჯახირება (გურ. იმერ.) გაწვალება, მაჯახირებს, ვაჯახირებს.

გეზი (ნ. ა.) მოხერხებულთ, მარჯვე აღტილი სათვალ-ყუროთ (გეზათ ღგომა).
გურ. თოფის ზუმბა (ფ. გ.).

გენცი (სპარს. ქ. ღ.) სათნო.

გეგეგე (ნ. ა.) მუნი თუ გამნელდა, გეგეგეათ გაღიქცევა, ცჳავი ღაუჰდება პირ-უცჳეს ღ ჩირქი ღის.

გვარიანი (ქ. ღ., გვ. 4, იმერ. გურ.) რიგიანი, კარგს ჩამოღმა; გაგვარიანება, ცოცვათი გაუმჯობესება.

გვარ-შერეული (იმერ.) ერთი ღ იმავე გვარის ცოლ-ქმრის შვილი, გვარის შე-რევა ერთი ღ იმავე გვარის ქალის ღ კაცის შეუღლება.

გვეღანა (ქართ. რაზიკ.) თევზია ერთგვარი.

გვეღის ნაფოკი ქვა (ფშ. რაზიკ.) ბროლი, хрусталь.

გვეღის რქა (რაზიკ.) ხუთო, გაღესენ წყალში ღ გვეღისგან ნაკბენს წაუს-მენ ან ღალევიანებენ.

გვერგვი რგვალი ძელი, შუა ამოჭრილი, რომელსაც გადაცმენ ღობის ორ სარს გასმაგრებლათ. შეიძლება გვერგვი ღალევეჭილი წგნელისაც იყოს. «ივერიის ღ ღროების შემაერთებლო გვერგვო» (აკაკის ღექ-სიდან.).

გვერღადი (ფშ. რაზიკ.) გვერღად ღაქანებული აღტილი.

გვიზი წინ გამოშვერილი მუცელი.

გვიღანერა (გურ. ფ. გ.) ღიღი რამ საგანი ანუ ცხოველი.

გვირიღა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) გვირია ფრინველი; იმერეთში ბალახია, რომელ-საც რწყილის წამლათ აკეთებენ.

გვრიღობს (გურ. ფ. გ.) პაციოსანი შრომით იძენს. «ის კაცი შოულობს ღ გვრიღობს».

გვრიჭა (ნ. ა.) ბურთივით ღახვეული ძაფი, მურგვი.

გზას ეწია (თ. პუსა.) გზას შეუღდა, გზას ღაღდა, გზას ეწიე, გზას შეუღდა ანუ ღაღდა. «მათი სულები შეფრინდა ღ სამოთხის გზას ეწია» (პაფ. გზ., 1906, № 7, თ. პუსა).

გიღიღი (გურ. იმერ.) ყურძნის საკრეფი გოღორი თავ-ფართო ღ ბოლო-ვიწრო. საბას ღ ჩუბინ. შეცთომით აქეთ განმარტებული.

გლანი (გურ. ფ. გ.) რგვალი, პატარა ხე, ქორთუხის ქვეშ ამოსაღები გასათრევათ [арм. գլան պատեր, ցალანა].

გლეშურბი (იმერ. პ. მირ.) მაგარი, ძლიერი, ხელ-მარჯვე.

გლონ (ქ. ლ., გვ. 17) ფრინველია ერთ-გვარი.

გლუვი (ფშ. რაზიკ.) ცლუ.

გლურბი (იმერ. პ. მარ.) ცლანქი, უხასიათო.

გოთაუდი ანუ **გოთაური** (გურ.) საერო ანუ სათემო საქმისათვის გამდგარი და იარაღით მებრძოლი ადამიანი. საზ. და ჩუზინ. ლექსიკონებში შეცდო-
მით არის განმარტებული.

გონიო (ქარ. რაზიკ.) იარაღი კალატოზებისა. გონიო დაბასაც ჰქვია ბათო-
მის ოლქში.

გონჯა (იმერ. ნ. ა.) თუ ზაფხულში გვალვა და ნათესები დაზარალდა, ზაფხები და
ქალები ფეხ-შიშველა დადიან სოფლათ სიმღერით, რომლითაც ღმერთს
ვევლირებთან წვიმის მოყვანას; ყოველი მოსახლე შეძლებს სადაგვართა ასა-
ჩუქრებს მათ და თანაც ფეხზე წყალს მიასხამს.

გორა პირი (ნ. ა.) გორა, რომელსაც წვეროზე ვაკე აქვს, проскогорье. თ. სა-
სოკია ზეგანს უწოდებს.

გორა-შესვნიდი წარბი (გურ. ნ. ნ.) შეერთებული წარბები.

გორგურიანი (ფშ. რაზიკ.) გორბიანი.

გორედა (რაზიკ.) თეთრი მსხვილ-მარცვლოვანი ჟურძენია.

გორიცა (გურ.) პატარა გოდორი, მოგრძო, ორ სახელურიანი, რომლებშიც
მუშა მკლავებს გაუყრის, ზურგზე მოიკიდებს და ისე მიაქვს.

გოფო (გურ. ც. გ.) ყვითელი, გამწვარი და მუცლიანი ზავში.

გორო (ლენკ.) ოთხი ბათმანი (სიმინდი, ზორბალი და სხვ.).

გრეზილი (ნ. ა.) შეგრეზილი რამ ძაფის ან სხვა რამესაგან.

გრინვა (პ. მირ., Прак. курсъ груз. языка) ხმა-მალა ცირილი.

გუგუა-კაკა (ფშ. რაზიკ.) სათირბელი [იხ. დათირება] ზავშთა.

გუგულის-კაბა (ვაჟ. ფშ.) მცენარეა. გუგულის კაბა, ყვავა (ფშ. რაზიკ.).

გუგულის-ჯამი (ფშ. რაზიკ.) წითელი სოკოა, ჯამეზივით ამობრუნვით იცის
ამოსვლა ნადირთ დანეხვილზე ცყეში.

გუდაზბარი (იმერ. პ. მირ.) გულის ასაფარბელი ზავშთათვის.

გუდა-გაკვერილი ქვებური გულის პატრონი „... მსურს კი ამდენი შეძლება
მქონდეს, რომ შენისთანა გულ-გაკვერილი უმაწვილები... კაბის ბოლოზე
გამოვიბა... (ია. ეკ. ნაწ., გვ. 21).

გუდა-არჯადი (ქარ. რაზიკ.) გულ-ბოროტი.

გუდა კადი (რაზიკ.) გულ-მოსუდი.

გუდა-ქართლი (ფშ. რაზიკ.) პურადი, გამმეტებული.

გუდა-ღვარძლი (ფშ. იმერ. რაზიკ.) უწმინდურის გულის მქონე პელი, დაუნდო-
ბელი ხასიათისა.

გურაბი (ფშ. რაზიკ.) მორევი.

გურგუდა (ფშ. რაზიკ.) პურის გული.

გურგური (მ. ჯ. ინგილ.) ქუხილი; გურგურებს, ქუხს. ცეცხლზედაც იტყვიან, გურგურებსო.

გური (ფშ. რაზიკ.) როდინის ქვა, ფილთა-ქვა.

გუპუნძო ფრინველის მკერდი.

დ.

დაბანდება, დაბანდებული გაცთენა, გაცემული. «... საზოგადოება... კომიტეტების შედგენას... საქმის დაბანდებით (ე. ი. გაცთენათ) თვლის»...

(ცნ. ფურც., 1906, № 2997, ფელეტ.)... «ფული საქონელში მაქვს დაბანდებული», ე. ი. გაცემული.

დაბანძვა (იმერ. ნ. ა.) კარგათ მოსხმულ ხეხილისა. «რა დაბანძულია ეს ხეო», იტყვიან.

დაბარბდული (იმერ. ვლ. ზვგ.) დაბალის ტანისა, მახინჯი კაცი.

დაბასმული (ნ. ა.) სახიანი, წინწყლებიანი ლეჩაქი.

დაბა (გურ.) ფანჯრის ქვემო ფიცარი რამეს ჩამოსაღებთ, ПОДОКОННИКЪ.

დაბრენა დაღება; პირ-დაბრენილი, პირ-დაღებული, პირი დაბრინე, პირი დაღე [დაფრენა id.].

დაბღური (ქარ. რაზიკ.) დამბლა; კაცი, რომელსაც არაფერი საქმე არ ეხერხება.

დაგაზვა (ფშ. რაზიკ.) ფრინველი რომ ფრინველს დაჭრის.

დაგაწიწება (ნ. ა.) დაკარწახება.

დაგლიფი (ნ. ა.) შიგნით დაბეჭდილი და დაფადებული ხორცი, იხ. საბ. ლექსიკონი.

დადანდღვა (ქარ. რაზიკ.) ურმის დანდღვით გამართვა.

დადეგი (გურ.) ძველ დროში წლის დასაწყისი, რომელიც უოველთვის შემოდგომის დამდეგს, ე. ი. ენკენისთვის 1 მოდიოდა. ესლა კი დადეგს გურულები ჩვეულებისა მეზრ იხთიან 1 ენკენისთვის, მარა წლის დასაწყისს აღარ ნიშნავს.

დადეგობა იხ. დადეგი.

დადურადვა (რაზიკ.) დურალის კვრა, დაზრობა, ცხვარი რომ დაიზრება ფამთარში.

დათვა (ნ. ა.) ურმის ზედადგარის ნაწილი, რომლითაც ღერძას ესება.

დათირება (ფშ. რაზიკ.) დაუფავება, ბავში რო ციროდეს, დაუფავონ და გააჩუმონ.

დათხევა (ფშ. რაზიკ.) უცებ დაკარგვა, მიმალვა, დათხიე აქედან — убирайся, წაეთრიე აქედანო.

დაკენწებული (გურ. ტ. გ.) დამტერებული.

დაკმინება (ფშ. რაზიკ.) დაჩუმება.

დაკოსვა (იმერ.) დაგლახაკება.

დაკოდინება (გურ. ტ. გ.) მცენარის ანუ სულიერის ზრდის დაზრკოლება, შეყენება; დაწევა მდგომარეობით, სხვებს უკან ჩამორჩენა (არამ).

დაკრიალება (ქარ. იმერ. და სვ. რაზიკ.) წმინდათ დაცვა, ჭურჭლის დაწმენდა.

დამშმარი (ფშ. რაზიკ.) დამშალ-დაობებული ღ სსულეებული, დასავლ. საქართ-ველო ში აშმარებულს ეტყეიან.

დამსდური ვინც ზვდება მიმსვლელს შესაბრძოლებლათ.

დადონდევა (ნ. ა.) თვალის შესწრება, თვალის მოკვრა (მაგ. თვლით დავლანდეო).

დადდე (ფშ. რაზიკ.) კლდეში შეხნექილი ადგილი, სადაც ნადირი დაწვება ან თოვლი შერჩება.

დადუჭდა (ფშ. რაზიკ.) დაწყვილდა. «დადუჭდა ორი შორანი, ჩაცვინდენ ულ-რანს ცყეშია» [ср. ლუწი, арм. *լսւծ արա*].

დანადრვა (ნ. ა.) პატარაობითვე დასუსტება, ავთ-მყოფობით ანუ უპატრონობით.

დანასსული (ქარ. რაზიკ.) შურძენია შავის ფერისა.

დანდალი (ქარ. რაზიკ.) ურმის ნაწილი, ხელნეპში გაყრილი ხეები.

დაოსება (ფშ. რაზიკ.) დაღალვა, დაოსებული, დაღალული.

დაპანკვა, დაპანკული იხ. დაურსული.

დაპპრვა (გურ. ც. გ.) იხ. დაჩვანვა.

დაჟამება (ფშ. რაზიკ.) დამწიფება, დაჟამებული, დამწიფებული.

დაჟარვა (ფშ. რაზიკ.) საბა ამბობს: «ხილის შინებით დაზრობა». დაჟარული იმას ჰქვია, გვერდები რომ დაჟეილი ღ ჩაჭყლეცილი ექნება რამეზე და-ცემით ღ არა შინებით.

დაჟიდვა (ფშ. რაზიკ.) თხილისა ანუ კაკლის ჩენჩოს გაცლა.

დარუფული (ა. ი.) ფეხი ან ერთი ასო რომ გაუსივდება, *отежъ или воспали-тельная опухоль*.

დარუფება (ფშ. რაზიკ.) მოშლა კეთილის ცხოვრებისა.

დასამსრისი, დასამსარი (იმერ. ნ. ა.) ადგილი, რომელიც კაცს ემარჯვება, ემსრობა მისხსელელათ ანუ სამოსახლოთ ღ სხვ.

დასი პარკია, სათვარო ცრუპა. სხვა მნიშვნელობა ამ სიტყვისა იხ. დ. ჩუბინ. ლექსიკონში [арм. *լաս*].

დასინული (ფშ. იმერ. რაზიკ.) გაკალული.

დასისხლვა (პ. მირ.) საურის გადანთეინება.

დასიცხული (ნ. ა.) სიცხისგან შეწუხებული, სნეული სიცხისაგან.

დატიცება (მ. ჯ. ინგილო.) ცხელ წუალში რამეს გამოხარუვა, მაგ. ძაფის.

დაუცადი (ნ. ა.) ნამდვილი, უებრო.

დაფევა (ფშ. რაზიკ.) ჭურჭლის პირში დაცობა ან ჭრილობაში.

დაფედვა (ნ. ა.) გაღება, მაგ. ფანჯრისა ღ კარებისა.

დაფეფქვა (რაზიკ.) დაჩეჩქვა, დაფეფქვილი, დაჩეჩქვილი, ძვალი ღ ცუავი ერთმანეთში დანაჟილი.

დაფოფება ჩაფოლება, დაწუნება; დამიფოლა ანუ ჩამიფოლა, დამიწუნა.

დაქმიცება (ქარ. რაზიკ.) თვალი ღ გული რო ვერაფრით გაუძლება.

დაქონქილი (ნ. ა.) ნამეტანი სიძველისაგან დამდნარი ღ დაგლეჯილი ცანი-სა-მოსი ღ სხვ.

დადიჩსება (ნ. ა.) ღანაჯრუღება, გისაც სანაჯრუღათ გაუხთება ის, რასაც
ნაჩევევი იყო.

დადრნობა (იმერ. გურ.) დაქცნობა, დამღნარი, დამღრალი, დამქცნარი.

დადურბლოგუდი (ფ. რაზიკ.) შუბლ-შეკრული, გაუცინარი, აბეგრი რათი
უნდა დელას, ერთი ჯობს დადურბლოგუდი).

დაერანდადება სიტყვისა (ქარ. რაზიკ.) ერთი სიტყვის წამოცთენა, რაც სათქმელათ არ უნდოდა კაცს.

დაფურსული (გურ. იმერ.) დაპანკული, ერთობ დატვირთული, უფრო კი იტყვიან ხეხილის უცოლზე, რომელსაც იმდენი ხელი გამოჰხმია, რომ იზნექება. იტყვიან წმინდა ვეცხლზე ანუ ოქროზე: «დაფურსული ოქროა, ან ვეცხლიო», იხ. დ. ჩუბინი. ლექსიკ. «დაფურსება».

დაშამათებზე ჭადრაკის თამაშის ცერემონია (შპპ ღმრთა) ცხოვრებაში ნიშნავს კაცის ისეთს მდგომარეობაში ჩაუყენებს, როცა არაფრის მოხერხება არ შეუძლია, ვერაფერს ვერ შეძლებს. (ისე ღატავამათა იმ კაცმა, რომ ვერაფერს ვახერხებთ), (მისი წყალობით ისე ვარ დაშამათებული ამ საქმეში, რომ საძრობა არა მაქვს) [перс. دم شاه].

დაიწვანება (გურ. ც. გ.) ბავშვისაგან საცირლათ სანის დაპრანჭვა: «როგორ დან-
განა ამ ბავშვა სასეა!

დაბეჭდვა წარებისა (ფუ. რაზიკ.) უბლის შეჭმუნვა.

დაწვრივა. (ფშ. რაზიკ.) ცაბაკით ხორბლის გაღარგვევა.

დაწირულება (ტურ.) წყნეთის ღაგრესა.

დაწვევებისა (ფუ. რაზიკ.) დასაქრათ გომოდგომა რბენით.

დატყვევებულიყება (3. შირ.) ცანის ატრელებ, ველურმა ხალხმა რომ იცის
(გან. გელო).

დახამება (ნ. ა.) დიდი ხნის შესვენებული ზნაპაციები ცხენი ან ხარი, ზუი-
რათ ისე იქცევა, როგორც გაუხედნელი, ხამი; ამგვარს საქონელს ხელ-
ახლათ გაწრთინა ქირღება.

დახამლოუდი (ფუ. რაზიკ.) მწერელ ჩვილი (?) დახამლოუდი, დაჩაგრუდი.

დასაფუკია (ფუ. რაზიკ.) დაკარგვა, დაშლვა, მიფარე ბა.

დახედვა (ქარ. ღაზიკ.) გემოს მიცემა სახურავისაგან. ქვევრმა დახედა, სარქველმა დახედა ჭ ღვინო წაახდინა.

დახელ-ფეხება საქმის სასწრაფოთ გაგეუბას რომ შეუდგება კაცი. (ძალიან დახელ-ფეხებული არ შეუდგა ეს კაცი საქმესს)»

დახმარება (იმერ. ვლ. ბზვ.) ცოცხა რამეს შეჭმა. დაფინქსე, დაფინქსე.

დაზიგვა (გურ. ჳ. გ.) ჭოკების გაღება ისლის სახურაფე, რომ ქარმა არ წაი-
ლოს. დაგნიცაფ, დანიცული.

დახუფუნება (ფუ. რაზიკ.) ფრინველი რო დაუქროლივს რამეს.

დაბრუნება (იმერ. ნ. ა.) გაზიზღი იტყუიდან, ნათესა კარგი მოსახეულია.

დაჯილავდაცა ცუდი ხმით დაუფიქრება.

ფიქსირებული (ფ.ფ.ჩ.ჩ.ჩ.) ტრადიცი, მიწის ხმარება, როგორც მიწის მფლობელი.

2

დგმა (ნ. ა.) მოღგმა, შთამომავლობა, თაობა. ახალი დგმა, ახალი თაობა.

დგნადი (ფშ. რაზიკ.) წნორის გვარის სე.

დედა-მანია (გურ. ც. გ.) ბებია ქალი, акушерка, იხ. ცაცბერი.

დედოფალა ჩიტი (ფშ. რაზიკ.) გულ-წითელი ჩიტი.

დევის ყურა (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა.

დევა-კაუი (ფშ. რაზიკ.) გმირი კაცი.

დევა (ფშ.) ჯვარის გვარი მცენარეა.

დეშტა (ფშ. რაზიკ.) ზედადგარივით სამ-ფესა სათამაშო ჩისა, ბალღები დადგამენ და მერე შორიდან რიკებს ესრვიან.

დეშფილა (ქარ. რაზიკ.) მსუქანი ძროხა.

დეგბარი (ფშ. რაზიკ.) წვრილმანი ცეცე, გაუვალი ჯაგ-მაგი.

დებე (გურ.) მთის სეობიანი ფერდი, ყანის დასამუშავებლათ გამოსადეგი.

დირე (ფშ. რაზიკ.) სე, ფიცარი კედლის ქვეშ დაღებული მიწასა და ფიცრებს შუა, რომ ფიცრები არ დაღებს. დასავ. საქართველოში კარის ჩარჩოს ქვეშ ნაწილი, пороги. იხ. კარაბა და კარნაგელა.

დისა-შვილდი (გურ. ც. გ.) ნადირის ანუ მსეცის გასარებზე მოწყობილი თოფი (უწინ შვილდი), რომელიც აუცილებლათ მოხვთება ნადირს.

დობილო ასე ეძახიან დასავ. საქართველოში ერთს რომელიმე ადგილას სწი-რათ გაშენებულ ხეებს აშენებულ ვენახს.

დოგმა (გურ. იმერ.) შესაკრავი ლილეები ლითონისა (ენიანი): ენიან დოგმას მა-მალს ეტყვიან, უენოს დედალს [тур. ძაჯა дугоша].

დოღა ძროხა (ფშ. რაზიკ.) ურქო ძროხა.

დოღის ჭირნახუდი (ქარ. რაზიკ.) ვადაზე მოხნულ-დათესილ-დაფარცხული.

დომბაი იშვიათი ჯგურის გარეული კამბეჩი, зурба. იპოება მხოლოდ უწინ-დელ პოლონეთში, ბელოვეეის ცეცერში და ახსავთში «რიცა» ცბის მი-დამოკესში, მდ. ზზიზის ლეღეში (ხასენში). კ. ყიფიანი თავის ლექსიკ. უწოდებს «ადომბაის» და «დომბას».

დონა (ქარ. რაზიკ.) მონა დამბლა, უთაური.

დონდლოჩინა (ქარ. რაზიკ.) დონე კაცი.

დორანი (ქარ. რაზიკ.) კაი დორანში ჩავარდაო, იტყვიან ქართლში, კაი ბედი მოუვიდაო.

დოსმასი (ფშ. რაზიკ.) ცრუ მოლაპარაკე კაცი [тур. ძაჯა дошман].

დოსტოდრიც (ფშ. რაზიკ.) პირ-და-პირ მისვლა გაბედულათ და შეუპოვრათ. ეს სიტყვა იხმარება «სარკე თქმულშიც». გურიაში დოსტოდრიცის მაგიერ იტყვიან «ჯიქურ».

დოუვი (ფშ. რაზიკ.) მუწუკი.

დოუი (იმერ. ნ. ა.) გულის ჯვარი.

დოჩსაური (გურ. ც. გ.) კარგათ დანთებული. ძლიერი ცეცხლი. «ეს ცეცხლი სწორეთ კაი დოჩსაურია» [ср. мингр. დანხირი ძოძა].

დოზანი (დ. პ.) სეცსურ. უდრის კოლიოს, იმ განსხვავებით, რომ გარდა წმინდა

პურისა, ღოსანს აკეთებენ აგრეთვე ცერცვისა და სიმინდისსაც; ღობიო და
ხორბალი ერთად მოხარშული (ფშ. რაზიკ.).

დროსეული (ფშ. რაზიკ.) ავის საქნელათ დროს მომლოდინე კაცი.

დუგუნა (გურ. ც. გ.) მეცის-მეცი სიცხე.

დუდურა (ფშ. რაზიკ.) ხმელი ბალახის ღერის განგრეტილი ლულა.

დუმა (ნ. ა.) თოფის კონდახის ბოლო.

დუმბარა (ფშ. რაზიკ.) ნაკერი ბამბიანი საცმელი, ისე რომ სახე გამოდიოდეს.

დურკი (ფშ. რაზიკ.) ცხვრის საწველი ცაფანი.

დუხცაბი, ზუხცაბი (იმერ. ნ. ა.) არც მეცი, არც ნაკლები, სწორეთ ზომაზე.

დღზოდლა (ნ. ა.) აუცანელი სიმყრალე, დღზის, ჰუარს მეცათ, აღღზოდლა,
მეცათ აფროდლა.

ქ.

ეზადი (გურ.) ფისკონი.

ეგად-მშარა (გურ. რაზიკ.) კოწახური სეა.

ეღანდზე (გურ.) წარმომდგარია ორი სიტყვისაგან «ერთი» და «ლანდი»: ერთს-
ლანდზე ნიშნავს უცებ, მეფსეულათ.

ეფიეგი (გურ.) ჟილეტი.

ენა-მოქარგული (იმერ. ნ. ა.) ენა მჭევრი, ხერხიანი მოლაპარაკე.

ენათ გაკრეფა (ქარ. რაზიკ.) მომეტებული ზეგრის ლაპარაკი. ანდაზა: «ბაღლი
რო ენათ გაიკრეფება და მოზვერი რქათ, იმათში ხეირი არ არისო».

ენა-ჩანაცვივებელი ისეთი აღმანი, რომელიც ღირსია ენის სამუდამოთ გა-
ცივებისა.

ენა-წუღიანი (ფშ. იმერ. რაზიკ.) მჭევრ-მეტყველი, უვენიერი მოლაპარაკე, ენა-
მჭევრი.

ენიაცება (ფშ. რაზიკ.) [перс. نياز *neazanie*] გულით ენაცრება: «ვაჟის ყოლა
ენიაცება».

ერაწი (ხევს. რაზიკ.) პატარა ქვაბი, იხ. კაჭანა.

ერთცახე ერცახე, მრავლ. ერთცახანი, ერთცახეები (იმერ. გურ.) სულ პა-
ტარა, წარმომდგარია ორი სიტყვისგან «ერთი» და «სახე», იხ. ვეფხის-ცყაოს.
დ. კარიჭაშ. გამოც., გვ. 311.

ეშმაკის სანთიფა (ჯ. ვაზ.) უბრალო ბალახია.

ეშმაკუჭა (ხევს. რაზიკ.) ოფოფი (ფრინველია).

ეწერი (ნ. ა.) მაღალი მთის ბალახია, სახლეების სახურავათ ხმარობენ, იხ. დ.
ჩუბ. ლექსიკონი.

ესში (ხევს. ნ. ურბ.) გამოქვაბული კლდე, гротъ.

ძეგლი (გურ. ც. გ.) [არბ. *اجل* *cydaba* черезъ тур., ср. არჯალი] საეგებოთ
გაბედვა, рискъ. «ეგედლე ჰქენი, რაც იყოს და იყოს» дѣлай на рискъ,
будь что будетъ.

პ.

ვაჭის-ძირა (ქარ. რაზიკ.) ერთგვარი ბაღახია.

ვაკასა (იმერ. ნ. ა.) ბაღახია. თუ პირუტყვს უღროფოთ კბილი ჩავარდა, იტყვიან—
ვაკასა მოხვედრილაო. ვაკასა ერთ-ნაირი მწვანე ზაფაყიცაა, ზეზე ცხოვრობს;
როდესაც ის ფიუნის ღიწუხებს, წვიმა მოვაო, ამბობენ.

ვანება კაშკაში; სავანე, იარაღი განათების (ნ. მარრი, TP, IV, გვ. რმგ).

ვაჟიანობა (ქარ. რაზიკ.) ვაჟის უოლა. «შენი ვაჟიანობა გამაგონოს ღმერთმაო»

ვარაუდი (ნ. ა.) ანგარიში დახლოვებით, მეტ-ნაკლებობით.

ვარაუდანი გადახდის (ქარ. რაზიკ.) უვითელი ფერი ადგია.

ვანშმის პირით გადაცანა (ფშ. რაზიკ.) ვანშმის ისე ქაშა, რომ საქმეს თავი
არ დაანებოს.

ველოზა (ფშ. რაზიკ.) საომრათ წასვლა ან სათარეშოთ.

ვერძა (რაჭ.) მადნის წყალი, минеральный источник.

ვეძა ის. ვერძა.

ვეფხ-აქქელი (პ. მ.) გარეული ცხოველია (გაზ. კვალი).

ვირი-კბილა (გვ. ვაზ.) უბრალო ბაღახია.

ფ.

ფაპუნი, ფაბა-ფუპი (იმერ. ნ. ა.) ცემა რამე რბილ საგანზე.

ფარბაფანი (იმერ. პ. შირ.) «აგცილდეს კაცის ფარბაფანი», ე. ი. უბელურებას
გაღარიბო, უბელურება აგცილდესო.

ფარდაგი (იმერ.) ერთობ ღილი ტანის ბელური ცხენი. ზერდაგი ნ. ურბ-ს
«ყარგ იაზო ცხენათ» აქვს განმარტებული (ივერ., 1888, № 42) [ზერ-
დაგი буланый конь, Н. Марр TP, IV, стр. 23].

ფარ-წყადლი (ფშ. რაზიკ.) წყადლი ღ სისხლი მუწუკიდან გამოსული.

ფაქარ-თაშა (მ. გვ. ინგილ.) ძველი სახელი ანლონდელის ქალაქის ფაქათალისა
(სავაჭრო გზა, 1908, № 23).

ფედურთვა (იმერ.) გაქცევა. ვზდურთე თავი ბუჩქებში, შევრგე თავი ბუჩ-
ქებში, შევირბინე ბუჩქებში.

ფერდაგი ის. ფარდაგი.

ფერუდე (იმერ.) ცოცხათი ზევით.

ფიდი (ფ. ქ.) მუსიკალური ცერმინი.

ფიზია (ქარ. რაზიკ.) ჭრელ-ჭრელი ბავშვა ჩასაცმელი.

ფითისი (იმერ. ნ. ა.) ქუჭყი, ზინზლი.

ფინკლევა (ქარ. რაზიკ.) კოცვა. რას იზინკლები? რას ჰკოცვავ?

ფინტლი (ქარ. რაზიკ.) ქუჭყი, უსუფთაობა.

ფიუნ-ნაფაზი (არაბულია, ა. ი.) საფაჟანი, ქშინვა, одышка [არბ. ضيق نفس].

ფშა-კიდური აკროსტიკი, ე. ი. ლექსთა პწყრების პირველ ასოების შემოდან ქვემოთ ჩავითხვით რაიმე აზრინი სიტყვა რომ გამოდიოდეს, მაგალითათ:

განთქმულა პირველ ბრძენთაგან სიღარბისლე მესხისა,
ომი ღ ღზინი კასისა მოსაწონია კაცისა,
ჩუქება, პირველ ვაჭრობა ქართლელთა არ ეძრანვისთა,
არინან ზრდილნი იმერნი მტერთა მიმცემნი რისხვისა.

გამოდის «გონა», სახელი მე-XVII—XVIII საუკ. იმერელ პოეტის გონა ლოლოზერიძისა.

ფშუკი წყევლაა.

ფშუკუნი (ქარ. ფშ. რაზიკ.) დუდლუნი, ზურცუნი.

ფრიმლი (ფშ. რაზიკ.) ცვარი, ნამი.

ფრო (ფშ. რაზიკ.) ისრის წვერი რკინისა. ჩუბინ. ღ საზ. «ლეროთ» აქვსთ ახს-ნილი. ქვემო იმერეთში მდინარის კალაპოტს, ლუბრმას ეძახიან.

ფრომლი (ფშ. რაზიკ.) ჩირქი, ზაული.

ფუპანი (ტურ. ფ. გ.) ღიღი ცვირთი.

ფურცუნი (ფშ. რაზიკ.) საცემრათ დაღირება, ცემის დაპირება

თ.

თაბაღა (ქარ. რაზიკ.) ნაგვის საზიდავი ცჟაფ-გადაკრული ცხავი ან ზოკერი. დ. ჩუბინ. ზუნლათ ხსნის.

თაბაუთი (ნ. ა.) ავ-კარგიანათ გარჩევა, ანგარიშობა [არბ. تغاوت].

თაბიათი ძიღიზა (ა. ი.) гигиена сна [არბ. طبيعت природы, естественное состояние].

თავ-გზიანი (ფშ. რაზიკ.) ყველაფრის მომხერხებელი.

თავ-დაწერილი საცხოვრებლათ რომელიმე ადგილს მიწერილი, იქაურ მცხოვრებთა დავთარში ჩაწერილი, приписанный.

თავთავ-კვადლი (ქარ. რაზიკ.) ხნულის თავზე წულის საღენლათ გადაჭრილი კვადლი.

თავი კაცი (ნ. ა.) უფროსი კაცი, მოთავე; თავ-კაცობა, უფროს-კაცობა.

თავის-თავადი ორიგინალური; სხვისგან დამოუკიდებელი.

თავისიანი (ფშ. რაზიკ.) მოკეთე, ნათესავი.

თავი ზედათ არ მაქვს, — გაქვს, — აქვს, გარემოება ნებას არ მაძლევს, რომ ამა ღ ამ საგნის, საქმის გინა კაცისათვის მოვიცადო.

თავ-კვერი (ქარ. რაზიკ.) მსხვილ-მარცვალა შავი ფურძენია; ქერქი რომ გაჭე-ლიტო, ხელს წითლათ შეღებავს, ქართ. ღ კანეთ. ღვინის წითლათ დასა-ყენებლათ ხმარობენ. კანეთში ღ იმერეთში საფერავს ეძახიან.

თავ-მძიმე (ქარ. რაზიკ.) ურემი, რომლისაც თათები ძლევს.

თავ-მძიმეთ უოფნა (ქარ. რაზიკ.) ქეიფიანათ, მთვრალათ ყოფნა.

თავ-პატიჟის ღება (ნ. ა.) განზრახ უარზე ღგომა; თავ-პატიჟის იღებს, განზრახ უარზე ღგას.

თავ-საცობი ცოლოლი, *пробка*; ბოთლისა ღ სწვა ჭურჭლეზის თავ-ღასაცობი, თუმიჯ შეიძლეზა არა ჟოველი თავ-საცობი იჟოს ცოლოლისა, იზ. საფევი.

თავ-საზურა (ფშ. რაზიკ.) საზურავიანი თაზანი ან ქვაზი.

თავ-სხმა ძლიერი, კოკის-პირული წვიმა; უხვათ: მასპინძელს ღვინო თავ-სხმათ ჭქონღაო, ე. ი. უხვათ ჭქონღაო.

თავ-ჟრიღობა პვეღათ ნიშნაღა თემის ფვეღა ერის კაცთა საერთო კრებას საქმეზის ღაღასაწვეღათ; ეზღაკი თავჟრიღობა ნიშნავს კრებას, შეკრე-ბიღებას. «თუ საღმე თავჟრიღობას შეწვიღთ... საზოღაღო საქმეზე გაი-გონებთ სგე-ბაასს» (ცნ. ფურ., 1905, № 2803).

თავ-ჩაღა (ქოზულღოთ) მოუფიქრებღათ საქმის ღაღამწვეღი კაცი; თავ-ჩაღათ, მოუფიქრებღათ.

თავ-ჩითა (ფშ. რაზიკ.) თავ-შაღი.

თავ-წვერა (ფშ. რაზიკ.) თავნება.

თავ-ზრიღი (ფშ. რაზიკ.) კოზბაღი.

თათები (ქარ. რაზიკ.) ჟრმის წინა ნაწიღი, რაშიაღ უღელი ჟური.

თათლიზი (ა. ი.) ანუ ცათლიზი ძირცკბიღისაღან გაკეთებული წაშაღი [тур. *сладкий*].

თანა-ცაღი (ნ. ა.) штука, ერთი რწვეიღთაღან [перс. *آدا зерно*, тур. *мане зерно*, *штука*].

თარნაკი (იმერ. ღ. ნ.) ქენქრესი, ანწწღი ქაღი.

თარჯი (იმერ. ჰ. შირ.) ზეზე ამოჭრიღი ნიშნათ სამზღვარისა.

თაზვი (ფშ. იმერ. რაზიკ.) თზუნელა.

თზე (ზეგს. ჟრბ.) ფრთა.

თზუნება (ქარ. რაზიკ.) ჩათზუნება, თბიღათ ჩაწოღა ლოღინში.

თეგრი (ფშ. რაზიკ.) გარეულ ლორების საზამთრო ბინა.

თეთრი მღინარი (რაზიკ.) თეთრი ჟურბენია.

თეთრ-ჟირმიზი თეთრ-წითური.

თეღება (ფშ. რაზიკ.) ღასაგღომათ ღაღირება, ფრინველეზი როცა ლეშს უნღა ღაასწღენ, ეთეღებანი. «მოკლეზ მოკლია სირჩღაღი, ჟორნები ეთეღებოღა».

თენგი (ნ. ა.) მღირე საცესი (ღურღაღთ იარაღი).

თვადის ღაღღება (ფშ. რაზიკ.) ღათვადიღრება.

თვადის-ჩინი точка зрѣнія, взглядъ [лучше — зрѣние]: რამ გარემოებაში იმათ თვადის ჩინი არ ღაჟუარღა ღ სამშობლოს ეროვნული ინტერესები არ ღაღვიწჟა (ცნ. ფურც., 1905, № 2935).

თვად-მაინა (ქარ. რაზიკ.) წითელ-თვალა, პაღარა თეზი.

თვად-საჩინოება (აღ. ჭიჭ.) наглядность.

თვად-საწიერი (გურ. შ. გ.) ჟუორესი აღღიღი, საღამღისაღ აღამიანის თვადი უწვეს. «შორს, თვალ საწიერს გამოჩნღა... ოჰ წეროების გუნღი ჟო-ფიღა!» (შ. გურ. ნაწერები, ტ. I).

თვალ-საზრისი (პ. პ.) ТОЧКА ЗРЕНИЯ: «ახლათ მოვლენილი მეცნიერები არაფრათ ატლებენ ყველას, ვინც მათებურ თვალ-საზრისით არ უყურებს საქართ. წარსულს» (ივ., 1904, № 189).

თვინიერი წენარი, შშვიდი. უფრო ცხენზე იტყვიან.

თიკრუნი (ხევს. რაზიკ.) პაცარა გულა. ხევსურულათ კიდეც გულას ამ სახელებსაც ეძახიან: უოლცა, ხასუნა, ქეშელა.

თოთო ბავში (იმერ. გურ.) ახალ დაბადებული ბავში, ხზოზედაც იტყვიან თოთოაო.

თოქადითო (იმერ. ნ. ა.) [тур. *تكتلی* *nodysaka* *на чобак*] სქელი ნაბადი ცყავ-გადაკრული, უნაგირ-ქვეშ დასაღები, საოფლის ზევით.

თოქარქაში...

თრბაქვა (ნ. ა.) გაჭირვებით ზიდვა.

თუიდი (ფშ. რაზიკ.) ქიების თუთუნი.

თუდუზი (ვაჟ. ფშ.) სპილენძის კოკა; თუდუზს, წყალი რო დააქვთ კამეჩის ცყავით, იმასაც ეძახიან.

თუნთრუბა (გურ. ნ. ნ.) მეტის-მეტი მსუქანი, ფუნთრუშა. «როცა ბაცონმა გაიგო, რომ ხარი თუნთრუბასავით არის, რომ იმის ქამას აღარაფერი ჯოხს, აფრინა ბიჭი ყველა თავის აზნაურებთან».

თქარა-თქური ცხენის ფეხის ხმა, *топотъ*.

თქვარვა (ქარ. რაზიკ.) მოქვარავი, რომელი მიწაც რწყვაში კარგათ იჟლინთება წყლით.

თხორი (ფშ. რაზიკ.) გორგალი ღართულის ძაფისა.

○.

ია! (იმერ.) ხმარობენ ოკრიბაში ნაცვლათ უორის-ღებულთა «ია! იმე!» ამავე უორის-ღებულს ხმარობენ ერევნის გუბერნიის თათრები ღ სომხებიც.

იბაბში (გურ. ც. გ.) ძალიან ნათელი მთვარე.

იარუხანი (ა. ი.) სიყვითლე, ნაღვლის ფერი, *желтуха*.

იდეითი (ვაჟ. ფშ.) უნო.

იდეინცრბთ (ნ. ა.) აღმაცერათ, გვერდელათ.

ინდური (ნ. ა.) საწნახლის ბოლო, რომელზედაც ცკბილი გადადის.

ინჭყუვი (გურ. ც. გ.) სახსარი, *суставъ*.

იოჯი (ფშ. რაზიკ.) ნაწილი თითისა, *суставъ*.

იოჯი, იოჯობთ თათრული სიტყვაა, ნიშნავს გზას. ქართლ-კახეთში ხმარობენ სინონიმებათ სიტყვებისა: დღილი ღა დღილათ.

იონქრბთ (მთ. შ. ჯგ.) ოდნავ.

ირგვდივი (კ. ყ.) გარშემო.

ირმის-ნაფრენი (ფშ. რაზიკ.) მგლის მუხლი, ვარსკლავი ცაზე რომ გზასავით მისდევს, ვარსკლავთა გზოვა, *млечный путь*.

ირმის-ტურია (ფშ. რაზიკ.) სოკოა, შემოდგომაზე იცის ამოსვლა, ღრუბელსა ჰგავს.

ირმის-ტურება (ფშ. რაზიკ.)...

ირწევანი (იმერ. ნ. ა.) აზარმაცი, ოწინარი. გრძელი სეა, რომელსაც ცალის თავით შეუდებენ იმ საგანს, რომლის აწევაც უნდათ; იმ თავთანვე ახლოს, პირს, დაუდებენ რამე მაგარს (ქვას; ხეს) და შემდეგ მეორე თავს პირს დაწვევენ; ამ გვარათ ძალიან ღიდი მშიმე საგნების აწევა შეიძლება სულ მცირე ძალით.

ისიდორა (ა. ი.) ღელთ წესის შეკვრა.

ისტიფრაღი (ა. ი.) [არბ. استغراغ *isotma*] რწვევისაგან დაცლა (არაბ.), неукротимая рвота.

ისტა (ქარ. თათ.) [არბ. اشتها *anpetum*] შაღა.

ბ.

კახარეული (ნ. ა.) ქვების ჭური ჩამოსაკიდებლათ.

კაღონი (გურ. ტ. გ.) კოცონი.

კავავი ძაღლის წყმეცუნი, უფუა. «აიკიდებენ, სცა ქვეყნის ძაღლებია, არც კადრულობენ სახლში შესვლას და საცოდავთ კარში აკავავებენ ამ უინვაში» (ცნ. ფურ. სურ. ღმ., 1905, № 306, არჩილ ს-ელი).

კაკაბი (ქარ. რაზიკ.) გუთნის ნაწილია. აგრეთვე ფრინვე. *коропатка*.

კაკად-გუდში (გურ.) შიგ შუა გულში. «გენაცვალე კაკალ გულში, როგორც უველი საჭაპურში» (ხალხური).

კაკაროფი (ქარ. რაზიკ.) ხმელ-ხმელი ხესელა.

კაკრა (კახ. რაზიკ.) ფითრის ნაყოფი.

კაკჩუნა (ფშ. რაზიკ.) კავი კეცების ცეცხლიდან გადმოსაღები.

კაღამგირი კაღმის ბოროტათ მხმარებელი მწერალი, *мошеник пера*.

კაღანჩა (ქარ. იმერ. რაზიკ.) პატარა კალათი. «კამეჩს კაღანჩით ზზე რა გაუს-ღება» (ანდაზა).

კაღთა-შადლიანი (მეგრ. იმერ. გურ.) უნამუსო ქალს ნიშნავს.

კაღმაზი სოკო (ფშ. რაზიკ.) დამბაღმა წიფელამ იცის, ერთათ რამდენიმე ამოვა და სულ შეიხურსლება ხე. რამდენიმე ღღეს გაძლებს. ერთოზ გემ-რიელია.

კაღფი (ხევს. რაზიკ.) ხაჭო.

კაშპი (ფშ. რაზიკ.) ეს სიტყვა საბას აუხსენელათ აქვს მოუვანილი. კამშვა ცხენმა იცის, იკბინება. ანდაზა: «მკამშავს უკან მოქექც და მწინლავს წინაო».

კანარეული ჩიტ მოყვითანო პატარა ჩიტ, მგალობელი, რომლის სამშობლო ჯანარის კუნძულებია, *канарейка*.

კანკურაზი (იმერ. გურ.) კანკურაზი ახსავია, ე. ი. ნამდვილი, წმინდა ახსავია.

კანტაბოზა (ფშ. რაზიკ.) ქურდობა.

კანდი-კუნცათ (ნ. ა.) გაუბედავთ, გამოურკვევლათ გამოთქმული აზრი, აქა-იქ.
კაბზით-კაბი (გურ.) ერთობ კარგი.

კაპარი (ფშ. რაზიკ.) სასმელია, ქართლში ბუნარს ეძახიან. იმერეთში ზე, რომ-
 ლის ფეფილეზისგან ჯონჯოლს აკეთებენ; დ. პ. ასე ხსენის სეესურების
 სასმელია, რუსულ კვასს ჰგავს, აკეთებენ ალაო ფქვილისგან, რომელსაც
 აძლენენ საკუთარს, ე. ი. ლუდის ქაფს.

კაპარჭი (ფშ. რაზიკ.) ფუტკრის საშოვარი, ფეხებით რომ მოაქვს.

კაპი პოტიკი; ორ-კაპიანი, ორ-პოტიკი; კაპი სომხურია [арм. *կապ* *ცეპი*], პო-
 ტიკი ქართული.

კაპჭანა (გურ.) [арм. *կապի թոշմա, ჰოფა, ჯაყანა-ჟ* id.] პატარა ქვაბი.

კარაბა (იმერ.) კარის ჩარჩოს ქვემო ნაწილი, კარნაგელა, იხ. ღირე.

კარადბ (ფშ. რაზიკ.) «შვაფ-კამოდის უაიდაზე გაკეთებული ღვამი».

კარგუნეღა (ფშ. რაზიკ.) კარგი.

კარკადლი (გურ. ც. გ.) ქათმის სმურობა კვერცხის ღების ღროს ღ შემდეგად.

კარკაცობა (ფშ. რაზიკ.) გამჩვენეობა.

კარლაღა (ფშ. რაზიკ.) ფარლაღაღა.

კარნაგეღა (იმერ. ოკრიბ.) იხ. კარაბა.

კარუჭი (ფშ. რაზიკ.) მამალი ფუტკარი.

კატაპარჯა (იმერ. პ. მირ.) მხალია.

კატაპარიბა (ქარ. რაზიკ.) მწერი, წითელი ბუჭყაა.

კატა-ფშატა (ქარ. რაზიკ.) ქალის ფშატი.

კატაღუა (ფშ. რაზიკ.) შამლისგან ღელლის შიადერსება ღსაპეკლათ.

კატაში (ფშ. რაზიკ.) ღამეაგებულ ღმეს რომ ხაჭოთ გაათობენ, იმის ზემოთ
 მოგვებული ქაფი.

კაუკაზი (სე. თ. დ.) თეთრ-თოვლიანი, თოვლით მოსილი.

კაუი (გურ.) გუგული: «აგერ კაფემ ღადმოგვძახა» (ეგალი, 1908, № 4).

კაფია (ფშ. რაზიკ.) ხელ-ღა-ხელ ნათქვამი ღექსი. გურიის შონასიბს [арм.
կոմասი *coomoncmeyoussin*] ეტყვიან.

კაწიპანა (ფშ. რაზიკ.) მონხუპარი, მოუსვენარი. უფრო ზალღზე იტყვიან.

კაჭადლი (გურ.) [тaкжe კარჭადლი] წენგო შემოდელილი ნიგვის კაკალი, ახალ
 მოჭრილი მანეთიანი: «ეს ცხენი კი ღირს ახი კაჭადლი მანეთი».

კაჭვა (მ. ჯან. ინგილ.) ზალასის კაჭვა ნამგლით, მოთიბვა (გაზ. სავაჭრო გზა,
 1908, № 25).

კბიღა ჩემი კბილა, ჩემი ცოლა, ჩემი ხნის; ერთი კბილი ნიორი გინღა ხანვი,
 ერთი თავი ნიორი, ერთი თავი ხანვი; კბილის მოჭრა, კბილის მოკვეთა
 მუავე საქმლისგან.

კბიღ-საფარცხადღა (ფშ. რაზიკ.) ზლპრული ქალი, რომელსაც ისეთი კბი-
 ღები ჰქონღა, სეებს ცულღივით ჭრიღა.

კეღარო (გურ. იმერ.) მხარე; ამ კედრით, უოგელ კედრით, ამ მხრით, უო-
 ველ მხრით.

კევატი (გურ. ტ. გ.) ჟინიანი.

კევაფერი (ნ. ა.) დასაკლავ საქონლის გვერდების ნაწილი, რომელიც ბეჭქვეშაა დაფარული.

კევაშიდა (გურ.) პატარა კეცი.

კეშუტი (ქარ. რაზიკ.) ჯიუტი, გაუგონარი, შეუპოვარი.

კენკეშა (ფშ. რაზიკ.) მცენარეა, ფშავლები ჭამენ გაზაფხულზე, ცტბილია.

კენტი нечетное число, ერთი ერთი, არა ლუწი.

კეროზინ-მწროთი განათება (ცნ. ფურც.) керосино-каменное освещение.

კეზანე (ფშ. რაზიკ.) უფავილია, აგრეთვე საღერსო სიტყვა: გენაცვალე.

კეცრი (ფშ. რაზიკ.) საცეხური მუწუკები თავზე.

კეცრიანი ვაშლი (ფშ. რაზიკ.) ვაშლს თუ კანზე ქორფლივით ანუ მუწუკებით გაურჩა, იმას კეცრიანს ეძახიან.

კვანტი (იმერ. გურ.) ქილაობის ერთი ხერხთაგანი, სარმა, ფეხის გადაღება ან გამოკვრა დასაცემათ. განთქმულია გოცირიძის «კვანტი».

კვანწია (გურ.) მოხთენილი, ჯანადი ღეჭვიცი ახალ გაზდა ქალი: «წინ შე-მოხვდათ ერთი ციცა, კვანწია ღე შეთვალ წარბა», იხ. გამოკვანწული.

კვეთილიანი (ფშ. რაზიკ.) ქალი რომ საქმროს დაიწუნებდა, ფშავლების ადა-თით ქმარს ვეღარ შეირთავდა ღე ამაზე იტყოდნ, «კვეთილიანი ქალია»-ო.

კვეკვერა, კვერები (რაზიკ.) პაწაწა რგვალი, შუაზე გახვრეტილი პურები. მთელიც შეიძლება.

კვენდლი (გურ.) ახალ-ამოსული ხე, მოჯირილი, დაგრეხილი ღე კავზე შემოჭი-რებული.

კვეტება, კვეხება (ნ. ა.) მაგრათ ჩასობა, ჩაჩრა, მაგ. ჯოხისა მიწაში.

კვიმატი (იმერ. გურ.) ბედიით, ბოროტად, რუსულათ роковой; მაგ. ორშაბათს ფჩხილის მოქნა გურულების ცრუ-მორწმუნოებით კვიმატია.

კვინტი (ნ. ა.) წინელი.

კვირა-ძადლი შაბათ საღამო, канунъ воскресенья.

კვირკვილი (გურ.) ცარბი (?), ქართლში კვირიას ეძახიან, პატარა გრძელ-ნის-კარცა ჩიცია, მუდამ «კვირკვის» იძახის, ძალიან ეცანება კალიასა ღე ქია-ლუებს.

კვიტიტი (ქარ. რაზიკ.) წერილი, მოუსვლედი სიმინდის ცარო.

კვიწიადი (იმერ.) სწრაფი ცრიალი, შეკვიწიადება, სწრაფათ შეტრიალებს: «შესცა ღე შეკვიწიადლა», ე. ი. შესცა ღე სწრაფათ შეტრიალდა.

კვიჭიჭი (ნ. ა.) სიმინდის პატარა ცარო.

კვლიავი (ქარ. იმერ. რაზიკ.) ბალახია ერთგვარი ღე არა ზირა, როგორც ჩუბი-ნაშეილი ჰგონებს. ზირას ფშავში ცყურას ეძახიან.

კიაპი (გურ. ტ. გ.) არწივის, ორბის ღე შეფარდების უფირილი.

კიაფი (ნ. ა.) ოდნავ ნათება; როდესაც ღამე შორიდან ძლივს ჩანს სინათლე, იტყვიან, «გამოკიაფოხს»-ო.

კიბურჭიანი (ხევს. რაზიკ.) კლდიანი ღაღა-ღუღა გზა.

კიფლონი (ფშ. რაზიკ.) ფოცხვერი ნადირი.

კიფლი (რკილი) თუ ჭიამ ხე ღაღაღა, გაუჩნდება ფხვნილი, რკილი.

კიფლოკაბაზი (ნ. ა.) გადაკერით, НАМЕКОМЪ, ВСКОЛЪ.

კიშანი (გურ. ც. გ.) ხარის სამხიარულო დაბლაღობა.

კინწოდლი (ფშ. რაზიკ.) ნაპერწკალი, წვეთი.

კინჯაღლი (ნ. ა.) მაგარი თუთუნია, МАХОРЕА; თ. სახოკია წვეკოს უწოდებს.

კიოფი (იმერ. ნ. ა.) ცხენის შუბლზე თეთრი ნიშანი პატარა, თუ ღილი წილი შუბლისა თეთრი აქვს, მაშინ ნოთას (სალარს) ეტყუვიან; ხარს, ცხვარს — ნიშახ, ძროხას, კამეჩს — ნიკორას. ნიკორას ფოტგერ ხარზეც იტყუვიან.

კიპკიპა (რაჭ.) ქათმის საწეწკარი ანუ საწიწკნარი, ლავიწი.

კიპკიპები თვალისა...

კირჩხა (ფშ. რაზიკ.) კანხა.

კისერა (რაზიკ.) კისერ-მოღრეცილი, ქუნთრუშა.

კიწანია (ნ. ა.) მომეტებული სიფიცხე, სიცხოველე.

კიწაწი (ფშ. რაზიკ.) კეწეწი, ჩინჩხარი.

კოდაღლი (გურ. იმერ.) პატარა ისარი საბავშვო.

კოდი (ფშ. რაზიკ.) ღილი კასრის მსგავსათ ამოხვეტილი ხე.

კოღმე (გურ.) შთის კონცხი, გორის ფერდობი, გვერდობი [МИНГР. კოღმე *кпутиана*].

კოთხო (ნ. ა.) ჭურჭელი ხის.

კოკორი (ნ. ა.) პურის კვერი პატარა. სხვა მნიშვნელობა იხ. დ. ჩუბინ. ლექსიკონში.

კოშიჭა (ფშ. რაზიკ.) გორხი.

კონცარო (გურ.) ჭიდან წყლის ამოსაღები რგვლათ გათლილი ხე, რომელსაც თოკით ან ჯაჭვით მოაბმენ ჭურჭელს წყლისათვის, დასწევნ თვით კონცაროს, ჩაუშვებენ ჭურჭელს იმ თოკით ან ჯაჭვით წყალში, შემდეგ აწევენ იმავე კონცაროს, რომელსაც ამოუყვება თოკი და თოკს წყლით სავსე ჭურჭელი; სასიერეში ბადის ასაწევ-დასაწევი ხე.

კონწარი (გურ. ც. გ.) მიზეზიანი კაცი, ПРИДРИЧИВЫЙ.

კონწაღლი (ქარ. რაზიკ.) რამე დაკიდებულის მოძრაობა.

კონთხუნჯი (ქარ. რაზიკ.) გონჯი, მახინჯი.

კოპაღლი, მრავლობითი რიცხვი კოპლე ბი ქამრის, უნაგირის ანუ ლაგამის, ლითონის ღილეზი.

კოყიყი (ქარ. იმერ. რაზიკ.) დაყეჟილ ადგილზე ამოხერილი კანი, МОЗОЛЬ.

კოყრი ნუერი ანუ კორპი.

კორა (ფშ. რაზიკ.) თოფის გასახედი სანიშნებელი. საბა ამბობს, ბარის საცერ-ფულიო, МУШКА.

კორკიმედი ქანჭური.

Digitized by Google

- კორჩიოლა** (ნ. ა.) მინდვრის მცენარეა, ხანგრძლივით თავი იცის, უფრო კი მაგარი.
- კოფა** (იმერ. ნ. ა.) საწყაო ბათმანის მეთხედო.
- კოფრისილა** (ქარ. რაზიკ.) ზალახია გაზაფხულზე ჯგერებში თხრიან ღებნი-
ლათ ღებენ.
- კოშრი** (ფშ. რაზიკ.) მურკლი, წყლისაგან შეკუმშული ფქვილი.
- კოწიაწი** (იმერ.) იხ. ბურხალი.
- კოწყვა** (ფშ. რაზიკ.) ძალიან რომ ღულს (წვალი).
- კრაველი** (რაზიკ.) ბატკნის განაკრეჭი მატყლი. მატყლს სამ ნაირად ჰყოფენ
ფშავლები: ბატკნის განაკრეჭს ჰქვია კრაველი, შემოდგომაზე განაკ-
რეჭს ღიდ ცხვრებისას — მატყლი ღ გაზაფხულზე განაკრეჭს რისეი.
კრაველისას ჩონა-შარვლებს ჰქსოვენ, მატყლისას — ცომარა-ფარდაებს ღ
რისეისას — წმინდა ხურჯინებს.
- კრიამპო** (გურ. ც. გ.) კლდის პირი უფსკრულთან.
- კრიახი** (ც. გ.) ქათმის ხმაურაბა გაჭირების დროს.
- კრიმანჭული, კრინ-მანჭული** მუსიკალური ტერმინი, ღისკანცი.
- კრიპუჭი** (გურ. იმერ. აჭარ.) [видъ меда].
- კრიჭა** (ქარ. იმერ.) ყბები.
- კრუნვა** (ც. გ.) ქათმისგან წიწილების მიფერება, კიდევ იტყვიან, ქათამა
მოიკრუნაო, როცა კვერცხის ღებას მოათავებს ღ ღასაჯდომათ მოემ-
ზადება.
- კუბერა** (გურ. ც. გ.) ჰურეულის თაველის ერთი პოწკი.
- კუბო-კრული** ოთხ-კუთხი, კვადრატული (ივერ., 1903, № 188, გვ. 3 სვ. 4),
ოთხკუთხ ფიგურებით ნაქსოვი, ნაკერი, ნაქარგი, ღასატული ღ მებრეგ
სსვ. КВАДРАТНЫЙ, КЛѢТЧАТЫЙ.
- კუდურა** (ფშ. რაზიკ.) პატარა ბაყაყს ჰქვია, ვიდრე წყალშია ღ კული აბია.
- კუზღარა** (ქარ. რაზიკ.) კუზიანი.
- კუთვა** ნელი კვნესა, კუთავს, ნელა კვნესის.
- კუტუნაქი** (ქარ. რაზიკ.) კულის ბოლო.
- კუდუმბური** (ნ. ა.) შავი მწერია, ბოსტნის ღიდათ მავნებელი.
- კუმბალი** (გურ. იმერ. ც. გ.) ყურძნის გრთს პოწკზე გამოსხმული მარცვლები
პოწკიან-მარცვლებიანათ.
- კუნგრუნა** ის ადგილია ცხენის ტანისა, სადაც ფაფრის ბოლოა ღ ზურგის
ღასაწყისი, холка лошади.
- კუნგრუნა** (ქარ. რაზიკ.) ცხენის უხეიროთ ცარება.
- კუნკული** (ნ. ა.) ფრმათა ღ მოხუცთა ჩქარი სიარული.
- კუნკუნო** (ფშ. რაზიკ.) იგივე კუკუნო, უკანანი.
- კუნტი წელიწადი, თეი** (ნ. ა.) სრული წელიწადი, круглый годъ, სრული
თეი, круглый мѣсяць, იხ. საბას ლექსიკონი.
- კუნტულა** (ფშ. რაზიკ.) უკუღო.
- კურხადი** (ფშ. რაზიკ.) ორთქლი.

კუსი (ხევს. რაზიკ.) უველი.

კუსადლა (ხევს. რაზიკ.) კინკრიეო, КРИЖОВНИЕ.

კუსი (ქარ. რაზიკ.) ბალანია, მუცლის გვრემის წამალია.

კუსი-გადლია (ნ. ა.) пытая сарапча.

კუსტვა დაჭმუჭნვა, მოკუჭული, დაჭმუჭენილი.

კუსტიანი (გურ.) კაცი, რომელსაც გული ზმართ მოდის, გაკუჭიანდა, გული მოუვიდა; გაკუჭიანებული, გულ-მოსული; კუსტიანობს, გულს იყვანს, ავ-გულაა, გულ მოსულისათვის კუსტიანი ხალხს დაურქმევია იმის გამო, რომ შეუნიშნავს, ვისაც კუსტი მოჰლილი აქვს, ის თითქმის მუდამ ცუდსა და ავ გუნებაზეა და ადვილათ იყვანს გულს.

ლ.

ღაგინა [грех. λχγῖνα κυσμαμα] ნიშნავს ბოთლს, გურიასი ბატარა ღოქს ეძახიან.

ღაგორა (იმერ. პ. მირ.) წისქვილის ხეიშირიდან გამოსულის ზორბლის ჩასაფრელია ღოღაბში.

ღამაღე (ხევს. რაზიკ.) ნისლი.

ღამში შორი-შორს ნაკერი, სანამ გვირისცით შეკერაფდენ. ღამამბული, ღამბით ნაკერი, იხ. საბ. ღ. ღ. ჩუბინ. ღექსიკონები.

ღამში (გურ. ც. გ.) რბილი პირი რკინეულ აირალისა.

ღარძაფინი (იმერ. პ. მირ.) გადასაკიდელი ძელი ფინის დასაჭედათ.

ღასლაძი (ენისა) სხარცალი, ლიკლიკით ღაპარაკი.

ღაფერთა (ლერჩ. პ. მირ.) გათლილი ჯოხის თავ-ოთხათ გახეთქილი საფაფე ფქვილის ამოსაკიდებლათ.

ღაფშა იაბო, ღ. ჩუბიაშვილს ქართულ ღექსიკონში შეცდომით აქვს განმარტებული, ზოლო რუსულში სწორეთ.

ღაქა (ნ. ა.) ცხენის სენი. უბანლო ადგილები გაუწითლდება და დაუსიფდება, წერილათ დაფრის და ექაფება.

ღაქარდიანი ენა (ფშ. რაზიკ.) ენა-წყლიანი, ენა-ცვბილი.

ღაქაცური (გურ.) ღაქუცი, პირ-ფერობა: «გენაცვალე, ნულარ იცი მანამდელი ღაქაცური» (გურ. ღექსი).

ღაღვა (ა. ი.) დამბლა ნახევარი პირი სახისა, половинный паралич лица.

ღაფუნი (ვლ. ბზვ.) უსაქმოთ სიარული, თრევა: «რას დალაფუნობს ის კაცი?» ე. ი. რას დაეთრევა უსაქმოთ ის კაცი.

ღაწევა (რაჭ. პ. მირ.) მრგვალი ცკერის გოდორი, სახიმინდო, მხარზე გასაღები.

ღაჭანი (ფშ. რაზიკ.) წნელისაგან მოქსოვილი ღოგინი, შიგ თივა ან ბურღო აგია და ისე იძინებენ.

ღასანა (ფშ. რაზიკ.) მწვანე თავ-დაუნეველი კომბოსტო.

დახიანი (ფშ. რაზიკ.) ფეხებს რომ ძლივს დაათრევს ისეთი კაცი [МИНТР. ლუ-
ხიანი *долохон*].

დახიწი (ნ. ა.) ძალიან გამხდარი ცხოველი.

დეგვა (ფშ. რაზიკ.) შესაღებავათ გამზადებულ ნართის მყავეში გავლეზა.

დევა სმა, გათავეზა, გავლა, დადნობა, დათმობა. მაგალითათ, სმა: «დალიე, და-
მალიეინე, დალიე!» გათავეზა: «გზა სიარულმა დალია (ე. ი. გაათავა),
სიბი ქვა წულისა დენამა, პაცარა გოგო ჰ ბიჭი ერთმანეთისა ცქერამა!»
გავლა: «სიბერე მხლავს, დავლიე (ე. ა. განველეო) სიყმაწვილისა დლე-
ნია». დადნობა: «ის საწყალი, სულ ილევა შეილის ჯვარისაგან». და-
თმობა: «ამ მიწას თუ შეველევი, შენი გულისათვის».

დეთეში (გურ.) საფლობი, ჭონჭყო მიწა, იხ. ბათამი.

დეკია, დეე-მარხილა (ნ. ა.) ციკა, პაცარა მარხილი.

დეფო (გურ. იმერ.) ბურთის თამაშის დროს დასავლეთ საქართველოში მო-
ბურთაღნი იყოფიან ორ მხარეთ. თითოეულმა მხარემ ბურთი უნდა გაი-
ცანოს იმ მხარეს, რა მხარეზედაც დგას მისი მოპირდაპირე. იმ ადგილს,
სადაც ბურთია მისაცანი, ჰქვია დეფო.

დეფ-ქაში (რაზიკ.) ჩალა-ლერწამი.

დენა მცენარეა წითლათ საღებავი.

დენჩი დიდათ სულელი, იდიოტი.

დეჟერი (გურ. ტ. გ.) ზაფხულს ცყეში დამდგარი წყალი წვიმიანობის ანუ
წყალ-დიდობის გამო.

დერდანი (ცნ. ფურ.).

დესტერი (ქართ. ან. ე. ს.) თავსხმა წვიმა, იხ. არაზანი.

დიანგი (გურ.) ბევრი ერთად, *масса*.

დიბანი (ნ. ა.) მეტათ მაღალი ჰ სწორე ხე, ტანზე უტოტებო.

დიბი (ძვ.) ურმის ჰ საზოგადოთ ეცლის ღერძი.

დიოფი (მთ. მ. ჯ.) შეწუხებული.

დიჟრიანი (მთ. მ. ჯ.) სველი, ნაშიანი, იხ. ლეჟერი.

დიღარი (ფშ. რაზიკ.) სურვილი.

დიჟიანი (იმერ. ნ. ა.) ენა ბრგვილი.

დომპორია (ფშ. რაზიკ.) ლაქაში ჭია-კოკონა.

დორწამი (ნ. ა.) საქვების ჩამოსაკიდი ღირე.

დორწვი (ნ. ა.) ღუქი, ნერწყვი.

დოცნარი (ნ. ა.) იხ. ლიბანი.

დუბი (ფშ. რაზიკ.) გამხდარი.

დუკდუვი მდინარის ჭევლთა ქვევს შუა ჩარების ხმა: «მდინარე კვლავ ღუკ-
ღუკებდა» (ია ეკალაძის ნაწ., გვ. 242).

დუდუა (ფშ. რაზიკ.) ზიზია.

ღურთი (ფშ. რაზიკ.) ძალიან მსუქანი.

ფორუმა (ფშ. რაზიკ.) მცენ. ბალახია.

ფორუმა ღამე ბნელი ღამე.

ფორუმა [არმ. Լ-Բ] რწყვილი, четное число.

ბ.

ბაზაგუნა (გურ.) პატარა ჩიკია ბელურას ოდენი, იმერეთში ბოლოქანქალა
ქქვია, როცა არ ფრინავს, უფრო ხშირათ ქვას დააგდება, წმუკავს ღ ბო-
ლოს აქანქალეს ღ ურტყამს ქვას.

ბაგი ნაქსოვის ფა: ორ-ბაგი, სამ-ბაგი, იხ. ფა.

ბაგლი (გურ. ტ. გ.) ფრინველის ფრთის ღამბლა.

ბაინდი (არმ.) უსასყიდლოთ სამუშაოში დახმარებისათვის მეზობელი რომ მე-
ზობელს გადუნდის სამაგიეროს უსასყიდლო დახმარებითვე.

ბაკინცაღი (ნ. ა.) წიხლის მსროლელი.

ბაკრატყეა (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა.

ბაღა (ქარ. რაზიკ.) თხელი ქაფჩა, ბათქაშის საქნელი, კალაგოზის იარაღი.

ბაღიზუღია (ა. ი.) ერთგვარი ჭკუის შეშლა, როდესაც კაცი გულ-ღახურ-
ლია, ღაღონებული, МЕЛАНХОЛИЯ.

ბამა-ზისხნათ მეცის-მეც ძვირათ.

ბანათი (ა. ი.) შარდის ბუშტი.

ბანამდედი (გურ.) წინანდელი.

ბანგა (ხევს. რაზიკ.) კაცის სახელია ხევში. საბა ამბობს: მანგი—მარგალიტი
ანუ მთვარე; ბ-ნი ჭარბია ჭხსნის: მეგრულათ—წორე, თანასწორი, მოყვა-
ნილი, სიმეტრიული. ხევსურეთში ღღესაც კაცის სახელია.

ბანეუღი (ქარ. რაზიკ.) საგოდრე წნორი, КОРЗИНЧАЯ ИВА.

ბანჩა (ნ. ა.) ბელლის თვალი.

ბანძილა (ხევს. ნ. ურბ.) ღიღი ირემი.

ბანჭი (ქარ. რაზიკ.) [არმ. Բաճ քույրათ ԸԸԸ] გუთნის ხელის-მოსაჭიდი.

ბარახუღი (ფშ. რაზიკ.) [ср. арм. Բարախուղ ԽԸԸԸ] შემოდგომის უვითელი
ფერი. «მთას მარახული მოჭკიდა, მწყემსო, აჟარე ცხვარია! არ მოგწყინ-
და მთაშია ? არ მოგინდა ბარია?»

ბარანიჭე (გ. ვაზ.) უბრალო ბალახია.

ბარი (ქ. ღ.) [არმ. Բար ԽԸԸ] ქებინი, მაჭმადიანთა ჯვარის წერა.

ბარიფათი (ნ. ა.) [არმ. Բար ԽԸԸ ԽԸԸ] სიმარჯვე, მოხერხება.

ბარუღა ღოღი, ცხენოსანთ შეჯიბრება ცხენების გაჭენებით.

ბარცო ცბა (ივერ., 1903, № 243, გვ. ვ., სვ. 1).

ბასმონთა (ქ. ღ.) მანწყალი.

ბატაღა (ფშ. რაზიკ.) შირიმის კლდე, წყალი რომ წვეთავს მაღლიდან ღ თან
კირიან კლდეებს აკეთებს. ფშავში ბევრია ამისთანა კლდეები.

მატ-ბოდი (ნ. ა.) ვინც უფელაფერს აღვილათ გაიკვირვებს, გაიაცებს და შეუ-
ფოთლება, ის. ქარ-ბოცა.

მაქნიხი (ნ. ა.) გამოსადეგი, მოსახმარი: «რის მაქნიხია ის?»

მაღალი ვახშმოზა (მ. გ.) გვიანი ვახშმოზა: «... მაღალ ვახშმოზაზე გო-
რკათნ მინდვრებზე გამოდი» (ცნ. ფურ., 1906, № 377).

მაფადღურმა (ფშ. რაზიკ.) ბალ.

მაფე (მთ. მ. ჯ.) შემრგე.

მაჩხატეფი (ინგილოური) ღამურა (ივერ., 1900, № 121).

მადელი (ფშ. რაზიკ.) მადლური, ეშმაკი.

მადენე (ვაჟ. ფშ.) შიკრიკი, იფრინდა, კურიკი.

მაჭაბა (ქარ. ა. ე-ხ.) დასაცინი ადამიანი, ის. უსნიფერა.

მაჭებატი (დ. ბ.) ხეცსურულია, იგივეა რაც რუსების ზლინი: გათქეფილ ფქვი-
ლის სითხეს შუშავენ ცხელ ცაფაზე და ამ მოშუშებულ ცომს აწებენ
ერბოში და ისე გაიხლეზიან.

მაჭეული (ქარ. რაზიკ.) პატარა, გამხდარი, დაღეული, მაგრამ ეშმაკი.

მასობელი (ქარ. რაზიკ.) მცენ. ქართლში პურში იცის შორევა; თუ ბევრი არ
ურევია, ძალიან აკეთებს და აფაფუკებს პურს.

მასსოვრობა (გურ. იმერ. სამცხე) მესხიერება, ხსოვნა, ПАМЯТЬ.

მაჯაგანი კაცი (გურ. ტ. გ.) დიდი შრომის ამტანი კაცი.

მაჯაგრილა, ე. ი. ადამიანი, რომელსაც სწვისი გაჯაგრება უეფარს («ჩვენე-
ბიანეზი», დრამ. ესკიზი).

მაგებნი (ფშ. რაზიკ.) ფშაღლების რწმენით, კაცი როცა კვდება, იმის სულის
წახეფანათ შავეთიდან სულ ცხენოსანი ნათესაობა მოდის. იმით ჰქვია
«მაგებნი».

მაგელთ-კვერი (ფშ. რაზიკ.) ღიღ-მარხვაში იციან, მგლის კვერებს დააცნობენ
ფშეში, მგლების მსგავსათ, მერე ცერცვს დაჭხლიან დამბალს, იმ მაგელთ-
კვერს წაიღებენ ბიჭები და ისარს ესვრიან. ვინც მოარტყამს, კვერიც
იმას დარჩება და ერთი ჯამი ცერცვიც.

მაგლის-სოვო (ჯ. ვაზ.) მცენარეა შავთ საღებავი.

მაგელთ-უქმოზა (დ. პ.) ღიღ-მარხვის პირველ შაბათს ხეცსურები უქმეთ ატარე-
ბენ და ჰკონიანთ, თუ ეს დღე იუქმეს, მათ საქონელს მაგელი ვერას დაკ-
ლებს. ამდღეს ისინი არავითარ საქმეს ხელს არ ჰკიდებენ.

მეზარგუდი ბარგის მზიდავი.

მეგორავე (იმერ.) მოსაზღვრე, ის. საგორავი.

მეგობარი (ფშ. იბ.) წინაგარი; ავანგარდი.

მელოგინე ორსული ქალი მოსალოგინებლათ დაწოლილი; მოლოგინება,
ორსული ქალის მშობიარობისაგან გათავისუფლების შემდეგ ლოგინიდან
ადგომა; დალოგინდა იცხვიან ორსულ ქალზე, სამშობიაროთ რომ
დაწვება.

მემინდე (იმერ. პ. მირ.) წისქვილში შინდის ამღები.

მეტაფორა (ხეც. რაზიკ.) შავი მელა.

მეტეო (ფშ. რაზიკ.) სამხრის სამხარი.

მერდინი წმინდათა გამცრელი საცერი; მერდინში გაცრილს «გამცრიცულს»
ქაზიან, რუსულათ «СИТНИЙ».

მესოფფია (გლ. ზეც.) სოფელში უსაქმოთ მოჟიალე თავის შესაქცევათ.

მეურნე პატრონი, გამრიგე, ХОЗЯИНЪ; მეურნე სულისა, ჭირის-უფალი.
მეურნეობა, პატრონობა, გამრიგეობა, ХОЗЯЙСТВО; სასოფლო მეურ-
ნეობა СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО; იხ. დ. ჩუბინ. ლექსიკონი.

მერსერი თხელი, იქა-აქ. მერსერი ცფე, რომელშიაც ხეები იქა-აქ ამოსულან;
მერსერი მოსახლობა, იქა-აქ დასახლებული მცხოვრებნი ღ სხვ.

მცეკაბანი (ფშ. რაზიკ.) ჟანს რო ქარი უქრის, აღლეფებს ღ სხვა-და-სხვა ფერს
იცემს: «მოშავალი უზანდარელი, შენ მოჭკალ, უთანეღაო! — არცა მე მოვ-
კალ, არცა შენ, მამულმა მოჭკალა, ველმაო; მინდორში მინდერის ნიაფმა,
მცეკაბათ ქანებაშაო».

მთავარი სუდი (გურ. იმერ.) იხ. სულიერება.

მთა-ბარობა (ნ. ა.) БЮЧЕВАТЬ, ქოჩათ-მავლობა.

მთვარიოზი სულიერი ავათ-მყოფობა, რაც ახალ მთვარეზე მოუვლის ავათ-
მყოფს, მთვარიოთ ავათ-მყოფი, ЛУНАТИЕЪ.

მთის-თაგვი (ე. ფ.) БАБУЕКЪ.

მიდმარობა (ფშ. რაზიკ.) გაზიდულობა, ბევრი საქმის ქონვა.

მიის-მიისობას (გურ.) იქეთ-იქეთობას.

მიეიბ-მოეივება (ნ. ა.) მიღებ-მოღება, არეულათ მსჯელობა.

მიეირკილობს (ცნ. ფურ.) მიეიქანება ხტომით: «ფხეიქებს წვეთიც რომ ღაცეს
წვეროზე, ისიც რიონში მიეირკილობს»...

მიეიჭანი მეღუქნი, რომლის ღუქანშიაც იფილება სასმელ-საჭმელი ღ აგრეთვე
სხვა წვრიშალი საქონელი.

მიმდვადება (გურ. ც. გ.) მინდობა. მიმდვადებულო, მინდობილი.

მინანათი (ნ. ა.) სისუსტისა ან ავათ-მყოფობისაგან ძილი (მინანათ მიგდება).

მინდი (იმერ. ჰ. მირ.) დასაფუქავის ბაჟი ფქვილათ ან მარცვლათ გადასასადი.

მისამართი მოსამართი, ადრესი.

მიქელიო (ნ. ა.) სოკოა.

მიღმართი პირ-იქით. «ქართ. ცხოვრ.» ზაქ. ჭიჭინ., გვ. 66: «თუ ვისზე მიღმართ
ჭბრძოდე, შეგეწვოდით».

მიწის-მგელი (ქარ. რაზიკ.) მღაბიოთა აზრით, თუ საქონელმა მიწის-მგელი
ღაინახა, მაშინვე გასქდებაო.

მიწის-ფუტკარი (რაზიკ.) მწერი.

მიწლიკონა (ფშ. რაზიკ.) მწერია ერთ-გვარი. ფშავში რო იპოვონ, თუ მიწა
არ გათხარეს ღ არ ჩაფლეს, არ იქნება, თან ასე ამბობენ: «ღევთა ხმა,
გორთა კივილი, მიწლიკონაი კვდებაო, იმისი ფარი ღ ხრშალი ჩვენსა
ბიჭებსა რჩებაო».

მიჭრა მისცომა, სწრაფთა მიფარღნა: «მიფიჭერი იმ ადგილს, საიდანაც ყვირილი მომესმა».

მკვარი (რაზიკ.) კახეთში ბიკვანი, ფშავში ჩირკესი [перс. چراك, тур. چراق, *сочетание*], კახეთში ლეკებს გაღმოქეს ღ იქნება ლეკური სიტყვა იყოს, ფშავში შირაქიდგან მოაქვთ ჩირკესი ღ ჯგონება, თათრული სიტყვა უნდა იყოს, ნამდვილი ქართული იქნება — მკვარი.

მელიაობა კუდიწა (ფშ. რაზიკ.) მელია ამლიავეს კუდსა.

მოგლიფი (ა. ი.) შემაგრებული კანი ფენზე, *мозоль, натертая язва*.

მოგუმბათება (ნ. ა.) შეგროვება, ერთთ თავის მოყრა.

მოდი ერთ-გვარი ღალა მიწისა.

მოფარქნილი (ნ. ა.) მოღრეცნილი, მახინჯი.

მოთადილი (ა. ი.) [არბ. *مُتَدَلِي* *umtreeniy*] საშუალო თვისება საგნისა, მაგ. წყალი არც თბილი, არც ცივი, *умѣренный, средний*.

მოთანის თქმა (გურ. იმერ.) თავდაბლათ თქმა, მორჩილების სიტყვის თქმა, ანუ თანხმობის განცხადება, სხვის აზრის-და-გვარ ღაპარაკი: «თქვი მოთან ღ მოგეშეები», «მოთანს ეუბნება, ეგებ რამეს ჩამოგრჩეო».

მოთენთიდება (ც. ფ.) მზისაგან დაღრნობა (დაჭკნობა) მცენარეულობისა, ჩა-ლისა ღ სვ.

მოი [მოა] (გურ.) მოდი, მოი აქ [მოა აქ], მოდი აქ.

მოიარებით მოიარებულათ, გადაკვრით, ქარაგმულათ: «იმ ბიჭმა რა მოიარე-ბით (ანუ მოიარებულათ) იცის ღაპარაკი», ე. ი. ქარაგმულათ იცის ღა-პარაკიო.

მოის, მოისობას (გურ.) აქეთ, აქეთობას.

მოკაღათება დაბინავება, ფეხ-მორთხმით დაჯდომა.

მოკასკასება (ც. ფ.) ძალიან გაწმენდა ლითონის რამე ნივთისა, მოკასკასებუ-ლი ცა, ძალიან გადაწმენდილი ცა.

მოკიდება ნათლიათ, შევილათ ღ სვ. ნათლიათ, შევილათ განდომა: «იმ კაცს ის შევილათ მოკიდებია».

მოკლე მწურთის ძვალი (ა. ი.) *лучевая кость*, მწურთა არის სიგრძე ხე-ლისა ნიდაფიდან დაწყებული თითების წვერამდე. მწურთას აქვს ორი ძვალი, მათ ჰქვია სხვათა სახელთა შორის *большая труба, локтевая кость*. ქართულათ შეფერის სახელათ მწურთის ძვალი, *малая труба, лучевая кость*. მოკლე მწურთის ძვალი. ნიდაფი არის გრძელი მწურთის ზედა თავი გამოშვებული.

მოკუპრულიდან მოუკუპრავში რუმბიდან მუცელშიო, იტყვიან ღვინის სმაზე: «რას გაგიჩერებია მაგ ღანწი? მოუქციე თავი ღ გადაუძახე ღვინოს, მო-კუპრულში ნადგომს მოუკუპრავში», «ზევრი ვსვით წუხელ ქორწილში. ზევრს გადაუძახეთ მოკუპრულიდან მოუკუპრავში».

მომზავდება (ფშ. რაზიკ.) მოსეთქა ადგილისა, ჩამოზავდება.

მომთა-ბარე (ნ. ა.) ქორათ-მავალი, *кочевник*.

მომრიგე (ნ. ა.) შუა-კაცი, შემრიგებელი, იხ. გამრიგე.

მომხეუფი (იმერ. გურ.) მოსივებული, მომშეული.

მომხობილი (ნ. ა.) тазн, უკანალი შედიცინაში.

მონავარი (ნ. ა.) ამაოხრებული, паразитъ.

მონაუფი ჯვინო (იმერ. გურ.) გადაბრუნებული ღვინო.

მონოფა გულისა (ნ. ა.) გულის მომსუფუბა. მომნოფა გული, მომისუფა გული.

მოპირვა რკინეულ იარაღის პირის შესწორება, კაცის შეჯერება: «ვიყავი მამასწლისთან... მოპირე!»

მოყამომდე (ქ. ლ., გვ. 2) აქამომდე.

მორიგე (ხევს. რაზიკ.) ღმერთი ცისა ღ ქვეყნის გამრიგებელი, წესისა ღ რიგის მიმცემი.

მოსავება მეცის-მეცი შიშისა ანუ მწუნარებისგან სულიერი ძალისა ღ ფიზიკური ღონის გამოღევა: «იმ საზარელ საქმეს რომ წავაწუდი, მთლათ მომისავდა», «ისეთი ზავით შემომიცი, რომ მუხლეტში მომისავდა ღ ვერ გავექეცი», «მკლავში მომისავდა», მისავდება, გისავდება, უსავდება. რამ მოგისავაო?

მოსამატი (ქარ. რაზიკ.) საყვარის დასაგრძელებელი მოკლე ღვედი.

მოსანცვეფიება (იმერ.) გაზაცონება, ხოლო არა უოველ გვარი, დაპატრონება, მაგალ. კაცა რომ რამდენჯერმე, პატრონის წყრომის მიუხედავთ, ღოგინზე დაწვეს მოურიღებლათ, მაშინ იტყვიან, «როგორ მოისანცველა ამ კაცამ აქაურაზაო... ან ღ ვინმე ნაცნობმა პატრონის დაუკითხავთ მის სახლ-კარში შევიდეს ღ განკარგულება დაიწყო, იტყვიან: «რა უფლებით მოუსანცველებია ამ კაცს აქ?»

მოსაქცივი, საქცივი (ნ. ა.) მოსაბრუნებელი, მოსატრიალებელი ადგილი.

მოსაშვადი (გურ.) გამრიგე, შუა-კაცი, მოლაპარაკებასა ღ დავაში დამხმარი.

მოსწავება წინასწარი ნიშნები: «ხვამლის მთაზე ღრუბლები ქუთაისის მხარეს წვიმას მოასწავებს», «ავსტრიის ჯარის მდ. სერეტზე შეურა, რუსეთთან ომის მომასწავებელია».

მოუპირავი (ნ. ა.) შეუჯერებელი, უძლები. რკინეულეზაზედაც იტყვიან, როცა დაჩლუნტებულია, «მოუპირავია»-ო, იხ. მოპირვა.

მოქრიახე (ფშ. რაზიკ.) დაუდგრომელი.

მოღმართ პირ-აქეთ, «ქართ. ცხოვ. ზ. ჭიჭინ., გვ. 66: «თუ მტერი მოღმართ გბრძოდეს... ჩვენ თანა დავიდგეთ»...»

მოღნეშვა (ნ. ა.) მოუძღორება სიცხით ან ავთ-მყოფობით.

მოღრეცა მოღრინცვა, მახინჯათ მოქცევა სახის ანუ რამე სხვისა: «რას იღრინცები», ე. ი. რატომ იქცევ მახინჯათ სახეს გინდ უბას, «ეს ქაღალდის კოლოფი წვიმისაგან მოიღრინცა», ... ე. ი. გამრუდლაო.

მოყერყეობა (ნ. ა.) უსაქმობა ღ უაზროთ სიარული: «რას მოყერყეობ?» როგორ უსაქმრათ მოდიხარო.

ზორ-სოროზი (გურ. ც. გ.) ახალ-ფრთა შესხმული წიწილი, შეფრენა რომ შეეძლება. **ზორსოროზე** ბული, ახალ მოფრთიანებული წიწილი.

ზოცეცეზული (ნ. ა.) ცეცტი.

ზოპირე (იმერ. სიჭვეისაგან პირი) ერთთ ერთი ვაჟი გადაშენებულ ოჯახიდან ღარჩენილი, რომლისაგანაც დამოკიდებულია შთამომავლობის შექნა.

ზოწვერვა (რაზიკ.) ფანის მალლა მომკა.

ზოწთე (ძვ.) ღმობიერი.

ზოჭასრავება (ნ. ა.) გაჩარხვა, მარჯვეთ მოგვარება, მოწყობა საქმისა.

ზოჯორიეფება (გურ. ც. გ.) [მოჯურიეფება] კაცთა მოღვმის ანუ საქონლის ჯიშის გადაგვარება.

ზრავლიანი (ფშ. რაზიკ.) უვიდნი ვარსკვლავნი, астеронды.

ზტავრო (ფშ. რაზიკ.) [ср. ცორი] მუჭა.

ზტევან-დიდი შეა-მარცვლებიანი ჟურპენი, ხარობს უფრო გურიაში, ს. ბახვის მიდამოებში.

ზტრეფი (ნ. ა.) გაუცანელი, დაუნდობელი.

ზუღუზი (ა. ი.) სასეილოსნოს გამრუდება.

ზუმიის [ზომიის] ფასი (გურ.) წარმოუდგენელი ძვირი: «კაი საქონელი აქვს, მარა რათ გინდა, ზუმიის ფასს არქმევს». ვითამ წარმოუდგენელ ძვირათ აფასებსო. «ჰყიდის, მარა ზუმიის ფასათ უნდა გაყიდოს».

ზუნახიზი იხ. კაფია.

ზურაზი (რაზიკ.) [არბ. زهره *ჯელაზე*] გულით ღიდათ ნაცვრა.

ზურგვი (ნ. ა.) იხ. გვრიჭა.

ზურღბლი კაცი (ფშ. რაზიკ.) [перс. زار *ზარზმან*] ღრბუ კაცი.

ზურო-ბაღდასი (ფშ. რაზიკ.) ბაღდასი წმინდა, ქალის თმასავით დავარცხნილი.

ზუფარიჯი (ა. ი.) დამბლა ცალის ხელისა ღ ფენისა, половинный паралич конечностей.

ზუფაიტი (ნ. ა.) [არბ. زعفران *თიმათელასან*] ბეგეითი, საქმის ერთ-გული.

ზუცეფლ-ოხერი (ნ. ა.) ხარბათ მჭამელი, მსუნავი.

ზუცეფლ-ღმერთა (ქარ. რაზიკ.) ზუცეფლზე გადაგებული.

ზუწუხი (ლენს. დ. მ.) ზუწუხი საქმე, страда, страдная пора, ძალიან საჩქარო ანუ დანიშნულ დროზე უსათუოთ ასასრულებელი საქმე რომ ექნება კაცს: «იმ დროს ძალიან ზუწუხი მქონდა».

ზუსზავი (ფშ. რიზიკ.) წუყვლა.

ზფერზავი გურიაში ახალ-წელაწადს მოსახლეისთან პირველათ მისული ფეს-ბედნიერი სცუმარი.

ზღირკლე (ფშ. რაზიკ.) ოდნავ გაღებული კარი.

ზუსხერი. წვიმა (ფშ. რაზიკ.) დელგმა.

ზცურავი (ქარ. რაზიკ.) გველი.

ზცხუნავი (იმერ. დ. კ.) მცხინვარი: «მზის მცხუნავი სხრევბი».

მწვანე თეთრი ჟურპენია, კარგი ღვინო იცის.

მჭვრინავი (ნ. მარრი, *MB*) ძველი ქართული სახელი ბულბულისა.

მჭრელი იარაღი *холодное оружие*, სმალი, სატევარი ღ მსგ. ერთს ქართულ გაზეთში მჭრელი იარაღის მაგიერ «ცივი იარაღი» იყო ნახმარი.

მხვევრა (ფშ. რაზიკ.) ამხვევი მცენარენი.

ნ.

ნაბოტარი (ფშ. რაზიკ.) ნავალი ღიღთა ცხოველთა, აგრეთვე თხა ღაუკოდავი.

ნაგადი (ფშ. რაზიკ.) წყლისაგან გაცვეთილი კლდე ღ მისთანა.

ნაგმობი (რაზიკ.) გმობილი, უარ-ყოფილი.

ნაგუფა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) მაცუფს რო ჩეჩენ, რაც დაბალი მაცუფია ღ საჩეჩელის კბილეზე იჩეხა, იმას ჰქვია.

ნადელოზი (ფშ. რაზიკ.) ღეღობილი, ღეღათ მოკიდებული.

ნადობი (ფშ. რაზიკ.) ღობილი, ღათ მოკიდებული.

ნადოსოცნაი ქათამი (გულ. ტ. გ.) შემოდგომაზე გამოჩეკილი.

ნაეზოვარი ეზოთ ყოფილი ადგილი, სადაც მოსახლობა იქნება გაწეობილი ღ შემდეგ გაღიგნენ ღ ცარიელს დატოვებენ.

ნაზოვარი (ფშ. რაზიკ.) ადგილი, სადაც ზეფი ღებულა ღ ამშრალა.

ნათოზი (ვაჟ. ფშ.) წყლისაგან გამორიყული ხე.

ნაიხრადი (რაზიკ.) ისრისგან დაჩეული წულული ტანზე.

ნაკარკაცევი (ქ. ღ.) ნაკარკ-კაცევი, ნაკაი-კაცევი, ე. ი. კაი-კაცობით ვისაც რა ექნას სწვისთვის: «მისი ნაკარკაცევი არ ღივიწყის» (ქილ. ღ მან., გვ. 354).

ნაკაცვარი ყმათ ნამყოფი.

ნაკაწრი (ფშ. რაზიკ.) ნაფხანი.

ნაკლის უფადი, ღამკლის უფადი (იმერ. გურ.) ვინმესაგან ზარალ-ნახული, ნაზარალევი, *потерпевший*.

ნაკრუხადი (იმერ. ქარ. რაზიკ.) კრუხათ ნამყოფი ფრინველი.

ნაღ-ფარა (ქარ. რაზიკ.) ქართული ცხენის ნალი (*არ. نعل nokosa*)¹.

ნამამობი (ფშ. რაზიკ.) მამობილი, მამათ-მოკიდებული.

ნამბუელი (იმერ. პ. მირ.) ზამთრის სითბო, თოვლს რომ ღნობას დაწყებინებს.

ნამგაღა (ფშ. რაზიკ.) მეზობელი მწყემსი.

ნამღევი ნამღევა, ნაბოლარა, ქათმისაგან ბოლოს დაღებული პაწაწა კვერცხი.

ნამშრადი (ნ. ა.) ყოველი შენობა, რომელიც სახურავს ქვეშაა.

ნამწრევი (ფშ. რაზიკ.) ხრსილი, ბუფების კვერცხები.

ნამსრევი (ქარ. რაზიკ.) ვაზის რქა რქებზედგე ამოსული.

1) ნალი ღამე მომკვლელობად, იმისგან რამე იარაღს გავადგენ. ქობულეთში წაბსულ საუკუნის მე-80 წლებში ღიღათ იყვებდენ ერთს კაიანს თოვს, რამელსაც ეწოდა: «ნადელოზ ვარ ნაქები, სოლო-მოწევის ნახლები».

ნანდაური (ფშ.) საყვარელი (ზაზ. მინდლადურის ლექს., ივ., 1886, № 204)
რაზიკაშვილის ახსნით — სასურველი.

ნანოფირი (ქ. დ.) [перс. نیلوفر, арм. նինֆա nymphaea lotus] ლილიფარი,
მზეს-უშინა, მზეს-უჭვრიტა (ნინოფი).

ნაოში (ქარ. რაზიკ.) შემოდგომის მოხსნული ღ თან დაფარცხული.

ნაორმოვადი (რაზიკ.) ადგილი სადაც ორმო უოფილა.

ნაორღვენი (ფშ.) ღიღი ღვარი.

ნარვადი (იმერ. გურ.) ვაკის ნიაღვარი.

ნარუადი (რაზიკ.) სადაც რუ უოფილა.

ნარწუელი (ნ. ა.) იხ. საბას შამათი.

ნარჯი (ქ. დ.) მურაბა.

ნასაგმდი (რაზიკ.) მგზავრობიდან მიყოლილი პური ან სხვა რამ საქმელი.

ნაუარი (გურ. ც. გ.) უმართლოთ შეძენილი, ნაარშევი.

ნაურვადი ცხენი (რაზიკ.) კარგათ მოვლილი.

ნაფაზი [ср. арм. նֆս մաxանիე] პაპიროზის ანუ ყალიონის მოწვევა კვამლის
გადაჟღავნით.

ნაფუცნი (ფშ. რაზიკ.) უმამლოთ დაღებული კვერცხი.

ნაქაღობი (ფშ. რაზიკ.) ქაღობილი, ქალათ-ხმობილი.

ნაქუჩი (ქარ. რაზიკ.) უმარცვლო სიმინდის ტარი. იმერ. ღ სხვ. ნაქურჩაღა.

ნადრიბა გამსღარ დაღუულ ბავშვზე იტყვიან.

ნაფეცრადი (ფშ. რაზიკ.) ხატის მიწებს ერქვა ფშავში, ღლეში რასაც ფეცარი
ხარი მოჰხნავდა, სოფელი მოვალე იყო, ერთ ღლეს ფეცლა მისუღიყო ღ
ეხნა ის ხატის მიწები. შერე ქერს დათესადენ, სასოფლოდღე მომკიდენ,
შერე იმისას სასოფლოთ ღლეს მოადუღებდენ ღ ღლეობა როცა მოვი-
ღობა, სასოფლოთ სვამდენ.

ნაფუღაი (გურ. ც. გ.) თუთუნზე, მღოგვზე, კომპოსტოზე ღ მისთანათა მცე-
ნარეულებაზე შეტეხილ ფოთლის ნაცვლათ სხვა ახალ ამოსული ფოთოლი.

ნაჩიკა (ფშ. რაზიკ.) მაჩიტელა, მცენარეა, თეთრი ძირი აქვს, რომელიც იჭმება.

ნაცხერი (ფშ. რაზიკ.) ხე რო მოცუდება ღ ნაპობები აეფრება; ან რაც ამო-
შვერილი მწვეტი ღიღი ნაფოცები შერჩება მოცეხილ ხის ძირს, ასე
რომ შეიძლება გაქცეული ნადირი ან კაცი, თუ უცებ დაეჯახა, ზედ აეგოს.

ნამპობი (ფშ. რაზიკ.) მშათ-შეფიცებული, მპობილი.

ნამომი (ფშ. რაზიკ.) ნაგლეჯი, ნაფლეთი.

ნაწიკვი (იმერ. გურ.) ნაწუფეტი ანუ ნაგლეჯი გინა ნაჭერი რამესი, მაგ. ჩი-
თელის, ქალღლის ანუ მიწისა ღ სხვ.

ნაწავ-ნაღაგი (ფშ. რაზიკ.) წვითა ღ ღაგით [ღიღი შრომით] შეძენილი.

ნაწიდვარი (ფშ. რაზიკ.) ცხერის ნაბინავარი.

ნაჭა (იმერ. გურ.) შუა ცეცხლზე ქვების ჩამოსაკიდებელი ჯაჭვი. საკიდელი.

ნაჭაპნი (ფშ. რაზიკ.) თმის ნაწნავი.

ნაჭელიკა (რაზიკ.) ხვიმურასა ღ ქვას შუა დაკიდებული მარცვლისა ჩამოსადენი.

ნატრევიანი (ფშ. რაზიკ.) ღატრელი.
ნახელავი (იმერ.) გაკეთებული ხელოვნების აზრით.
ნახელარი (ფშ. რაზიკ.) ხელ-ნახლები.
ნდომიხათ ქნა საქმისა (გურ. ც. გ.) ჯეროვანათ გაკეთება.
ნეგრო იხ. **ნოგრო**.
ნერგის-ზოკო (ქარ. რაზიკ.) წნორზე იცის ამოსვლა, საქმელათ ხმარობენ.
ნერჩი (გურ. ც. გ.) ახალ დაბადებულ ბავშვის დასალოცავათ ღმრთის გამართვა
 ელამინის ღმრთის ღმრთის ღმრთის თანა-ღმრთის. «ნერჩი უქნეს ბავშს»...
ნიგზური (ფშ. რაზიკ.) მუცელელი.
ნიგო (ნ. ა.) ცხენის კისრის დასასრული, ბეჭების შესაფარი. რუსულათ **ХОЛКА**.
 საბა ჯიდაოს უწოდებს; მგონი, შეცდომით უნდა იყოს. იხ. **ჯიდაო**.
ნიავიზ დუღრა (რაზიკ.) სულის აღება ნადირისგან.
ნირი ცნე, ჩვეულება.
ნისანი (ა. ი.) ღრო გამოშვებით ჭკუის შემლა, **периодическое утомительство**.
ნოგრო (იმერ. გურ.) ქათმის ჯიში, აგრეთვე ღორისა ღმრთის. საქონლისა.
ნოთა (იმერ. ნ. ა.) საღარი, შუბლ-თეთრი ცხენი, იხ. **კიაფი**.
ნოღი (გურ.) წყლის-პირი საფანე მიწა, წყლისაგან ახალ მიტოვებული;
 მიწა ახალ ამწვანებულ ბალახით შემკული.
ნორდი (გურ. ც. გ.) ხის გადანაჭერზე სწორათ ამოსული ღორთქი ღერი.

ო.

ობროდი (ნ. ა.) ჩერჩეტი.
ოღოში (მთ. მ. ჯ.) ნახევრათ უმწიფარი.
ოღრიკადი მახინჯი თვალ-ცანადი: «ღმერთო, ზვალე ღარი ჭქენი, ღადიანი
 მკვლარი ჭქენი, მისი შვილი ოღრიკალი, ღმერთო, მალე მოუკალი!»
 (ხალხური).
ონჩორი (ფშ. რაზიკ.) ორთქლი.
ორი-ორზე სიარული (იმერ.) ნელ-ნელა სიარული: «შეხედე ამ კაცს, ავთ-
 მეოფობის შემდეგ როგორ ორი-ორზე ღადის».
ორთვანდი (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა.
ორთმი (იმერ. პ. მირ.) ცომის გუნდის გასაბრტყელელი ფიცარი.
ორმო თუნდი (ა. ი.) გულის წუხილია (?).
ორტიპადი (გურ. ც. გ.) პარალელური ხაზის გასაფანე, ხელ-საწყო ღურ-
 გლისა.
ორ-ცოლი (ნ. ა.) ორ-მაგი, სამ-ცოლი, სამ-მაგი.
ორ-ფა (ნ. ა.), **სამ-ფა** ორ-კეცი, სამ-კეცი.
ორღვიანი (ფშ. იხ.) შესახედავი, წამოსაღები ვაჟ-კაცი.
ორ-შიანი (ფშ. რაზიკ.) ორ-მაგი, ორ-პირათ ნაქსოვი.
ორწოხი (გურ. ც. გ.) ვიწრო ღვალახიანი ბილიკი, უფრო ორ ღობეს შუა გაყვანილი.

ორჭიორა (ნ. ა.) ქოჭინი, ზავსებისათვის აკეთებენ, რომ ფენი აიდგას. გოგ-რეზეა მოწყობილი, შეად. ოჭიორა.

ოსტური (ცნ. ფ.) ერთ-ნაირი ჯიშის შურპენია.

ოსტოედა (ქარ. რაზიკ.) უხეიროთ გაზრდილი, დიდი ტანის კაცი, იხ. აულაჟუდა.

ოქრო-მარწუხია (რაზიკ.) ყვითელი მარწუხი.

ოქრო-ყოფა (ფშ. რაზიკ.) ყვითელი ქოლი.

ოქრო-შვინდა (რაზიკ.) ყვითელი შვინდი.

ოღრაშუმი (გურ. ც. გ.) ადგილის ერთ პატრონთან ცალკე, მისდა საკუთრათ ადგილის დამუშავება.

ოღრო (გურ. იმერ.) კრატერ, ოღროს ფისი, კრატერის აღმოცეული ლავა: «ოღროს ფისი მის პირს» დიდი წყევლა. ოღრო-ჩოღრო, უსწორ-მასწორი ადგილი.

ოჭიორა (რაჭული) სამ- ან ოთხ-ბორბლიანი საგარეგნო ანუ მიწაში ჩარჭობილ სარზე რგოლით მიმაგრებული წნელი ან სხვა, ფეხ-ადგმულ ჩჩვილი ზავსის სიარულის მისაჩვევთ, შეად. ორჭიორა.

ოსერ-მატენი (რაზიკ.) ცუდთ მოსიარულენი, მოხეტიალენი.

პ.

პანა (ნ. ა.) ქონი; გურიაში კაცის სახელია.

პანკელიანი (ნ. ა.) პანკელიანი დ შვეიცრელი კაცი, დაბალი ტანისა.

პაპასკირი (მეგრ.) შარღის სუთვა.

პარმადი (გურ.) [тур. *پارماد* *parmad*] აივანი, ბალკონი, ცერასა.

პარპალი თვადისა თვადის პაჭუნი.

პატივი თქვენთან უკაცრავთ თქვენთან.

პატრონ-ფიშა იხ. ივ. ჯვანშიელი, საქ. მეფე, გვ. 24—34.

პაქსი შანდი (გურ. ც. გ.) [ср. პოქსი] ერთობ ძველი ნივთი, ზოგჯერ ღარი-ლულიც.

პაჭუნი თვადისა პარპალი თვადისა.

პეპერა (გურ. იმერ.) ბაბუას მამა.

პეტიფი (ც. გ.) თხის ძანელი.

პეტიფი (ქარ. რაზიკ.) ყვეფი, სულელი.

პეწინიკი (ქარ. იმერ. გურ.) კოხტა, კოპწია, ქალი რომელიც გადამეტებით ინა-ზეზა, იხ. პუწკია.

პეწი (ქარ. რაზიკ.) ბრწუნვალეზა, ფერი [см. Н. Марр, M].

პინტიფა (გურ. ართმ.) ჩერიის დატრთალები დროს: «აპინტიფებს»-ო იტყვიან. «ერთი პინტიფა ზამზა», რაც ჩერიის ერთი დატრთალებით დაირთვება.

პირ-ამოქმედი, პირ-ამოქმედობა პირში მართლის თქმა მოურიღებლათ.

პირ-აღია (ნ. ა.) ღოულაპია, უხეირო.

პირიმზე (ვაჟ. ფშ.) ყვავილია ერთ-ნაირი, წითელი. ზანანას სიტყვით ალპიის

ვარდი. თ. რაზიკ. განმარტებით: წითელი ღერი აქვს, მშრალ კლდეზე იცის მოსვლა. იშვიათი საპოვნელია, ზედნიერის წამლათ ხმარობენ.

პირ-კომფლიანი (ფშ. რაზიკ.) თოფზე იტყვიან.

პირ-ნათლათ ჩემი მოვალეობა პირ-ნათლათ შევასრულე, ე. ი. სინდისიერათ შევასრულეო.

პირ-ღნიოში (რაზიკ.) ენა-ჭარცალი, სიტყვა შეუნახველი.

პიჭკი (ნ. ა.) მომეტებული სიფრთხილით რამესი შესება ასაღებად.

პიღეტი (ქ. დ.) ახალი ხილი, ნუგზარი.

პოტიკი (გურ. იმერ.) რჯულა ზეზე ანუ ჯოხზე. ქართლში ამ სიტყვის მაგიერ ხმარობენ სომხურს კაპს, ორ-კაპიანი = ორ-პოტიკა, იხ. კაპი.

პოჭკი ჟურძნის მცენვანის პატარა ღერო, ან სხვა მცენარეთა ღ ხეების ნორჩი ღერი.

პრაკა-პრუკი (ნ. ა.) მაგარ საგანზე სიარულის ხმა.

პრატუნი წარა-მარა სიარული.

პრაწვა (ნ. ა.) თვალების ბრილი, ქაჩვა, იხ. «თვალეზს პრაწავს», «თვალეზს უპრაწავს».

პროტი (გურ. ც. გ.) მოგონებული ამბავი, პროციალი მოგონებული ანუ მოჭორებული ამბის თქმა.

პურჭყეი (იმერ. გურ.) ფურთხი, აპურჭყეებს, აფურთხებს; იპურჭყეება, იფურთხება.

პუყა (იმერ.) იტყვიან ფუნთრუშა ლოყებიან ზავზე.

პუწკია (იმერ. გურ.) აღამიანი, რომელიც გადაჭარბებით ინახება, უფრო ქალზე ითქმის. «რას იპუწკება», ე. ი. რას ინახებაო, იხ. პეწენიკი.

პუწკი ხეღიზა (გურ. ც. გ.) მაჯის ქვემოთ ხელის ნაწილი, КИСТЬ РУКИ.

პყაღლა (გურ.) კიბე.

ქ.

ყამთა სიავე ღროის უბედურება ანუ სიავე.

ყაპუნა (ნ. ა.) ღიღი წვიმა, იხ. უსაპუნა.

ყაღეთი (იმერ.) კოკის-პირული წვიმა.

ყერნება (ფშ. რაზიკ.) რამდენიმე კაცის ერთთ ხმა მაღლა მღერა, хоровое пѣнiе.

ყვაზი (გურ. ც. გ.) დაცვარული მაღალი ბალახი ანუ ბალახ-ბუღანხი.

ყვერი (გურ. ქვემ. იმერ.) ცუდი მაღალი ბალახი, ერთგან სქლათ ამოსული, ხოლო ზემო იმერეთში ღ საბას ღ ჩუბინაშ. ლექსიკონ. ყვერს ფოთლიან სტოეს ეძახიან.

ყიკყიკი (რაზიკ.) ბრწუნივალეზა, პრიალი, მზე ჟიკჟიკებს.

ყინ-ყელი (ფშ. რაზიკ.) თითქო საცერში ცრიანო, იმ გვარი წვიმა.

ყიჟო (ქარ. რაზიკ.) ახლათ თავ-ჩენილი ბალახი, იხ. ამოჟიჟინება.

წ.

რბგვი (ნ. ა.) ლბგ.

რბუბ (გურ. ნ. ნ.) ახალ მოზარდი სეები ჟგუფათ ერთს ადგილას ამოსული, роша.

რბსბ (თარულია ა. ი.) ტანის ცაცხაი, Виттова пляска, хорей.

რეემა (ქ. დ.) ხილთი, ნაკადული.

რეში (ნ. ა.) ღიღი წვიმა; თავსმა.

რიბელი (ფშ. რაზიკ.) ზიანი, ნაენები.

რისვი (ფშ. რაზიკ.) გაზაფხულზე გაკრეჭილი მაცელი.

როკაბი დასავლეთ საქართველოში როკაბათ მდებრობით სქესის კუდიანების უფროსს გულისხმობენ. ქვემო იმერლები ღ ოდიშელები როკაბის ბინათ ცაბაკელას მთას თვლიან (ცხენის წულის მარჯვნივ, ხონის პირ და პირ).

რუბზი (ქუთ. პ. მ.) გონება.

რქა-ბუდიანი ან ქორ-ბუდიანი ირემი (ფშ. რაზიკ.) ირემი, რომლის რქებს წვერში ერთთ ამოსული ხუთი ან ექვსი ცოცი აქვს, ასე რომ შიგ შეიძლება ფრინველმა ბუდე გაიკეთოს. სოფ. ყვარელში (კახეთში), მონადირე ცურიკომ მოჰკლა ერთი ხარ-ირემი, რომლის რქებსაც ოცდამთხი ცოცი ჰქონდა. ამნაირივე რქა იპოვნეს ქართლში ახალ-ქალაქის ცვეში.

ს.

ზაბაბავი (ქარ. რაზიკ.) ბაცილის დასაბავი ჭურჭელი.

ზაბაშტაო (ნ. ა.) სასიყვარულო, თავის შესაქცევარი, ხელში სათამაშო (ზავშე იტყვიან).

ზაბმელი (ქათმის) ქათმის ზურგი გვერდებიანათ კურცუმოსა ღ კისერს შუა, ის. ფაცხა (ქათმის).

ზავთა (ა. ი.) ღრმა ძილთ მივარდნა (არაბულია), სალათას ძილი, летаргический сонъ.

ზავორავი (იმერ.) სამეზობლო საზღვარი. იმერეთში მემამულეებმა საზღვარზე თხრილის ამოღება იციან. ამოღებულ მიწას იმის მიწაზე დაყრიან, ვის მიწაზეც თხრილია ამოღებული. თუ თხრილს ორივე მეზობლის მიწებზე იღებენ, მაშინ ამოღებულ მიწის ნახევარს ერთი მეზობლის მიწაზე დაყრიან, ნახევარს მეორისაზე. «ეს ბარდი ჩემ საგორავზეა ამოსული», ე. ო. ნაყარ მიწის იმ მხარეზეა ამოსული, საითკენაც მე ვმოსასალობ, ის. მე-გორავე.

ზავრესემა (ფშ. რაზიკ.) ხის ჟამბურა, თითის ტარის სატრიალეელი.

ზადიაცო (ხევს. ვ. წ.) ქვემო სართულის ოთახი ხევსურეთში, ის. სამეოფო.

ზავათი (ნ. ა.) საშველი.

სავსება ყოვლათ უნაკლულოა, ყოვლადი სისრულე, მთელი კომპლექსი, ПОЛНОТА ВСЕГО, «სავსება ამა ქვეყნისა». ფეოდალური რითაც ეს ქვეყანა სავსეა გინა მდიდარი; «სავსება სიკურფისა», უნაკლულოა სიკურფის. «გულის სავსებით», გულის ფეჟლა გრძნობებით, გამოუნაკლოთ. ამ სიკუფას ჩეენი ქურნალ-გაზეთები სშირათ შეცთომით სმარობენ უაღაგო ალაგას, საკუფების «მთლათ» ღ «სრულიათ»-ის ნაცვლათ, მაგ. «სავსებით ჩამოწერა» «მთლათ ჩამოწერას» შაგიერ, «სავსებით მართალია» — «სრულიათ მართალიას» ნაცვლათ.

საზღო (ნ. ა.) ცარიელი ალაგი თავლაში ნაგვის ჩასანეცათ.

სათავდარიგო ჯგარი რეზერვის ჯარი.

სათბილო 1. საკლავ საქონლის თეძოა [2. საუკეთესო ულუფა ან არშივი ქაქეზიანი].

სათუღი (ქარ. რაზიკ.) სორცის საჭრელი ღიღი ღანა.

სათუო (იმერ. პ. მ.) ავათმოფის ან უკეთ ანუ უარესათ გასღომის ღრო, КРИЗИСЪ, სათუოში გამოსვლა.

საინი (გურ. იმერ. მეგ.) [არ. تاراج] თეფში.

საირმე (ფშ. რაზიკ.) საღაც ირმები ბინადრობენ ცეფში.

საკარგ-ჟმო (ხევს. ნ. ურ.) ვაეკაცთა ღანამწჟალობელი, საჩუქარი მოთავისა, წინამძლოლისა, კარგი უმის შესაფერი საჩუქარი, საღეგრძელო. ჩეენ ვფიქრობთ საჩუქრის აზრით იხმარება ეს სიკუფა «ვეფხ-ცჟაოსინშიაც», 306 ცაქეში (კარიჭაშე. რეღაქ.), თუმცა იქვე განმარტებულია, «საკარგჟმო» «სამფლობელოა». შეცღომათვე გვგონია ჩუბინ. ღექსიკ. განმარტებაც: «მამული მდიდარი უმებითა». შეიძლება, «სამფლობელოა» ღ «მამულიც მდიდარი უმებითა» საკარგჟმით იქნეს გაჩუქებული, როგორც ვეფხ-ცჟაოს. 306 ცაქეშია, მარა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ჟოველი სამფლობელო ღ მამული მდიდარი უმებით საკარგჟმო იყოს. ღ. ხიზან. შეკარ. ფშ. ღექსებში «საკარგჟმო» ნახმარია «საღეგრძელოს» აზრით.

საკბილო (ხ.) ხელმოსაჭიდი. «ჟოველ ღამე ეცემიან ოჯახებს, მარა ბევრ ალაგას საკბილოს ვერას ხედვენ». . . (ცნ. ფურ., 1906, № 3012), «ის ჩემი საკბილო არ არის», ე. ი. საჩემო არ არის. «ის ქალი მისი საკბილოა», ე. ი. სამისოაო, იხ. ღ. ჩუბინაშვილის ღექსიკონი.

საკომლო რამდენიმე კომლ გლეხისათვის საზიაროთ მიზომილი მიწა მთიულეთში (იხ. И. Л. Горемыкинъ, Особ. прил. къ т. IX изд. 1903 г., т. II).

საკოტარი (ფშ. რაზიკ.) მანქანა ცხენის უკანა ფეხებზე გასაკეთებული, რომ წიხლი აღარ გაიქნოს.

სადღებავი (ფშ. რაზიკ.) სამღებროსთვის საჭიროა, როცა ფეითლათ ან მწვანეთ ქლებავენ, ნართს ჯერ ცეფელის წჟალში ამოავლებენ ღ მერე სამღებროში ჩაატევენ.

სადღეურობო (გურ. ც. გ.) საუანე მიწის ბე.

სადღმუნობა ლექსის შედგენა სხვა ჰ სხვა ავტორთ ნაწარმოებთან, ან ერთის სხვა ჰ სხვა ლექსებისაგან, უფრო ხშირათ აკროსტიხით (ზმავილურათ).

სადღოველი (ქ. ღ.) სიქანჯაბინი, სიქანჯუბინი, სიქანჯამინი.

სადღუდე ქვაბი (რაზიკ.) რაშიაც ლუდს ხარშავენ, სამი ალაბი. სიმაღლე ექმნება, ძირი წოწოლა აქვს შაქრის თესვათ ჰ პირი განიერი.

სამადნო მადნის შესახებ; სამადნო საქმე, მადნის შესახები საქმე. სამადნო გამგეობა, მმართველობა, რომელიც მადნის განატეხს, горное дело, горное управление; ჩვენი ქურხანო-გაზეთები ამ ტერმინის ნაცვლათ ხმარობენ რუსულიდან პირდაპირ ნათარგმნს «სამთოს» = горный.

სამატი (ნ. ა.) დატენილი თხმა, რომლითაც ურემს უღელზე ამტარებენ.

სამთილობა სამ გუმბათიანი, სამ-თავი შენობა, უფრო ეკლესია.

სამტკობე (ფშ. რაზიკ.) ნილაფიდან მაჯამლე ასაკერელი ფოლადის ფიცარი, ამოლარული, ფართ სახმარი ფარიკაობასა ჰ ომში.

სამოსახლო მიწა კარ-მიდამოს გასაშენებლათ ვარგისი, საფოვე, აგრეთვე მოსახლობა გლეხთა (იხ. И. Л. Горемыкинъ, Особ. прил. къ т. IX изд. 1903 г., т. II).

სამტყიცი (იმერ. ქარ.) წმინდა საცერი.

სამუბლი (გურ.) აბრეშუმის სარტყელი, რამდენიმე ფთ წელზე შემოსარტყელი.

სამყოფო (ღ. პ.) სეესურები ეცფვიან ქვეთა სართულის იმ ოთახს, სადაც უფრო ხშირათ იმყოფებიან, ვიდრე ზემო სართულის ოთახში, რომელსაც ქერხოს ეძახიან, იხ. საღიაცო.

სამცხვირ (სენ. თ. ს.) კოშკებსა ჰ ციხეებში სათოფურები, ამბრაზურა.

სამჭიდოზელი (ნ. ა.) გრძელი ჰ მოღრეკილი ჭოგრი, რომლითაც სამნე ურემს დაკრავენ მნას, რომ არ დაიშალოს.

სამჭრელი (ნ. ა.) რაიმე მასელი იარაღი, იხ. მჭრელი იარაღი.

სანათხოვრო (იმერ. ს. ღ.) ღროებით, ღროებითი. «ბუკეულში, რიონზე, სანათხოვრო ხიდი გააკეთეს ჰ გუშინწინ რიონმა ასიც მოიცაცა»... (ცნ. ფურ., 1905, № 2848).

სანარწუფი (ქარ. რაზიკ.) ადგილი ბოსელში, სადაც ნეხვს მიაგროვებენ.

სანერგე იხ. სანქოლე. აგრეთვე ნერგათ გამოსადეგი ახალ მოზარდი ხე, იხ. ღ. ჩუბ. ლექსიკ.

სანიაცო (ფშ. რაზიკ.) სასურველი, სანატრელი.

სანზალა (ფშ. რაზიკ.) წყალში მცხოვრები მწერი, მთის წყლებში იცის, კალმასი ჭამს.

სანსდვა მსუნაგათ ყლაპვა, ჩასანსლა, მსუნაგათ გადაყლაპა.

საოღველი (ძვ. ქარ.) სამოსელთა არშია, კრუქევი.

საპოხი (ფშ. რაზიკ.) ცხიმი ყოველნაირი.

საყური (ფშ. რაზიკ.) ერთი წელის რუს შემდეგ (განით) გაკეთებული მეორე რუ. რაც წყალი პირველს რუს გასდის, იმის წახუფანათ.

ზარაკუნე გურიაში ეძახიან ხის პაცარა ზარას, რომელსაც ხზოს ღ სხვა საქონელს შეაბენ ყელზე, რომ მწყემსს არ გაუჭირდეს ღრე-კლდეში მათი ძებნა (ახალი ღროეზა, 1906, № 6).

ზარისა, ურჩუზი (ა. ი.) ბნელა, ПАЛУЧАЯ БОЛѢЗНЬ.

ზარმა (ქარ. კახური) ქილაობის ერთი ზერსთაგანი, იხ. კვანცი.

ზარსამი (ა. ი.) ერთ-გვარი ჭკუის შეშლაა.

ზარნა (ფშ. რაზიკ.) წყაროსთვის დაღმული გეგვი.

ზარჩუდი (ქარ. რაზიკ.) უვარგისი სარი.

ზარჯვადლი ბარკლის ზემო ნაწილი მუსლიდან თქმადი.

ზასაკლაო დასაკლავი ადგილი, საქონლის დასაკლაო, საქონლის დასაკლავი ადგილი, СКОТОБОННЯ, БОННЯ.

ზასვარი (ფშ. იზ.) წყალში მოღულებული ქაცო ძაღლების საქმელათ.

ზასვეფი (ქარ. რაზიკ.) ღვინოს რომ ამორწყვევენ, შეიღველს რასაც ზედ-მე-კათ დაუსამენ საფლავს გარდა.

ზასიკვდილე (ნ. ა.) სიკვდილის ღირსი.

ზასირსარი (პ. მირ.) სისხლის სამართლისა, სასირსარი საქმე.

ზასროფი იარაფი თოფი, დამზაჩა ღ სხვ., ОГНЕСТРѢЛЬНОЕ ОРУЖІЕ.

ზასუცელა (ფშ. რაზიკ.) წუწნელა, მცენ. თაფლოვანი.

ზასუცხაც (ვაჟ. ფშ.) მცენარეა.

ზასუფთია (ფშ. რაზიკ.) სეფის კვერი ან ხაცში მისაცანი ქადა-პურები.

ზასწავლი (აქარ. ქობულეთ. — გურ. პ. მირ.) სკოლა, სასწავლებელი.

ზაცე (იმერ.) საგანთა, ნივთთა გინა სხეულთა დამტყვენლობა, ВМѢСТИМОСТЬ, ОБЪЕМЪ.

ზაცევარა (გ. ვაზ.) უბრალო ბალახია.

ზაცხური იხ. კეცრი.

ზაუშვილო მეზაცონის უფლება, რომლის ძალითაც უძეოთ გადასულ (ამოწევეცილ) ოჯახის სამკვიდრო, ე. ი. მამული, მოძრავი ქონება ღ ქალი-შვილი ბაცონის საკუთრებათ ზღებოდა.

ზაფაფური (ნ. ა.) სახლის საზურავსა ღ კედელს შუა ცალიერი ადგილი.

ზაფევი (ფშ. რაზიკ.) ჭურჭლის პირში საცობი, იხ. თავსაცობი ღ ცობოლი.

ზაფეზენო (ხევს. ნ. ურ.) ალაგი, საცა ხალხი თავს მოიყრის, იხ. საფეზენო.

ზაფიფზენო (ფშ. რაზიკ.) ერის შესაგრებელი ადგილი, ურილობის ადგილი, იხ. საფეზენო.

ზაფნი (ა. ი.) სისხლის გამოსაშვები ძარღვი ფეხში (ივერია, 1900).

ზაფუხარი (დ. პ.) ასე ეტყვიან ხევსურები მარცო ცერა-თითიან ზელთათმანს.

ზაქარი (ნ. ა.) გრძელი ცოგრი, რომელსაც პურის განიავების ღროს ზმარობენ, რომ პური ზესე არ გაჰყვეს.

ზაღამორეფი (ქვემო იმერ.) საღამოს მოახლოებისას.

ზაღარი იხ. კიოფი.

სადვარე (ფშ. რაზიკ.) წისქვილის ქვეშ ადგილი, სადაც ბორბლებიდან წყალი გადის.

საუბადელი (გურ.) ზომა შეშისა, უდრის $1\frac{1}{2}$ საუენს.

საუბანული (გურ.) ყანის ღალა.

საუბარი (ქარ. რაზიკ.) ადგილი, სადაც ზაფხულში ნახირს დაჭერიან დასასვენებლათ.

საუენი (ძვ.) უცხოთა შესაწუნარებელი, თავ-შესაფარი სახლი.

საუუათო (ნ. ა.) საქმელზე იტყვიან, როცა შესარგოა აღამიანისათვის.

საუუდი (იმერ. ნ. ა.) საუუდი ან საწენური იმ ქვას ან ხეს ჰქვია, რომელსაც პირს უდებენ ირწყვანს, რუს. точка опоры.

საუუჩი (ფშ. რაზიკ.) საფარი.

საშადი (რაზიკ.) ქასრაკების მოსაცრიალებელი იარაღი.

საჩერნე (ფშ. რაზიკ.) მუხლებს ქვეშათ ასაფერებელი ჯაჭვი.

საჩქოდე ადგილი, სადაც კარგი ჯიშის ხეების, ხეხილების, ვენახის და სხვ. გასამრავლებლათ რგვენ და მოაშენებენ ზოლმე პატარა ნერგებს, ის. სა-ნერგე.

სადერელი (ფშ. რაზიკ.) ტერზე გასაკეთებელი ლითონის რგოლი, ჩხუბში სახმარი.

სადეზედეა (ქარ. რაზიკ.) თოხმასხი.

სადივი ქათამი ან სხვა რამ ფრინველი, შემწვარი, მერე ტაცივებული და ნიგვზის წვენი ჩაწყობილი.

სადინი დასადინი, დადინვა. «აუცი ყველა ხენია, სადინით მოსარჩენია» (ხალხ. თქმულება).

საწარბავი (ფშ. რაზიკ.) ღურგლების იარაღი.

საწენური (იმერ. ნ. ა.) ის. საუუდი. პ. შირ. საწენურს ხსენის შუა ღირეზე და-სარჭობ ზომათ (ივ., № 80, 1900).

საწერელი (იმერ. პ. შ.) დუდკო, ფრჩხილისა ავადმყოფობა.

საწკვერდი (იმერ. ნ. ა.) უნაგირს წინა ან უკანა კაზცზე თავისუფალი თას-მები, ზურჯინის, ნაბლის და სხვ. მისაკრავათ.

საჭვრედი (იმერ. პ. შ.) სანახავი, საცქირალი, სამზირალი, საჭვრეტში წასვლა.

საჭიკი (ხევს. რაზიკ.) მოსართავი ცხენისა.

საჭირნიგე (რაზიკ.) სანაგვე.

საჭმო (ფშ. რაზიკ.) რკო და წიწიზო ღორის საქმელი.

საზვიედეა (ფშ. რაზიკ.) წინდის სახვევი.

სახელები საერო ქართული, — ქალები: ანქალა, არმინდა, აფელა, გუგუ-ნია, გუნდო, გულსუნდა, გულქან, დედაქალა, ვარდო, ვარდოფინე, ზენო, თვალშეწიერი, თვალთამაზი, თინათინ, თინა, კაკალო, კაკუნო, კოჭიბ-როლა, კუკუნო, ლალეზა, მაქა, მეუუა, მეცვიუო, მზეთამზე, მზექალა, მზისდარა, მინდა, ნატელა, ნათელა, ნამეტკი, პირმთვარე, პირიმზე, როსკან, სათვით, ფოფალა, ქალინა, ქალიკმარა, ზვარამზე და სხვ. კაცები: ავთან-

დილ, ამანაყო, აღდგამელა, პანკა, ზერუკა, გიგეცა, გოდერძი, დათუნა, ვარდენ, ვარძიგულა, თაუა, კაკო, კახაბერი, კიწი, ლომკაცი, მაგონა, მალ-საზ, მამულა, მადიკუა, მგელა, ოცია, პაატა, რევაზ, ცურია, ქრისტესია, ქუვარს, ღვთისია, ღვთისავარ, უაზმაქვა, შაქარა, ჭარო ზ სვ.

სახელმწიფო რჩევა ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОВЕТЪ.

სახელმწიფო საბჭო ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДУМА, ქართულ გაზეთები კი სახ: საბჭოს მაგიერ «სახ. სათაბიროს» ხმარობენ, სათაბირო არაბულიდან შემოღებული თათრულშიც ხმარებული (თათბირ) სიტყვაა, ხოლო საბჭო ქართული. იგივე გაზეთები ГОРОДСКАЯ ДУМА-ს ქალაქის საბჭოს უწოდებენ. რაკი სიტყვა ДУМА საბჭოა, როცა თანასდგეს სიტყვა ГОРОДСКАЯ-ს, საბჭოდვე უნდა ღარჩეს მაშინაც, როს მას წინ უძღვის სიტყვა ГОСУДАРСТВЕННАЯ.

სახესავი (ფშ. რაზიკ.) ქსლის საქსოვი ზარალი.

სახიბი (ნ. ა.) ორ-პოციკა (ორ-კაპა) მოგრძო სეს შესაშენ საქონელს ყელზე, რომ ლობეზე ვერ გადასტეს ან არ გაძვრეს უანის გასაფუჭებლათ.

სახსლის შეკრება (ქართ.) ბოიკოტი, სახლი შეუკრეს, ბოიკოტი გაუმართეს. «ბესოს სახლი შეუკრეს, ე. ი. აღარსათ უშვებდენ: არც სამეზობლოთ, არც სძოვარზე, აღარც ელაპარაკებოდენ, არც ჭირში ზ ღსინში ეკარებოდენ». . . (ივ., 1904, № 110).

სახშუწი (ფშ. რაზიკ.) პირის მოსაკრავი.

საჯარე (ფშ. რაზიკ.) საცმი საღისის დასასხდომი ადგილი.

საჯაუი (გურ.) სასირცხვო, მომჯაუა, შემარცხვინა.

საჯი (ა. ი.) ფაღარათობა, საქმლის მოუნელობლობა.

საჯიხვე (ფშ. რაზიკ.) ჯიხვების საცხოვრებელი ადგილი, მიუდგომელი კლდე.

სერობ-საღმურთობა (რაზიკ.) თავი ზ თავი ღლეობები, ფშავლებისა ღაშარ-ღლეობა.

სეფა (გურ. იმერ.) ფარღული ღიდ წვეულებისათვის საღილის ან ვახშმის მი-სართმევით.

სეფეთი (იმერ. პ. შ.) [тур., перс. سپه или سپهت *корпуса*] ღიდი სკივრი.

სეილის ფერაი (ფშ. რაზიკ.) შავგერეშანი.

სიგრიგელა (ფშ. რაზიკ.) ორონცრიალი, ჩხუბი.

სიადნე (ფშ. რაზიკ.) სიმართლე, სილაღალ-მართლე.

სილაღი (გურ.) [арб. سلا *оружие*] იარაღი (საომარი).

სიმცრო სიმცირე, «სიმცროს ჩამოღმა გურია ზრმენს კარგათ უხსენებია» (ძველი თქმულება).

სინდიოფაღა (ნ. ა.) გარეული ცხოველია, ვირ-თაგვის ოდენი, თეთრ-წითლათ ჭრელი; წიწილების მცერია.

სირიონი (ქარ. გურ.) [\leq სინორი = тур. سور *врагъ*] საზღვარი.

სისვი (სეგს. რაზიკ.) ხმალი. იმერ. გურ. ლურჯა ცხენი.

ზისონა (ხეც. რაზიკ.) ყაპუპი, ურიის მტრელი ფრინ., გურია ღ იმერეთში მა-
მაკაცის სახელია.

ზისსამი დილა იხ. უთენია დილა.

ზისსლინ ბაღი (ფშ. რაზიკ.) წყლულის წამალი ბაღისა.

ზიტუვის საქცივი (ქ. დ., გვ. 4) ენის მოქნილობა, оборотъ рѣчи.

ზეგარაში (გურ. იმერ.) ქვესკნელი.

ზეგიაობა (ფშ. რაზიკ.) ზეგნაობა კალიისა ან ფრთა მოცხნილი ფრინველისა.

ზენირიარი (ქ. დ.) «მუსტოფი».

ზეაქვა (იმერ. გურ.) ცლეკა, ლოკვა (ივ., 1903, № 168).

ზელიკინი (ნ. ა.) მოლიფულ რამეზე ცურვა.

ზეშური (ნ. ა.) ხაღლეგრძელო (ა. ჟაზიზეგი).

ზეგვა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) მტკივანი ადგილი რო ფეთქს ღ თრთის.

ზოი (გურ.) [тур. *صوى* *сорта*] ნაირი, ფასონი, მოლა, «ამ სოის ჩოსა უნდა შევაკერვინო», «იმ სოის ქილეები მომწონს, იმ კაცს რომ უყვლია», «რა სოის ქარქაში გაგიკეთებინებია ხმლისთვის?», «დაიწყო... ახალი სოის ღეოკარატიზმის ქადაგება...» (მოგზაური, 1905, № 32).

სოკოები: არა (ა. ჭ.) მოღის იენისში, თეთრი ფერის აქვს ზედა ღ ქვედა პირი, მწარეა, რძიანი, იჭმება. არყის სოკო (ფშ. რაზიკ.), არყი ისხამს ღ ამ სოკოსგან ბურთებს თლიან. გუგულის ჯამი, წითელი სოკოა, ჯამე-
ბივით ამოზრუნვით იცის ამოსვლა ნადირთ ღანეხილზე ცყეში. გუგუ-
ლის ქული (ვ. ჭ.), წითელი სოკოა, პაცარა ფეხი არა აქვს, ცუდია. გუ-
დაფუშუტა, მრგვალი სოკოა, ძალიან პაცარა, გახმება ღ გულში მტვე-
რივით გახდება ზოდზე, ფერათ თეთრია, ღაჭრილს აყრია ჭრილობაზე
წამლით. გადამრევა, წითელი ზურგი აქვს, თეთრი ქვედა პირი, ამის
სოკეარგეს სახელიც გვიმტკიცებს, შესამიანია. გველის სოკო, შავი
გული აქვს, მოთეთრო ზურგი, სილის სოკოს ძალიანა ჰგავს, შესამიანია.
დაფვის სოკო ანუ დაფი-მჩარა, ყველა სოკოზე დიდი იზრდება, სქელი
ზედა პირი აქვს, მუქი ფეითელი ფერი ზედა ღ ქვედა პირისა, შესამიანია.
ირმის ცუნა (ფშ. რაზიკ.) შემოდგომაზე იცის ამოსვლა, ღრუბელსა
ჰგავს. კალმასი სოკო, დამპალმა წიფელამ იცის, ერთათ რამდე-
ნიმე ამოვა ღ სულ შეისუნსლება ზე, რამდენიმე დღეს ძლებს, არა მგო-
ნია ამაზე უგემრიელესი სოკო კიდევ იყოს. კრიანცელი (ვ. ჭ.) მუქის
ფერისაა, ცოტა მოფითანო ზედა ღ ქვედა პირი აქვს, მსხვილი ფეხი, ძა-
ლიან კარგია, ურძეა, იჭმება. კვერცის-გულა, ზედა ღ ქვედა პირი
ფეითელი აქვს, იჭმება. მაჭკენარა დამპალ სის პირზე ამოღის ჯგუ-
ფათ, წვრილი სოკოა, კარგია. მიქელა მთლათ ფეითელია, პაცარა იზრ-
დება, კარგია. მტრედო, ზედა პირი მოხუნო ფერი აქვს, ზოლო ქვე-
და—თეთრი, კარგია. მჭადო, ფეითელის ფერის ზედა პირი აქვს, ზოლო
გული თეთრი, რძიანია, იჭმება. ნიფეი (ილ. აღსაზ.) მეფის სოკოს უწო-
ლებენ, ქამაზე უფრო გემრიელია, მოღის მორიამობისთვისა ღ ენკენის-

თვეში, უფრო ვაკე ტყე უფროს ზედად ადგილს არჩევს, მეტადრე თუ წვიმიანი ზამთარი დაუდგა, ძალიან ხარობს. ნიყვი სოკო, მიწიდან რომ თავს ამოჭყოფს, ჯერ თერთათ ამოზურთღებ, მეორე დღეს სკდება, ჯამი-ვით მრგვლოთ გადიშდება ზედად გულში უფითელ-თავიანი სოკო გამოჩნდება ხოლმე, ძირს მოცხადვ, თეთრი აქვს, შიგ მარილს ჩაჭყრი, ხანცხ ჩაჭყრი ზედად ნაკვერჩხალზე შეწვავ, როცა იწვივს, წყალს ძლიერ ზევს უშვებს (ივ., 1900, № 125). სილიის სოკო (ვ. ქ.) სილიაზე მოდის, ქვედა პირი შავი აქვს, ზედა პირი — თეთრი, კარგია. საჩიჩილა წვრილი სოკოა, ხუჭათ მო-დის, მთლად უფითელია, კარგია. ფიჭვის სოკო შემოდგომაზე მოდის, მოყვითალო ფერისაა, კარგია. ფიჭვილო, მუქი მოყვითალო ფერისა აქვს ზედა ზედად პირი. ფიჭვილივით იფხვება, კარგია. ქორა სოკო (ფშ. რაზიკ.) ქორაფი ისხამს, დიდრონი მსხვილი სოკოა, ჭამენ ფშეში, თუმცა გემო მაგდენათ არაფერი აქვს. ყოვთ-საცუარა, როცა დაბერდება, ფხვს რო დადგამ, გასკდება ზედად პირი შავი ბოლი ამოაშუქებს. ქვეყნის-ტულა (ვ. ქ.) მრგვალია, თეთრი; წამალია. ქამა სოკო, თეთრი ზურგი აქვს, დამპლის შვინდის ფერი ქვედა პირი აქვს, შემოდგომაზე მოდის, კარგია. შავ-ზურგა, შავი ზურგი ზედად პირი აქვს, კარგია. შავ-ჩოხა, შავი ზურგი აქვს, თეთრი პირი, მწარეა, იჭმება. ძერუა, ნიგვზის ხე იხამს, განიერი სოკოა, თეთრის ფერისა, კარგია. წეროს-წვივა, მა-ღალი ფეხი იცის, შავი გული აქვს, რუხი ზურგი, ზედა ზურგზე გეგო-ნებათ მოთეთრო ფერფლი აყრიაო, კარგია. თ. რაზიკ. წერას-წყეს ეძა-ხის, შემოდგომის ადგილან ამინდზე იცის ამოსვლა ჟამირზე, სადაც სასუ-ქია ზედად წამალია. ქუუჭლა სოკო, გაზაფხულზე დამპალი წიფ-ლის ხე ანუ რცხილის ხე გამოიხამს ჯგუფათ, ფართო ფოთლიანს. ძა-ლიან გემრიელია, იჭმება. სახეილო, ლურჯი ფერის ზედა პირი აქვს, თეთრი გული. კარგია. სხოს-ინჩერა (გურ.) სოკოა ერთ-ნაირი. სრა-შუნა, მოთეთრო ზურგი აქვს, თეთრი გული, მწარეა, ურძეო, კარგია. — საზოგადოთ უფელა თხელი სოკო ძნელი სანდოა. ამასთანავე არ შეიძ-ლება, რომ სოფელში იყოს ქვეშ რაგინდ კარგი სოკო ნახონ, საქმელათ იხმარონ. ძალიან უსამიანათ მიაჩნიათ. უკეთეს სოფელში სოკომ აწყინა ვინმეს, მაშინვე ეცთებიან იმ სოკოს ფეხი იშოვნონ ზედად ზედად-მყოფს. სოკოს ფეხს ძალიან უებარ წამლათ თვლიან (ვ. ქ., ივერ., 1900, № 151).

სოროტი წვიმა (გურ. ც. გ.) თხელს წვიმას ეტყვიან.

სოხანე, სოხანო (რაჭ. იმერ.) იატაკათ დატყეპილი მიწა, ПОЛТОНО.

სოხანსი (გურ. ც. გ.) [араб. тип. سحابة] ორ მოსაზღვრე ღობეს შუა დატოვებული ერთობ ვიწრო ადგილი, ვიწრო ორ-ღობე.

სროლი (იმერ. გურ.) მანძილი ორ აღნიშნულ ადგილს შუა. «ამ ერთ სროლ ადგილს მეც დავიმუშავებ», ე. ი. ამ მიწას ამ ადგილიდან იქამდე მეც და-

ვიმუშავებო. «ამ ერთ სროლში ესა ჰ ეს ღავთესე», ე. ი. აქედან იქამდე
ეს ჰ ეს ღავთესეო:

სუბრეტი (გურ. ც. გ.) უმაწვილი გოგო, ქკვიანი ჰ მარჯვე.

სუდა (ა. ი.) ბევრი წულის სმა, ჭყურცი. საბას ლექსიკ. სუდა შვრიათ აქვს
განმარტებული.

სუთი (იმერ.) ღომის დასაზელი, შეად. ჩოგანი.

სუღეთი (სევს. ნ. ურბ.) საიქიო.

სუღთა-კრეფა (დ. პ.) ასე ეტყვიან სევსურები მიცვალეულთა მოგონე-
ბის ღღეს.

სუღთუზიზ-ცარანი (ფშ. რაზიკ.) ვარსკვლავი «სასწორი».

სუღიერება მთავარი სული გონებითი ნამოქმედარისა, ნაწერისა ჰ სხვ., ДУХЪ;
კანონთა სულიერება, ДУХЪ ЗАКОНОВЪ, ე. ი. მთავარი სული კანონთა.

სუღ-მნთები, სუღ-მნათი (ძვ.) პოეტი.

სუღს ქვეშე თქმა გულ-ახდილათ, გამოცხვით თქმა რამესი. «სუღს ქვეშე რომ
ვთქვათ, 140 მილიონიან ხალხს განა ბევრი მოგვეპოვება ამნაირი ნიჭი?»
(ცნ. ფურ., 1904, № 2621).

სუღ-ხავი (ნ. ა.) სულ-წასული, მოუთმენარი, გაუმაძლარი.

სურსნელი (ნ. ა.) ერთ-გვარი ავად-შოფობა. დაჭერის კაცს ჰ თუ ღროზე არ
უწამლა, შეიძლება ცხვირი, ყურები ან ცურები სრულიათ მოაძროს.

სურსული (ვლ. ზვგ.) მოუთმენელი, სულ-წასული,

სურუსი (ნ. ა.) სხვილი ჯოხი, კეცი.

სუსანდარა (ა. ი.) სიმსურვალით რომ სისხლზე იყვანდეს.

სწორ ერთათ, «ვასშამი სწორ ვჭამეთ», ე. ი. ერთათ ვჭამეთ.

სხარცი (ნ. ა.) კანცი, წვრილი ცანადი.

სხარცის ცანისა (რაზიკ.) მოხდენილის ცანისა.

სხელცი სამოსახლოს ირგვლივ ღობეთ შემოვლებული ბურქნარ-ბარდი, жи-
вая изгородь.

ტ.

ტაბაკა-მხალი (ქართ. რაზიკ.) მხალია.

ტაბუცუნი (გურ. ც. გ.) მთელათ მოხარშული თევზი მარილ-წყალში.

ტათლიზი იხ. **თათლიზი**.

ტარზი (ნ. ა.) კვირკვილი (СКВОРЕЦЪ).

ტარტალი უბეღობა, იგივე რაც ტარტარი, იხ. დ. ჩუბ-ლის ლექსიკონში.

ტატანი (ფშ. რაზიკ.) ცის-პირი, ГОРИЗОНТЪ. ჩუბ. ხსნის: ვარსკვლავ მორბედი,
რომელიც ღამე გამოჩნდება ჰ თანვე გაქრებაო.

ცატ-ბერი (ა. ი.) [арм. — бабушка, тата-баба, акушерка, ВУЛЬГ. — тата-
ბეზი, მოურავი. акушерка, акушеръ. კარაბადინში არ არის მოხსენე-
ბული, მარცო ქალს ჰქვია ცატბერი, თუ ვაჟსაც. მგონი ორივეს უნდა

ნიშნავებს, რადგანაც როდესაც ქალს შობა გაუჭირებოდა, მწუხმებს იწვევდნენ საშველათ უწინ ღვთისმეტყველებს, რომლებიც ქართლ-კახეთში, ის. დედა-მანია.

ცაფა (ნ. ა.) ბუხრის ძირა ქვა, რომელზედაც ცეცხლი ინთება.

ცაფობი (ფშ. რაზიკ.) ჩაფარნილი დაბალი ადგილი ცუფში, მაფელიან ბალახიანი.

ცასცი (ნ. ა.) კოცა, უნაგირის წინა ღუპანა ამაღლებული ნაწილები.

ცეფეფა (სვანური) აივანი, პარზალი, *балконъ, корридоръ*, ის. პარზალი.

ცეფივი (ქარ. რაზიკ.) დიდი ხორციანი ძვალი.

ცეფ-ჩუცა (ფშ. რაზიკ.) სენია ერთ-გვარი, მომეტებული ფეხისა ღვთისმეტყველებში დაემატებათ ხოლმე. შიგნით კან ქვეშ საშინელ ქავილს ღვთისმეტყველებს ადამიანი. წამლათ ხმარობენ: ნედლს თხილის ჯოხს მოჭრიან ღვთისმეტყველებში გაასურებენ ღმერთს დაღლავენ.

ცინგიცა (იმერ.)?

ცისნა (რაზიკ.) (ჩილ-ჩაოცი?) მკბენრის მოშორება. ქარ. ფშ. სილვა.

ციფსი (ნ. ა.) წვრილი რამე.

ციფუა (ფშ. რაზიკ.) ცილუნა. ქართლში შავ-შავი ბიჭი.

ცისარი (ნ. ა.) თუ შენობის დაყოფა სურთ, ახალ კედლებს ამოიფანენ შენობაშივე ღვთისმეტყველებს ცისარი. გამციხრული, კედლით გაყოფილი. გამციხრვა, კედლით გაყოფა.

ცეფეცა (გურ. იმერ.) ღოკვა.

ცეფიკინი ჩქარა ღვთისმეტყველებს ბეგრის მოლაპარაკე.

ცაფიკი-ცაფიკი ბიჭები ახალ-გაზრდა, ჯან-მრთელნი ღვთისმეტყველები.

ცეფიკი (ქარ. რაზიკ.) ციფელი კანჭი ან წვივი.

ცმაზნა (ქარ. იმერ.) ძაფის თავებს რომ ერთმანეთს მიაგრესენ. კიდეც: «რას ეცმაზნებო», რას ეკერი, რომ არ უნდინარ.

ცმუკვა (ფშ. რაზიკ.) ცეფი, ცოკვა. ვირი ცმუკავს, როცა საკუდურს ამოსლებენ ხოლმე.

ცოფი-ბაში (ქართლ.) [طوبى باشى *masa, nachashnikh nyepshika*] თამადა.

ცოშეცა პატარა ცოშარა.

ცორვა (ფშ. იმერ.) ხარბათ ქამა, ფლაპვა.

ცორი (ფშ. იმერ. რაზიკ.) საცემი რამე მუშტი, მიცორვა, მიცეფვა.

ცოქი (ნ. ა.) ქინი, ჯიბრი.

ცრიამეფი (ნ. ა.) თვალ-უწვდენელი, გაშლილი ადგილი.

ცრიკი (ქარ. იმერ. რაზიკ.) ფუში, სენია ერთ-გვარი.

ცუაფი (ნ. ა.) გორაკებით გარემოცული ადგილი, *КОТЛОВИНА*.

ცუნცული (ქარ. იმერ. რაზიკ.) სიარული უდროვო დრო.

ცუნცუნი (ქარ. რაზიკ.) ბავშვის სიარულზე იცევიან.

ცუიურა (ფშ. რაზიკ.) ზირა, ის. სიციფასთან კვლიაფი.

ცუფარტვა (ქარ. რაზიკ.) თავის გამოღება, მდიდრობა, ღლარძე.

უ.

უამაგო (ქარ. რაზიკ.) ამაგ-ლაუდებელი. უამაგო მამა არ იყო.

უბეური (ქარ. რაზიკ.) კვადრატული, ოთხ-კუთხი. «ივერია» ერთ ღროს ხმარობდა სპარსულს («რორსოს»), ნამდვილი ძველი გამოთქმით «ჩარსუ» [перс. چارسو چهارمستورونий].

უგაბი (გურ. ც. გ.) უშნო მისრა-მოხრის აღმინი.

უზაფიკი (გურ. ფაზ.) უბრალო ბაღახია.

უთენიბ დიგობ დილა ოდნავ გათენებული, იხ. სისხამი დილა.

უთირ-შათარი (ნ. ა.) გაბნეული, დაფარვბ-არეული.

უგანადი (ნ. ა.) უკანა ნაწილი სხეულისა.

უგარება (ნ. ა.) მიუკარებელი ხასიათის მქონე.

უგდისა აღმინი, რომელიც არაფერ შემთხვევას არ დაიკლებს.

უგდონი (ფშ. რაზიკ.) შავეთში მყოფნი გარდაცვალებულთა სულნი.

უგმიასი (ფშ. რაზიკ.) უკადრისი, თავ-მომწონე.

უგმესი (ნ. ა.) ჯიუტი, გაუტყნელი.

უგუნეთი ადგილი, სადაც სიბნელეა დამკვიდრებული.

უმარტიხოთი (ქარ. რაზიკ.) უდროვით.

უმაქნისი (ნ. ა.) გამოუსადეგარი, მოუსმარი.

უნდომი (გურ.) ცოცხათი სხეული.

უნასი (ნ. ა.) ქვე-მძრომნი: გველი, ჯოჯო და სხვ.

უნიათო (ნ. ა.) უფუთო, ურგები, უძლური; ნიათ-გამოლეული, ძალა-გამოლეული, უფუთ-გამოლეული.

უბუ (გურ. კ. ე.) გამოძახილი, ൨X0.

უუმური (გურ. ც. გ.) ქაოზიან ადგილის ციფება, МАЛАНІА.

ურა ზნე-ხასიათ-მოუხეშელი კაცი, გაუხედილი ცნენი.

ურდუმი (რაჭ. ნ. ა.) ბოსლის სარემელი ნესვის გადასაყრელათ.

ურმეუდი (ნ. ა.) ძნა დადგმული გრძლათ, ძელულ სახლივით.

ურუღვიანი (ხევს. რაზიკ.) ზავთიანი.

ურპანი (ფშ.) ჯაგის გვარის მცენარე.

ურპენი (ფშ. რაზიკ.) ერთ-ნაირი სეა, თეთრ-ბურუსიანი ფოთოლი ასნია, წითელი ნაყოფი იცის, მთაში ჰგავრობს. ჯოხებათ ჭრიან, ნაყოფსა ჭამენ.

უსაშველო უსაშველოთ არის მისი საქმე, ისეა მისი საქმე, რომ ხსნა არსიდან აქვს; «გადაწევიდა პროლოგარიცის მიმხრობა, მისი გარესპუბლიკელეხა... და რესპუბლიკის უსაშველოთ გაზვიადებით...» (მოგზაური, 1905, № 18). აქ უსაშველო ნიშნავს მეცის-მეცს, «მეცის-მეცათ გაზვიადებით».

უსასათო (გურ. ც. გ.) უძლური.

უსიერი (ნ. ა.) მიუდგომელი, ურუ ადგილი, კაცის ფეხ-შეუდგმელი. უსიერი მთა გინდ ცუე.

უხნიფერა (ქართ. ან. ე-ზ) იხ. მაჭაჭა.

უხტვენ კოდარას (გურ.) მცონარეთ ღროს ატარებს, არაფერს აკეთებს...
«აგერ ერთი წელიწადია ვუხტვენ კოდარას» (ვ. ურუშაძე, ცნ. ფურ., 1905, № 2931).

უხუღი (გურ. ს. გ.) მუსიკაში ხმის ღიღათ დაწვევა, ინტერვალი.

უფიფარი (ნ. ა.) უსირცხვილო, უნამუსო.

უღბი (ფშ. რაზიკ.) აუგი. «ჩემს თავზე უღბის მოთქმასა ქირიმც მიუვა კარაღა, ნუმც გამარიღებს სიკვდილი ღამაზის მოუკლავდა».

უღიმღაშო (ნ. ა.) უსიცოცხლო.

უშტარი (ფშ. რაზიკ.) ბრმა.

ურუმადოა (იმერსეული, ნიკ. მარრი.) ჩუმჩუმად, ჩუმჩუმებით.

ურუმრათ (ქართლ. კახ. ფ. გ.) ხმა გაკმენდილი, მდუმარეთ. «ხმა ვერ ამოიღო ღელა მელანიაშ, ურუმრათ მოართვა საფვარელ მეუღლეს თულუფი»... («სულის მისწრაფებანი»).

უძღეზი ორსული. «ქართლის ცხოვრება», გვ. 47, ფ. ჭ-ძის გამოცემა.

უწვიმარა (ნ. ა.) მუცლის ზორცი პირ-უტყვთა (საბა კელივერს უწოდებს).

უწმაწური (ნ. ა.) უსამსი, ბინძური მოლაპარაკე.

უსა (ნ. ა.) მრგვალო ღ ხმელი ღაფაში; ღხინში სულ ბოლოს მიიტანენ სუფ-რაზე.

უჯერიკი (გურ. ც. გ.) მოუხეშავი.

ფ.

ფა ნაქსოვის კეცი ანუ მაგი, ორ-ფა, სამ-ფა, იხ. მაგი.

ფაბა (ა. ი.) ასო აღამიანისა, органъ человека.

ფათვათი გააქვს (ქარ. რაზიკ.) ზედ დაკანკალეს, ვინმეს სიყვარულით სულ ორთის.

ფათური ხელის რევა რამეში, საეგებიოთ ან უთავ-ბოლოთ ძებნა.

ფათქა (იმერ. ნ. ა.) ჭურჭელია, кружка.

ფანდაღა (ნ. ა.) პირ-უტყვის სნეულება, მთერალსავით დაწყებუნიებს ბარბაცს ღ ჰკლავს.

ფანქარი ყანადაში.

ფართი-ფურთი (ნ. ა.) პატარა საქმისათვის ღიდი მზადება.

ფარფეში (ნ. ა.) უზრუნველათ, თავის-უფლათ სიარული.

ფართხადი (ნ. ა.) მიწაზე დაგდებული სულ-ღმულის მოძრაობა (თევზის, მომაკვდავ კაცის ღ სხვ.).

ფართხენი (იმერ. ნ. ა.) ხმარობა რბილის საგნისა, როცა მოიქნევენ, მაგ. ხა-ლიჩისა, როცა გარეკვენ.

ფარსაგი (გურ. იმერ. ც. გ.) საკვირველი, მოულოდნელი, უმაგალითო სენსა-ციური, იხ. დ. ჩუბინ. ლექსიკონი.

ფარსა (ფშ. რაზიკ.) ჩამოგლეჯილ-ჩამოფლეთილი.

ფარსები (ფშ. რაზიკ.) კონკები, ძველ-ძველები.

ფაფანაგი, ფაფანაკი (ფშ. რაზიკ.) ქალის გარედან ჩასაცმელი ჩოხა, იმერ. ზ. გურიაში კაცის ძველბურ თავსაწურს ეძახიან.

ფაფური შესაშინებლათ შეცევა, შეფანვა.

ფაფე (ნ. ა.) ზომავე დიდი ტანისამოსი.

ფაცხა (ქათმის) ის. საბძელი (ქათმის).

ფეთხუმი (ქართ. რაზიკ.) უსუფთო აღმინი; გაწვილებული საქმიანობა.

ფეფენგი (გურ. ც. გ.) ფელიუგის ანუ ნავის გასაღრვავთ ქვეშ ამოსადები ხე.

ფეფენჯი (ა. ი.) ფელენჯის ქარი, სენი ღამგრეწელი (საბა), паралич и свенение.

ფეფი (რაჭ.) ღაგლული ღორის ნახევარი, სიგრძისათ გაჭრილი.

ფენთხი (ნ. ა.) გვერდების ნაწილი, რომელიც ნეკნებით არ არის დაფარული.

ფერვა წმენდა [полировать], გაფუერა, გაწმენდა.

ფენის გაცხება ჩემი, მისი და ამებრვე სხვ. (გურ.) სიკვდილი (უეცარი) ჩემი, მისი და ამ. სხვ. «ფენის გაცხება მისი, რა გამაგონა ეს?»

ფილაკოზი (ა. ი.) ასე ეძახიან რაჭაში ქლიავისა და ალუ-ბლის ხის გამონაჟონ წებოს. წამლათაც იხმარება.

ფინთხი (ნ. ა.) თოფის ცეცხლი.

ფინჩა (გურ. იმერ.) გამოცხვარ პურეულის ან ღომის ნაფუენი, ფხენილი ნამცეცხი. ზოგან «ფუნჩას» ხმარობენ. «დაკრა ქვა და ფუნჩათ (ფხენით) გაუხდა თავი».

ფიოლიო (გ. ვაზ.) უბრალო ბალახია.

ფიორი (იმერ. გურ.) ნამცეცხი; ერთი ფიორი, ერთი ნამცეცხი.

ფიცონი ვარცლის ფიცარი.

ფიც-ვეცხლი (რაზიკ.) ფშავ-ხევსურეთში როცა ორი ვაჟ-კაცი დამოუბილდებოდა, არაყსა ან ღვინოში ვეცხლს ჩაფხეკენ და ამას ღალევენ. ამას შემდეგ მშები ხდებოდა და ღალატი ან ფიცის გაცხება შეუძლებელი ხდებოდა.

ფისონი (ფშ. რაზიკ.) ღაფბოზა, ყრილობა, ღაზლანდარობა.

ფლიკვინი (იმერ.) უხმოთ და თავ-დაჭერილი ცირილი.

ფლოქვი (იმერ. ნ. ა.) რქიანის საქონლისა და აქლემის ფეხი (ფლოქვი ორის ჩლიქისაგან შესდგება).

ფონდიკა არ ეკიდება (გურ. ც. გ.) იტყვიან ისეთს კაცზე, რომელიც ბევრს შრომობს და ხეირს ვერ ეწევა, «გამრჯელი ძალიანია, მარა ფონდიკა არ ეკიდება»...

ფოფი (იმერ. ნ. ა.) ცხენის, ჯორის, ვირის ჩლიქი (ერთიანი).

ფორჩიხი ფორჩიხი, აღმინის ცოდვილი. «მთელი ღლე ფორჩიხს ეს კაცი», ე. ი. მთელი ღლე ცოდვილობს ეს კაცი.

ფორჩიხი (გურ. ნ. ა.) ჯდუბიანი შტო ხისა, მოჭრილი და ფოთლებ-ჩამოცლილი.

ფრანზი უნაშუსო ღელა-კაცზე იტყვიან.

ფრთქიადლი (ნ. ა.) (ფრთხიადლი) ფრინველთა ფრენის სმა.

ფრჩხილა (ნ. ა.) აჩაჩა ურმის ორ-პოციკი სე, რომლითაც ურემი უღელს უერთდება.

ფუბა (ქართ.) სენი.

ფუთფუთა (ა. ი.) სინამაქი, *ALEXANDRIJSKIJ LIST*.

ფუნჩხა ის. **ფინჩხა**.

ფუჭი (ნ. ა.) ფრინველთა ავად-მყოფობა, ძალიან გასდება ჰ კვდება. ასეთ სნეულებით შეპურბილს ფრინველს რომ თავი მოჭრათ, ორი ან სამი წვეთი სისხლი თუ გამოუა.

ფშანტადლი (ფშ. რაზიკ.) ძალიან რბილი ქვაა. «მოამბეში» (1899, № 4) ღამ-პალ ქვას ეძახიან.

ფშრუკვა (რაზიკ.) ცომის ასვრემა ან ნაცრის აზელა.

ფშუტურო შიგნით ცალიერი: «ფშუტურო კერპის წინაშე მუხლ-მოღრეკილი იდგან» (მეგობარი, 1906, № 53, გვ. 3), გურულათ — ფშუტურა. «ნი-გოზი ფშუტურა გამოდგან», ე. ი. ღენჭეპოს შიგნით გული არ ჰქონდა.

ფხეკი, — გები (ც. ფ.) მიწა მოკლებული ყოველ გვარ მცენარეულობას ჰ იმავ ღროს გამოფიტული. ფხეკათ უფრო სშირათ ფერდობი ადგილები ჰ მთის გვერდობი იგულისხმება.

ფხლაკენა (ფშ. რაზიკ.) სტომა, განძრევა, შეთამაშება.

ფხოველი (ქარ. რაზიკ.) ფხიანი, ძალიან ფოჩალი, მარჯვე.

ფხრე (ფშ. რაზიკ.) კარლაღალა.

ფხუნება (ფშ. რაზიკ.) მისხმა რისამე, მიფხუნება, მიწრინტება (იმერ. ფხუნება).

ქ.

ქავი (ხევს. ნ. ურბ.) ცინე, გაღაფანი.

ქავ-ცინე (ფშ. რაზიკ.) ცინე-გაღაფანი.

ქაღლი-შვილი (გურ. იმერ.) ახალ-გაზდა გაუთხოვარი ქალი, აგრეთვე ასულიც, როგორც ღ. ჩუბინაშვილსაც აქვს. ანდაზა: «ქაღლი-შვილის კალთასაც შია».

ქაღლა (იმერ.) იგივეა, რაც ქართა.

ქამაღალა (ფშ. რაზიკ.) მათარა, წყლის სასმელი, ირმის ფეხისაგან განაძრობი ტუფი.

ქამზონი (რაჭ.) ღაღულებული ტკბილი ღამაჭრებამდე. ქამზონი მოტკბო ჰ ფუცნუნა სასმელია, ის. სახას ჰ ჩუბ-ის ლექსიკონებში «ღვინო».

ქამიანი (გურ. ც. გ.) მოსველო.

ქანთილა (ნ. ა.) პირ-უტყვის სნეულება, ენა ატკივდება ჰ ბოლოს სულაც მოწელება.

ქარბოცა (გურ. იმერ. ც. გ.) ადამიანი, რომელიც მცირე რამეს იწვეს ანუ მცირე რამეს შეიცნაღებს; აგრეთვე აჩქარებული სასიათის ადამიანი, სულ მცირე რამეს რომ გაიოცებს ანუ ირწმუნებს ჰ გაიკვირვებს. ის. მა-ცაოცა.

ქარაქუცა (ქართ. რაზიკ.) ქეკუა მსუბუქი კაცი.

ქარაშოთი (ფშ. რაზიკ.) უცებ ამოვარდნილი ქარი.

ქარბაქ (სვან. თ. ს.) შემოზღუდული ადგილი საჯოგეში ნახირის დასამწყვდე-
ვათ, იხ. ქართო ზ ქალცა.

ქართა (იმერ. გურ.) ეზოსთან შემოლობილი ადგილი, ღამით საქონლის და-
სამწყვდევათ. იხ. ქალცა, ქარბაქ.

ქართუღი: ეს რა ქართუღია? თქმა, ეს რა თქმა? Это что за выражение? ეს
კარგი ქართუღია, ე. ი. ეს კარგი თქმა ანუ კარგათ ნათქვამია.

ქარ-მჭვადი (აკ.) ორ-ქარს შუა, მჭვალათ გამკრავი ქარი, СЕВЕРНЫЙ.

ქარსაღლობა (ფშ. რაზიკ.) ზამთარში სუბუქათ ჩაცმა ან სიციფეში გაუფრთ-
ხილებლათ სიარული.

ქარსაოღი (რაზიკ.) მსუბუქი რამე. «ზა იხვია, სა ბაციო, ახლა წმინდა საოთები,
არ მინდისარ, არ წამოვალ, თვალში შექარსაოცები» (ხალხური).

ქარი (ფშ. რაზიკ.) რკინის იარაღი, მიწის სათხრელი, წერაქვი.

ქახქახი (რაზიკ.) ქაქანი სიღვზისა ან დაღაღვისგან.

ქახქანჯიელი (რაზიკ.) ეშმაკი, მადილი.

ქაქანი წყრომით ზ სხვა-სხუპით ლაპარაკი.

ქაჩარი (იმერ. ნ. ა.) პირ-უტყუებს ფოლს ზემოთ ფეხი მოვიწროებული აქეთ ზ
ამ ადგილს საოლაფე ეწოდება; მას ზემოთ, საღაც საოლაფე თავდება, პა-
ცარა გამოზერითი კორმი აქეთ (რომელიც უკან არის მოქცეული), იმას
ეწოდება ქაჩარი.

ქეთავათი (გურ. ც. გ.) უცნაურა ჭირი გინა გაჭირვება ანუ სამწყურარო რამ.

ქენქრესი ანჩხლი, კაპასი ქალი, იხ. თარნაკი.

ქერის საცლარი (ფშ. რაზიკ.) ჯინჯილა ქერისა.

ქერონა (რაზიკ.) ბელურას ჭკაფს, ფრინველია. ხევსურები ქერონას ეძახიან.

ქერი (ფშ. რაზიკ.) ცხერის ფარის წინამძღოლი ვაცი.

ქვა-მზილა (ფშ. რაზიკ.) ძალიან რბილი ქვა, ხელით იჭყლიცება.

ქვი (რაჭ. ზ ხევს.) უდრის იმერულს ქე-ს. იმერული: «ის კაცი ქე მოსულა». რა-
ჭული: «იმ კაცს ქვე ვიცნობ». ხევსურული: «ქვე რა მეძინა, სიზმარი ქვე
გადამლახეს» (ვაჟა ფშ., ივ., 1889, № 9).

ქვარედი (იმერ.) ცოცხალი ქვემოთ.

ქვიშ-ქვიშა (ნ. ა.) გაიძვერა ჩუმი ეშმაკი.

ქიზუნჯი (ქარ. რაზიკ.) ნიდაფეის წაკვერა ან მუშკისა.

ქინდრი (ნ. ა.) კისერზე სიმსუქნისგან კუზივით ამოსული მსხმო.

ქინჩი (იმერ. რაჭ. ნ. ა.) ქინჩი; ქეჩო.

ქირქილი (გურ. იმერ.) ქარის, ნიაფის გინდ სიოს წელი ქროლა.

ქირჯვა (რაზიკ.) პრახვა, ვინმეზე აუგის ლაპარაკი. იმერ. ქირღვა.

ქირი (ფშ. რაზიკ.) ქსლის საქსოვი, ჟღის ნაწილი.

ქირმარი დაქირმარებული ?

ქლეზა (ნ. ა.) ფლიდი, მაცუჟარა, ფარისეველი.

ქოთქოთი (რაზიკ.) ხმაურობა, ხმა-მაღალი ლაპარაკი.
 ქოთქოთი (რაზიკ.) ჩასაქოლი (წყველა) ან მწუნარე.
 ქორა (ფშ. რაზიკ.) თეთრი ხარი.
 ქორთუსი (გურ. ტ. გ.) მოჭრილი ღ დასახევრად დამზადებული ხე.
 ქოქინი (ნ. ა.) ქლოშინი, დაღალულთ სულ-თქმა (საბ. ქაქანი).
 ქორასი (ფშ. რაზიკ.) ძველი, უხმარი ქოთანნი.
 ქორჩი (რაზიკ.) სიმინდის ყვავილი.
 ქოჯონი (ვაჟ. ფშ.) კონა, გროვა.
 ქრამეხა (გვ. ვაზ.) მცენარე ფხვლეულია.
 ქრისცეს ბაღახა (რაზიკ.) უღრან ხევებში ამოდის, გრძელი მსუქანი ფოთ-
 ლები აქვს, არღი-გარდმო სრე ღ სრე გადასდევს. ფშავლებს წამთ, რომ
 ამ ბაღახზე უცნაური ასოებით ქრისცეს ცირილი წერიაო.
 ქუბდია (ფშ. რაზიკ.) ხის სამარილე თავ-სახურვიანი.
 ქუდ-მონდილი (რაზიკ.) შერცხენილი, აუგიანი, ცაკიცხული.
 ქური (ფშ. რაზიკ.) ზაფშების მსუქანი გამოზერილი ლოყა, იხ. პუყა.
 ქურცინა (ფშ. რაზიკ.) თრითინა.
 ქში ქათამს გადენიან ამ სიტყვით.

ღ.

ღაღუნი (ფშ. რაზიკ.) კატუნი, გარეული კატა.
 ღაღბათი (ც. ფ.) ?
 ღაღღა (რაზიკ.) дѣдъ ღ არა ფრინველი ყვავის მსგავსი, галка, როგორც
 ამბობს ღ. ჩუბ. Галка ქილ-ყვავია [გურ. ცილ-ყვავი].
 ღამურა (რაზიკ.) მათრობელა ბალახია.
 ღანილი (გურ. ტ. გ.) წვიმის ცოცა ხნით გადაღება, იღანილა, წვიმამ ცოცა
 ხნით გადაიღო.
 ღარდა (გურ.) лощина.
 ღარ-გავი ყვარსა ღ კედელს შიგნით კარნიზი.
 ღაფვა (ნ. ა.) მომაცვდავის უკანასკნელ წამებში სულთქმა; სულს ღაფავს,
 სულს ღეფს.
 ღაჯ-ღაჯი (ფშ. რაზიკ.) ლაჯ-ლაჯა ბერი, აფენა ბებერი ღედაკაცი.
 ღბინი (თუშ. ღ. ხ.) ღიმილი. «ღბინა ქნა, კბილი აჩინა»...
 ღეღუ (იმერ. გურ.) პაწაწინა მდინარე, ხოლო სხვა მნიშვნელობა იხ. ღ. ჩუბ.
 ღ საბ. ლექსიკონებში.
 ღენჭეპო (იმერ. გურ.) ნიგვზის (კაკლის) გარეთა კანი გინა წენგო.
 ღეპეპი (ქარ. რაზიკ.) ბალახის ღერო ახლათ ამოტანილი, ყლორტი.
 ღერძ-კაღია (ქარ. რაზიკ.) პატარა ღერძი, თვლებში უბრალოთ გაფრეილი.
 ღეღეღა (რაზიკ.) გულ-გაღელილი ან ტანისამოს-გახსნილი.
 ღეჭია (იმერ. რაზიკ.) უტემურათ, ღეჭვით მოლაპარაკე, ნელ-ნელა.
 ღვარ-თქაფი (რაზიკ.) ნიაღვარი, მოვარდნილი წვიმის წყალი.

ღვარებადი (ნ. ა.) რასაც მცელავი ერთ ჩავლაზე მოთიბავს, იმ მანძილს ჰქვია.
ღვარძლა-ზაღაზი (რაზიკ.) მცენარეა ღვარძლის მსგავსი.
ღვერა (რაზიკ.) ერთ ნავთევით წაღებული გრძელი სვე სათიბში.
ღვიძლი ენა ღელა ენა.
ღივი (ფშ. რაზიკ.) ღოღო.
ღილაპი (იმერ.) ჩივილი ზავში.
ღმურძდი (ქარ. რაზიკ.) დარგვალეზული ღ მაგარი სოარცები კან ქვეშ.
ღოკი (ქარ. რაზიკ.) ჭირია ერთ-გვარი, ყელში გაუჩნდება ღორს ღ კამეჩს ღ ისე ჰკლავს.
ღორთველა (ზ. მ.) ღორის სენი, წვრილ თუთრ კაკლებათ მოჩინარი (трихина?).
ღოღო (ქარ. რაზიკ.) თესლიდან ახლათ გამოსული ფლორცი. დ. ჩუბ. ღექსი-კონში — კამეჩის სზო.
ღრაჭი (იმერ. ნ. ა.) ღრანჭი, ქვედა უბა. (საზა რომ ღრაჭს უწოდებს, იმას სტილს (სრტილს) ეძახიან).
ღრიტინი (ნ. ა.) მეტის მეტი თხოვნა, მუდართ თავის მობეზრება. ვლრიტი-ნოზ, მეღრიტინება, ვეღრიტინები.
ღრუტუნი (ც. გ.) ღორისა ღ გოჭის.
ღუღი (მ. ჟ. ინგილ.) მოკბილული ნამტალი (სავაჭრო გზა, 1908, № 25, ფელეც.).
ღუღით მკა (ფშ. რაზიკ.) უსათუთ მკა ჟანისა.
ღურღორი, ღურღური (რაზიკ.) მორევის ხმაურება.
ღურღუმედი (რაზიკ.) მორევი, სადაც წყალი ცრიალებს ღ ღურღურით წყლის უფსკრულში ინთქმება.

ქ.

უბარჩუყი (ნ. ა.) [тур. ^{بازچق} *onyaxo*] ავთ-მყოფობა პირ-უტყვისა. ქანჩ-საოლავეში დაჭყრის ღ ჩირქი სდის, *мокрець*.
უბაზობა (იმერ. ნ. ა.) [арб. ^{باز} *anop*] მუცელში შეკვრა.
უბაზი (ხეცს.) სარჯი, გადასახადი.
უბაზმო (ნ. ა.) ბოზოხის ქუდის ძრო.
უბაზთაზა (ქარ. რაზიკ.) სენია, ქუნთრუშა, იმერ. კისერა.
უბაზით (გურ. ც. გ.) რგვლათ მოხარშული ქათამი ხანვსა ღ მარილ-წყალში.
უბაზ (გურ.) [тур. ^{баз} *мез*] გურული საცევარი მრგვალ-წვერა.
უბანდი (ქარ. რაზიკ.) ზადი, ხეს უბანდი შეუვიდა, სიღამლოე შეეპარა.
უბანდი (ნ. ა.) ზინი, დაუბანდული, დაზიანებული, დამიზეცებული.
უბანთარ-ქიღია (გურ.) თოფის წამლის საზომი, «წელის იარაღის» ერთი კუთვ-ნილებათაგანი. დ. ჩუბინ. ღექსიკ. შეცდომით არის ახსნილი.
უბანწი (ფშ. რაზიკ.) გრძელი ფელი.
უბაჟაჟო (ფშ. რაზიკ.) ხის მუსრუჭი, *обручи*, ან ცხრილის მოსაქსოვათ დათ-ლილი წკებლები.

უბჟი (ფშ. რაზიკ.) თსლათ დადგულო თოვლი. იმერ. თოვლ-ჭყაპი.

უბრლო (ფშ. რაზიკ.) წვრილი სამარწუფე სოკერი, ერთიანთ გამპერალის სის ქერქისა.

უბრცო (ფშ. რაზიკ.) ჭვავის ნაბჟა. ჭვავს კი არ ლეწენ, წვრილთ შეკრულ ხელეურებს დიდ-სანს აშრობენ, მერე ფიცარზე ცემენ, მარცვალი ცვივა ღ ცალიერი ხელეური რჩება. მერე ამ ჩალას საბძლეპის სასურავათ ჭხმა-რობენ.

უბსავათი (რაზიკ.) [არბ. *نصاف* *neshaf*] უაირთი, დაზოგვა, ხელის მოჭერა.

უბუა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) ფინთი, იმერ.-ქართლში სინიას ეძახიან.

უაშმიერობა (გურ. ც. გ.) ღაციწვა, ირონია. «რას მეუაშმიერებ?» რას ღამ-ცინი? უუაშმიერა, ღაციწვა. «რას უაშმიერობ?» რას ირონიობ? *Чего проницируешь?*

უაშუაში (ვაქ. ფშ.) ორბის ძახილი, კივილი.

უაშხადი (თიმს.) ხავსი.

უაჭიჭორა (რაზიკ.) მხალია ერთ-გვარი.

უბის-ქცევა (გურ.) მასწრობა. «კაი ბიჭია, უბის-ქცევა რომ არ იცოდეს უმი-ზეზოთ... რას მიქცევ უბას?» ვითამ რას მემასწრებო. მე ამას უბას ვუქ-ცევ, ვემასწრებო.

უეღის კავნი (ფშ. რაზიკ.) სასულე გარედან.

უეღ-სახსამი (ხევსურული) უელ-სახევეი.

უეღ-ფარღეღა (ფშ. რაზიკ.) ღათფე ითქმის, უელ-თეთრი რო იქნება.

უერუერი (გურ.) უტერი, გამაჟერჟეჩა, გამაუტერა, გავჟერჟეჩი, გავშ-ცერდი.

უვაჭიჭა (იმერ. გურ.) [*ლვაჭიჭა*] ზაჟაჟი (წულისა).

უვინთვა თვლელა, წუალში ჩაჟურჟუმაღება. ვეფინთავ, უვინთავ, უვინთავს. ჩაჟ-ვინთა, ჩათვლიმა, წუალში ჩაჟურჟუმელდა.

უვირადლობა (გურ. ც. გ.) მამალ ირმისაგან რაჟიფის გამოწვევა საბრძოლ-ველათ.

უვირიდობა (ფშ. რაზიკ.) ღრო, ენკენის-თვის ნახევრიდან იწუება ღ ღვინობის-თვემდე გასტანს, როცა ხარი-ირემი უვირის ღ ფურებს ეძებს.

უივანა-ხვეღა (რაზიკ.) სენია ერთ-გვარი, ძლიერი ხვეღება იცის, ბალღებს უეწვთება ხოლმე, *КОЕЛЮШЬ*.

უინტრაობა (ფშ. რაზიკ.) უინაურ ცხოველეპის თამაშობა.

უინტრის უივა (ფშ. რაზიკ.) მცენარეა, უინტორას ან ხიფხოლას ღეპები.

უინჩვა (გურ.) ღაგრძელება, გაჟინჩული, ღაგრძელეპული.

უინჩი (ფშ. რაზიკ.) ღამაზი, უენიერი.

უირანჭა (ფშ. რაზიკ.) საჭმლის ჩასასვლედი მილი უელში.

უიფადი, აჭადი, ზახიდიფი (ა. ი.) სამი სისხლის გამოსაშვები პარღვი ხელში.

უიფი (ნ. ა.) ფიცხი, ღღილი გასაცხნი. მაგ. ზაა უიფია, მუხა კი პარღვიანი.

ფიქვი (ნ. ა.) ჩიყვი, გამოზერლილი ფელი ჩინაზვივით, ავად-მყოფობა, ზონა.

ფიჭაღა (ფშ. რაზიკ.) ჩნიკვი.

ფორაო (ნ. ა.) კოწახურის ან ცუემლის მქაფე საწებელი.

ფოტი (ფშ. რაზიკ.) ბაუთი.

ფოჩი (ფშ. რაზიკ.) დაუკოდავი მამალი ცხვარი. დაკოდილს ქედლია ჰქვია.

ფრანტი (ფშ. რაზიკ.) ფაურანტო.

ფუნცული (გურ.) დიდხანს ღუნაუფოთ მოცდა. «... დამიზარა მოიო (მოდიო), მივედი ღ შინ არ დამსვდა. ვუფუნცულე, ვუფუნცულე; არ მოვიდა, მომწყინდა ღ დავბრუნდი ჩემსას». დ. ჩუბინაშ. «სამ-ურმელ მნათი» აქვს განმარტებული, იხ. ფურფუტი.

ფურიანა (ლენს. პ. მ.) ბათმანის ნახევარი.

ფურმეღა (ფშ. რაზიკ.) ორ-თავა მწერია, ფურში თუ ჩაუძვრა აღმიანს, აღვილათ აღარ გამოვდა.

ფურფუტი მოცდა, იხ. ფუნცული.

შ.

შავეთი (რაზიკ.) საზოგადოთ «უკლოთ» სამყოფი ქვეყანა, სადაც ამ სოფლით გასულნი ზინდარობენ. ჯოჯოხეთი ღ სამოთხე ხალხს არა აქვს გაუფილი ამ სიტყვაში, რა კი კაცი მოკვდება, ფშაველისთვის სულ ერთია ჯოჯოხეთშია თუ სამოთხეში, იმის რწმენით სული შავეთშია ღ იგივე მოთხოვნილებანი აქვს, რაც აქ ცოცხალს ჰქონდა. ჯოჯოხეთი ღ სამოთხე ქრისტიანობამ აწაფლა.

შავი მსხალი (ქარ. რაზიკ.) «თავრიზულსაც» ეძახიან, შვენიერი ზამთრის მსხალია.

შავ-კაბიტო (რაზიკ.) შავი, ცქბილი ფურძენია.

შავ-კოდოშანი (გურ. ც. გ.) მეცათ მქისი, ერთობ გულ-პილწი აღმიანი.

შაკუთება (ფშ. რაზიკ.) შედეგება, სისხლი ან რძე.

შაღბაში (ნ. ა.) სამოვრის გადასახადი, საბალახო (ნიკ. ურბ.). «საბალახ» როგორც იურიდიულ ტერმინი იხმარება ერეგის ღ განჯის გუბერნიების მაჰმადიანთა ღ სომხებშიაც.

შაღდაში (გურ. ც. გ.) შამბი.

შაღდაყიანი (ფშ. რაზიკ.) მაღალი, გაუვალ ბალახით დაფარული ადგილი.

შანგლვა (მ. ჯ. ინგილ.) ბალახის შანგლვა ნამგლითა, მოთიბვა (საფაქრო გზა, 1908, № 25).

შაპრი (ქარ. რაზიკ.) შაპრს დაბერებულ მწვანეხალს ეძახიან, რომელიც საქმელათ აღარ ვარგა, ან მსხალი. ჩუბ. ღ საბას მცენარეთ უწერია.

შარავანი (ნ. ა.) ზანტი, ნელი, ზარმაცი. პირ-უტყვზე იტყვიან.

შარა-ხვეტია უსაქმოთ მოსიარულე ქალი.

შართხა-პურთხა (ფშ. რაზიკ.) რომელიც არას დასდევს კოხცაობას, თავის სილამაზეს ღ უბრალოთ იცავს.

შარის აკრეფა (ნ. ა.) შარიანობა, შარის მოღება, მიზნის მიება.

შარნა ნივთი საცალოდ რომ საქმრო მიუცანს დასანიშნავათ. დაშარნა, და-ნიშნა. სვანურათ «შარნი» მიიგეს ნიშნავს.

შაფქური (ა. ო.) [перс. شیشکوری *shishkuri* *shishkuri*] აკური, куриная слепота, აკური.

შახშუხი (ქარ. რაზიკ.) იხ. შართხა.

შე (ფშ. რაზიკ.) ქსლის ჩასაბმელი ძაფი.

შეთავება (იმერ. ჰ. მ.) შესრულება; შევითავე ლოცვა.

შეთე-შუტა (ნ. ა.) ახირებული, გიჟ-მაჟი, ბრიფე-თამამი.

შეთვადლება (იმერ. რაზიკ.) ყურძენი ან ხილი, რომ ახლათ მწიფებას დაიწყებს, იტყვიან, შეთვალდა, შეთვალეულია.

შეთვადლიერება (რაზიკ.) დაზვერვა, დათვადლიერება.

შეთქვირება (ქარ. რაზიკ.) ქალი რომ ახლათ ასაკში მოდის და მუქუ-მკერდი ევსება ან საქონელი რომ გასუქებას იწყებს.

შეთოქროვება (რაზიკ.) გაჭენებულ ცხენებს და მხედრებს რომ უცებ შეაკრობს რამე და შედგებოან.

შეკვიწილება (ც. ფ.) შეფხაკურება, «შეკვიწილდა ჩემი ჯორივით».

შეკირცხვა (ლენ. ჰ. მ.) იხ. შელარბაყინება.

შელარბაყინება (რაჭ. ჰ. მ.) სახლის შენობის მოურა ისე, რომ დახურვალა აკლდეს.

შემოქიქინება ნიავისა ბიბინი ნიავისა.

შეპრენტილი შერეული, შერეილი.

შეფურჩვნა (ქარ. რაზიკ.) ვაზისთვის უვარგის ცოცების და რქების შერთმება.

შეფუცხვნა (იმერ.) შესფოთება. «ძლიერ შეაფუცხვნა წერილმა... ან ამ-და-ამ კაცმა»...

შექარაფება (გურ. ც. გ.) ცვირთის შემსუბუქება.

შეხანხდება, შეხანხდული ნაჩქარევად შეთითხნვა, ნაჩქარევად შეთითხნული.

შეჯოშვა (გურ. ც. გ.) წვერ-ულვაშის პირველად ამოსვლა; შეიჯოშვა, წვერ-ულვაში ამოუვიდა (პირველად), შეჯოშვილი, წვერ-უევაში ახალ(პირ-ველად)-ამოსული.

შვინდა-წაღა (ფშ. რაზიკ.) ხე, შვინდის მსგავსი.

შიზზიკი (იმერ.) ახალ-გაზდა კაცი ან ქალი, რომელიც გადაჭარბებულად იჯგამება.

შიღობა (ნ. ა.) უსაფუძვლო, დაუსრულებელი კამათი (იხ. საზ. ლექსიკ. «შილი»).

შილინდი (ფშ. რაზიკ.) თოფების ერთად სროლა, შილინ, გურიასი «წკაპათ სროლას» იტყვიან [შეად. საზას ლექსიკონში შილინგი].

შიმეფა (ფშ. რაზიკ.) ახალ-მოზარდი ხე.

შინში (ფშ. რაზიკ.) დეი-და-შვილი,

შიღ-შავი (ფშ. რაზიკ.) პატარა შთის მცენარე, შავად მწიფდება მარობის-

თეშე, გემო კვრინჩს უტავს, ზალახეში არა სჩანს სოლმე, черника.
გურ. იმერ. — მოცვი.

შირბუღათ (გურ. ც. გ.) მარილ-წყალში ჩათქეფილი ღ მთხარშული კვერცხი.

შოდლა (ფშ. რაზიკ.) გულა გაუფლუფელის ცჟავისა, ის. თიკრუნი.

შორედე (იმერ.) შორი-ახლო, ცოცათი შორს.

შტიშვა (თვალისა) თვალის ქაჩვა, თვალის ბრიალი.

შუა-ხაზი (ნ. ა.) ტირე (тире).

შუბუა (ფშ. რაზიკ.) მცენ. საჭმელია, ლერსა ფცქენიან ღ ისე ჭამენ.

შუქი ჩაკრიფა მზისხაო (ხევს. ნ. ურბ.), ე. ი. მიიცვალაო. «ღმერთო რა დიდი
ბრალია სიკვდილი კაის ჟმისაო... მინდიამ შეღმინევილმა შუქი ჩაკრიფა
მზისაო».

შხანკოლა (იმერ.) მეცათ მწარე, შხამიანი მწარე ზალახია.

შხამა (ფშ. რაზიკ.) უცუნა, შხამიანი მცენარეა.

შხაპუნა (გურ.) ღიდი წვიმა, ის. ჟაპუნა. წვიმა მოდის შხაპუნა, ძლივს გადურჩა
ჰაპუნა, ცხელი ღომი ვერ იშოვნა, ცივი ჩაყლაპუნა» (ხალხური).

შხივი (იმერ.) მდინარის ის ადგილი, სადაც წყალი ისე გადადის, რომ ხმა «შხ-
შხ» ისმის (ივ., 1887, № 57).

შხუნა (ა. გ.) ბუჩქნარი, უფრო ხშირათ ეკალ-ბარდიანი.

ჩ.

ჩაბიტება (გურ. ც. გ.) ის. გაბიტება.

ჩაბრახტი (ნ. ა.) [перс. چپ راست چاستежка] ღილი.

ჩაბჟირება (ქარ. რაზიკ.) ზევრი ღირილით ან სიცილით რომ ხმა ჩაუწყდება
ზაფს.

ჩაბუღბუღება (იმერ. პ. შ.) ზეპირათ დასწავლა აზრიანათ.

ჩაიჩი (რაზიკ.) [тур. чай] საქონელის სამოვარი, ცარიელი ადგილი.
აჭარლები [გურულეზიც] იტყვიან, «ცხენი დავაჩიარე»ო, ე. ი. ცხენი საზა-
ლახოთ დავაბიო.

ჩაკაჭკაჭება (ქარ. პ. შირ.) ზეპირათ დასწავლა უაზროთ, зүбрение. ჩაკაჭ-
კაჭა, ზეპირათ თქვა უაზროთ.

ჩაკივბა (იმერ.) ღამაზათ ღ შესამებოთ ჩამოკიდება რამდენიმე რამესი ერთათ.
ჩაკივბული, ჩამოკიდებული. «... იარაღთ ჩაკივბება, ცქვიტი, ფეს-მარდი
ცხენიო»... (ხალხური ლექსი).

ჩაკუმღება (ქარ. რაზიკ.) ჩაფხვნა. მჭადი ჩაკუმღა ღოში.

ჩაღიღიკურება (ფშ. რაზიკ.) სცვირის ჩაკაენება.

ჩამოსწვრივ (პ. შ.) ძირს დაყოლებით, «სადა იგი არს ჩამოსწვრივ ძირი მისი»
(თეიმ. ზაფ.), вертикально.

ჩამური (გურ.) ღომის საცხველი, წყლის ჩამური იგივეა.

ჩარუყება (ფშ. რაზიკ.) უპატრონოთ ჩახეცება საღმე, მაგ. ცხენისა.

ჩარჩი (ფშ. რაზიკ.) თოფიდან პონძის ამოსაღები სრახნილი.

ჩასპანდი (ნ. ა.) ჩასხმული, მაგარი ღ მკვირცხლი კაცი.

ჩაქუხა (გურ.) ჩანჩქერი.

ჩაჩიტება (გურ. ც. გ.) სხვას რომ სეღში ჩაუღვა რამე ღ მასვე უენი სელით სელი მოაჭირებინო; ჩაუჩიტა სეღში, ჩაუღვა სეღში ღ მასვე სელი მოაჭირიო.

ჩაჩიხვა (გურ. გაზ. «სხივი») ჩახერგვა, ჩამწუფღევა, მტრის წინ გზაზე ბარიკადის აგება. ჩაჩიხული, ჩახერგილი, ჩამწუფღეული.

ჩაჭიტმასურება (ფშ. რაზიკ.) თამაშობაში ფეხების სლართვა.

ჩახინცვა (ფშ. რაზიკ.) საქმელში ზევრი პურის ჩაყრა.

ჩახურვიღა (ფშ. რაზიკ.) ქიმბური ცხელი პური ერბოში ჩაყრილი.

ჩეგერა (ფშ. რაზიკ.) ობლათ დარჩენილი დათვის პელი.

ჩემო უყელავ (ა. უ.) უუსაფარელეს არსებაზე იტყვიან.

ჩია (კ. უ.) ერთობ პაცარა. ჩია-კაცი, პაწაწა ტანის კაცი.

ჩიპაკონა (ფშ. რაზიკ.) ტანად დაბალი კაცი.

ჩითა (ქარ. რაზიკ.) ღაზლის სქელი წინდა, ორ-პირათ მოქსოვილი, თუშები ფეხებზე იცმენ.

ჩიკა (სვეს. რაზიკ.) სკამი.

ჩიკანკაღა (იმერ. პ. მ.) პაცარა ღ საწყალი.

ჩიკორი (ქართ. რაზიკ.) ბზრიღა.

ჩიღა (ფშ. რაზიკ.) პატრუქი.

ჩინდარი (იმერ. ნ. ა.) გრძელი ღ მაგარი ეკალი.

ჩინჩილი (ნ. ა.) ცხოველთა-ჩანჩალი, აღმინათა სუსტი სირბილი.

ჩინურა (რაზიკ.) თეთრი ყურმენი.

ჩინჩლო (ფშ. რაზიკ.) მამლის ბიბილო.

ჩინჩხალი (გურ. იმერ.) ნაპერწკლები, წინწკლები, რომელსაც თავი ღვინო ისვრის, იხ. წინწკლი.

ჩირეხი იხ. მკვარი.

ჩიტ-თავა (იმერ.) მხალია, ხანვევით ძირი იცის, იჭმება.

ჩიტის კურტუშა (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა.

ჩიქჩიქი პუნბული, პირ-უცუფის უფრო, ვიდრე აღმინანის.

ჩიქჩვის ბაღაზი (ყ. ვაზ.) ბაღაზი ჩიქჩვის (ჩრჩილის) გასაწყვეტათ.

ჩიხი (გურ. ნ. ნ.) ხერგი, ბარიკადა, იხ. ჩაჩიხვა.

ჩოგანი (იმერ. პ. მ.) ღომის ქაფის მოსახლეი ღ დასაგები [ღომის ქაფის მოსახლეს ღ დასაგებს გურულათ ღაფერა ქვია, ჩოგანი ღომის საწყელია].

ჩოღარი (ნ. ა.) პირ-უცუფეთ მოვაჭრე, თათრული სიტყვაა.

ჩოთირი თაკილი. საჩოთირო, სათაკილო; მეჩოთირე ბა, მეთაკილება.

ჩოკი (ფშ. რაზიკ.) ვირი, სანედარი. ბრიფვი კაცი.

ჩორბი (ფშ. რაზიკ.) ცუჩი, ჩიჩვირი.

ჩორთვა (ნ. ა.) მოჩორთვა, გვერდზე მოქცევა, მოგრეხვა (მაგ. ფესხამელისა).

როტი (იმერ. პ. მ.) ნაცრის ასაღები პაწია ნიჩაბსაგით, სის იქნება.

როფურა (ქარ. რაზიკ.) ფეაფილისაგან დაკენკილი.

როფი (რაზიკ.) მაღლა აზრდილი უშნოთ, აჩოყილი.

რიაქვი (ფშ. რაზიკ.) არაფის ქერქი გარედან აფრილი, მთაში მკვარის მაგიერათ ჰსმარაზენ.

რია (იმერ. პ. მ.) მჩაცე.

რქიფი (გურ. აჭარ.) ჩანგალი. დანა-ჩქიფი, დანა-ჩანგალი. პეფლებური მნიშვნელობა იხ. ჩუბ. ლექსიკ.

რქერი (ფშ. რაზიკ.) მდინარე წყლის დაქანებული ადგილი.

რქიფი ღვინო ფეშში ამოღებული, ჭაჭაზე დაუყენებლათ.

რქრო (ფშ. რაზიკ.) ჩქროება, შორიდან ვითომ ნაცნობი ხმა მოესმას, ხმის მოჩვენება: «ვითომ შენი ხმა მეჩქროვა, დანახვა მომეწყურაო»... (ხანა).

რუთქი თუ ქანა საღარა (ფშ. რაზიკ.) ლუწი თუ კენცი.

რუკვა (ფშ. რაზიკ.) ქექვა ჯოხით, უხეიროთ თხრა.

რუყვა ირუყება, როცა ცეცხლი არ ეკიდება კარგათ შეშას, ჩუქავს, ირუყებაო იტყვიან.

რურჩუტი მოსულელი.

რუტი (ნ. ა.) ცალიერი, დაჩუტვა მაგ. გაბერილი ციკის ღ სხვ.

რურჩური (ნ. ა.) ჯოხით ან სხვა რითიმე ცეცხლის სწორება.

ჩხრიალა (ხეც. რაზიკ.) ჩხართვი, ფრინველია.

ჩხერკი (გურ.) წყლისაგან მიყრილ-მოყრილი სის უცოკები ღ სხვა რამ ნამსხვრევები.

ჩხვერვა (ფშ. რაზიკ.) ხარი იჩხვერება რქებითა.

ჩხიკვა-მხაღა (იმერ. პ. მ.) მხალია.

ჩხინკარა ღორის განაფალი.

ჩხოტვა (გურ.) სის ფოთლის კრეფვა, მოჩხოტვა, სის ფოთლის მოკრეფა.

ჩხუტი (ფშ. რაზიკ.) საღვებელი ზეზე დასადგმელი.

ც.

ცად-პირი განჩინება (გურ.) სამსჯავროსაგან დადგენილი განჩინება მოპასუხის დაუსწრებლათ, заочное решение.

ცანცარი, ცანცარა ქნევა, თავ-ცანცარა თავის-ქნევა.

ცას წავლა (ფშ. რაზიკ.) ცოროლა ფრინველისთვის ფშავლები იტყვიან, ცოროლა რო მაღლა-მაღლა წავა გალობით, ის ამბობს: «ცას წავალ! ცას წავალ! ცას წავალ!» მერე ისევ დაუშვებო: «ვცუე! ვცუე, ვცუეო!»

ცბუნება (გურ.) смущение, აცბა, შეცბა, смутился, მაცბუნებს, смущает меня, გაცბუნებს, смущает тебя, ამცბარი, შემცბარი смущенный.

ცეცა (პ. მ.) იხ. გორიცა.

ცენდარი (ფშ. რაზიკ.) მოჭრილი ხის გამომხმარი პირი.

ცერევატი (ქარ. რაზიკ.) ცერევატი გახდა, ისე შეერთა, რომ გონება ჰ აზროვნება სრულიათ დაჰკარგა.

ცეროდინა (ფშ. რაზიკ.) ცერის ცოლა კაცი.

ცერული (ნ. ა.) ცეკვის დროს ცერებზე ღვომა.

ციატი (ნ. ა.) ღია ფერი.

ციზალი (ფშ. რაზიკ.) ცუდი კაცი. მარტო თავის ჩაცმა-დახურვაზე მზრუნველი.

ცივი ხმა საცოდაობით შემზარავი ხმა. «რა ცივი ხმით ჰკივია (ჰკივის) ის საცოდავი ქალი».

ცინცა (ფშ. რაზიკ.) სურდო.

ცირცული (ვაჟ. ფშ.) მჭონავი, მცენარეა.

ცის-კიდური ჰორიზონტი, იხ. ცის-პირა.

ცის პირა (ფშ. რაზიკ.) ჭაცანი, ГОРИЗОНТ, იხ. ცის-კიდური.

ციცუნა (ფშ. რაზიკ.) ღვანლის უფავილი.

ცღანგი (ნ. ა.) ფუქსავატი. დაუდგრომელი, რომელიც უფელგან ეჩხირება ჰ გაკეთების მაგივრათ საქმეს ცარავს.

ცლინგური (ფშ. რაზიკ.) ხელიდან გასწლგომა.

ცოზოფი ბოთლების თავსაცობი, პრობკა, იხ. საფეფი.

ცოდოური ცოლის სამშობლო სოფელი გინდ ქალაქი. «ცოდოურსა მივდიოდი, მივითლიდი აჭამსაო, აქეთობას მოვდიოდი, მოვიკრებდი ნათლსაო» (ხალხური).

ცოცოზა (ნ. ა.) შეუკავებელი ვნებათა ღელვა. ცოცოზა. მოხდის, ცოცოზა ემართება.

ცრევა (ფშ. რაზიკ.) დრო ცხვირის მოწველისა.

ცუგრუშეფა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) სააღერსო სიჭყვა ბავშოთების, პატარა პირის მქონე ბელი ღამაზი.

ცუკია (ნ. ა.-მ.) ერქვა მეტ-სახელათ დავით რექტორს ალექსიძე-მესხიშვილს, ნიშნავს მომხიზლავს, ღამაზათ ჰ კოხტათ ჩაცმულს.

ცუღ-ქარჩი (ფშ. რაზიკ.) მიწის სათხრელი იარაღი, ცალი პირი ცულის მსგავსი აქვს ჰ ცალი წერაქვისა.

ცქვიტი (ფშ. რაზიკ.) მარდი, ამ აზრითვე ხმარობენ გურია-იმერეთშიაც.

ცქვრიანი, ზინდიოფაფა (ნ. ა.) ქართლ-კახეთში დედოფალას ეძახიან.

ცხემლა (ფშ. რაზიკ.) საქსოვი იარაღი, რაზედაც მადს გაახამენ ჰ ქსელში გააქეთ ჰ გამოაქეთ. გურიაში ცხემლას «რცხმელას», «რცხილას» ეძახიან.

ცხემლაიში (გურ.) გურული ღიღი საყვეარი.

ცხენი (იმერ. გურ.) სახლის ჭერსა ჰ სახურავს შუა ადგილი, რომელსაც დასავლეთ საქართველოში აფეჯთა ჰ ჭირნახულის შესანახავათ ხმარობენ.

ცხვირის სატყეველა (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა.

ბ.

ბავრა (ფშ. რაზიკ.) გაჭიმვა.

ბაღლის-სოკო (ჯგ. ვაზ.) შვათ საღებავი ბაღისა.

ბაშუღა (ფშ. რაზიკ.) სააღერსო სიტყვა «ძმა», გურ. იმერ. — «ძამია».

ბანძაზი (ქარ. რაზიკ.) დიდი ცალახი, ჭეპი.

ბენეღა (ჯგ. ვაზ.) მცენარე ფავილია.

ბარი (ა. ი.) ქარები, ревматизмъ. ჩუბ. სსნის: გოდორი შესანახი სიმილის ან ქორთა საჯდომი [и въ Гуріи плетевая кѣтка для охотничьяго ястреба или сокола].

ბარბაღი (გურ. ც. გ.) ისლის სახურავის ჭოკებზე არღი-გარდმო გადახული ხე.

ბერბაღი (ლენს. პ. მ.) [\leq ბელ-ბარი] ქვევრის მოსახთელი პატარა ხის ბარის მსგავსი.

ბეძევა (იმერ.) მორცხვა; ვპეძ გვ, მოვარცხამ; ვპეძ გვე — მოვარცხი; გპეძ გვოს — მოვარცხას.

ბირუვადი (გურ.) მაღლი, რომელიც ნათესს პირს უთხრის, სიმინდის ღერს გულს უჭამს ღ აფუჭებს.

ბიძიბი (ქარ. რაზიკ.) პატარა მუწუკი.

ბლოკვი ან ფლოკვი (ნ. ა.) გველია ერთ-გვარი, კუდ მომორვილი; ხალხს წამს, მეკათ უწყინარია ღ ადამიანს არ ერჩისო; ჩვეულებრივ გველს მეკათ ემცერებაო.

ბმა-შინში (ხეცს. ნ. ურბ.) ბიძა-შვილი.

ბნეუვა ბრაგვანი. «ბნეუვა გააღინა მიწაზე», ბრაგვანი გააღინა მიწაზე.

ბოვარა (ნ. ა.) პირ-უცუდის ავად-მოფობა, კუდში ფხანას აუტეხს ან ფაფარში ღ ბუ-ფაფარს გააფრეფინებს.

ბოშანი (ვლ. ზვგ.) ზარმაცი, ზანტი.

ბოძინი (ნ. ა.) ურყოლვა, ბრწოლა, კანკალი (ზიზლით გამოწვეული).

ბრო (იმერ.) მდინარის ან ცხის ფსკერი.

ბუბაზი (ნ. ა.) ბინძური, მურცალი.

ბუღათაბი (გურ. ც. გ.) ძლივს. «კბილი არც ერთი არა აქვს, ფაფასა ჭამს ბუღათაბი»...

ბლაბი (იმერ. გურ.) პატარა გოგო.

წ.

წაბურვა (გურ.) მიცვალბულის ჭირის-უფლისათვის შემწეობის აღმოჩენა ფულით. ღვინოსა ღ პურსაც მიუცანებენ ამ ღროს, მარა ამას შესაწირავი ჰქვია.

წაესავრა, — **ვესავრავი**, — **ესავრება** (გურ. ც. გ.) კაცი რომ კაცს გადაჰვეება პაცივის ცემით ღ სამსახურით.

წაკა (ფშ. რაზიკ.) წათნი.

წარა-უგონოთ ღიაპარაკი (ფშ. რაზიკ.) წარა-მართ ბოდვა.

წარზეა (რაზიკ.) ფიცრების ნაპირების ამოღარვა ერთმან-ეთზე გასწვლათ. იმე-რეთში ნარიმანს ექახიან.

წარზე (ფშ. რაზიკ.) კარგათ, რიგიანათ.

წარნიკი (ფშ. რაზიკ.) ძალიან ავი კაცი.

წაწადი (ფშ. რაზიკ.) ღობილი, ნაღობი.

წაძიძგიდობა (რაზიკ.) კინკლაობა.

წასურვა მხრებისა (ფშ. რაზიკ.) ფრინველთაგან მხრების წამწვეტება პირს დასაქანებლათ.

წბილა (ფშ. რაზიკ.) ბალახის წვრილი ღერი, ნემსის მსგავსი.

წბოლი (იმერ. ნ. ა.) ჩირქი, ბაღლაში.

წებერა (გურ.) ნიგოზი (კაკალი) ღენჭოპოიან-წენგოიანათ.

წევე (იმერ. პ. მ.) ნეტა მაინც, ქე მაინც.

წეკვა (ფშ. რაზიკ.) ერთათ შეკრული თამბაქო.

წეაწვალი (ფშ. რაზიკ.) თმისა ან წვერის სატლეჯი პაცარა გაზი.

წერა (ფშ. რაზიკ.) ოთხ-ფეხათ დადგმული ძნა, სულ რამდენიმე მეძნისა.

წვითი (გურ. ტ. გ.) წვრილი, წაწვეტებული, წაწვრილებული.

წიპა (ფშ. რაზიკ.) წიწილა.

წივლიზ-ჩიტა (ფშ. რაზიკ.) ჩიტია, ბელურას ჰვავს.

წიკვა (იმერ. გურ.) ზიდვა. ჩუბინ. ლექსიკ. შეცთომით არის განმარტებული.

წიღ-ჩაოლი (ა. ი.) ხელებსა ღ ფეხებზე რომ ძიძიბს დაუარის ღ ექავება, МОК-нушая, зудящая экзема РУКЪ И НОГЪ. ჩუბინ. ლექსიკ. წიღ-ჩავატა, ჯიჯლიზო თვალში.

წიშარო წყადი (ფშ. რაზიკ.) თავ-ანკარა წყალი. «ეს ღვინო წიშარო წყალიაო», სულ წყალი არისო.

წინამო (ძვ. ქარ.) თმა ყურთ საფარი, ლაწვთა დამაშვენებელი, ლულამზარი; აგრეთვე ფასადი შენობისა,

წინწვლი (ავ. ფშ.) ნაპერწკალი, წინწკალი, ის. ჩინჩხალი.

წიპრია (ფშ. რაზიკ.) ჩიტია, ЧИЖЬ.

წიფხა (ლენჩ. პ. მ.) ყურიანას ნახევარი.

წიწამური (იმერ. ნ. ა.) წრიპი, რკინის ფესხაცმელი მთებში სასიარულოთ.

წიწვა (გურ.) ჭიმვა, გაწიწული, გაჭიმული, დაწიწული, დაჭიმული... «დაწიწული ნერვები თითქმის მიჩლუნებული გვაქვს». (მოგზაური, 1905, № 32).

წიწვი (პ. მ.) ეკალი; წიწვიანი ხე (გაზ. «ეკალი»).

წიწვი (ქარ. რაზიკ.) ან ზიწვი ХВОЯ.

წკაპი (გურ. ტ. გ.) წყება; წკაპათ სროლა (ის. შილინდი), შეწვობით სროლა, ЗАПЪ, დაწკაპული, დარაზმული.

წიგნი (გურ.) წიგნება საქმე მიმდგარი, ე. ი. საქმე ისეა მოწუხილი, რომ სწორეთ ახლა ან უნდა გამოკეთდეს, ან უნდა წახტეს.

წამუშუნი ძაღლის კენესა.

წოხი (იმერ.) პატარა ჩიტო, მუდამ ერთსა ღ იმავე ხმას გაიძახის.

წოხი (რაზიკ.) მაღალი ქული.

წოხწოხი (ქარ. რაზიკ.) წოწოლა.

წოწვა (ქარ. რაზიკ.) დაწოწვას, დაუთრევა უდროვო დროს.

წრიადი აწრიალეზა.

წრიაქი (ართმ.) ქათმის წიწილების ხმაურობა.

წრინცვა (ფშ. რაზიკ.) წელისა ან ფურთხის პირიდან ერთ-ბაშათ გამოშვება, სევსურები არ აფურთხებენ ერთ-ბაშათ, არამედ აწრინცვენ.

წრიოკი (ქარ. რაზიკ.) წერილი. მცენარეზე ითქმის: «ყანა გაწრიოკდა წვიმებისაგან».

წრიბა (იმერ. დ. შ.) დაღუეული, მიმდნარი. მცირე ასაკის ქალი გინდ კაცი.

წუა (ფშ. რაზიკ.) КВАСЪ, ხილის გამოწურული წვენი.

წუკარტი (მთ. შ. ჯ.) წუწკი, უნამუსო, წუკადი.

წუგი (ფშ. რაზიკ.) ცული.

წუმი (გურ. ც. გ.) მცვენი უურძნისა.

წუბაკი (იმერ. რაზიკ.) წუნტი, უსუფთო. უფრო ძაღლზე იტყვიან.

წურწუტი (ფშ. რაზიკ.) წვრილი ღ გრძელი; უცოცო ხე.

წუწედა (ქარ. რაზიკ.) თაფლოვანი მცენარე.

წუად-ცევა წუალ-წევა, ВОДОИЗМЪЩЕНИЕ; საზომი იმისა, თუ მდინარესა ან ზღვაში ჩაშვებული ნავი ანუ გემი რაოდენ საწყაო წყლის ადგილს დაიტყრს თავისი ქვემო ნაწილით, რაც წუალშია ჩამჯდარი.

წდუდუდის ბაღასა (რაზიკ.) მცენარეა, მთებში იცის, დახუჭუჭებული ფოთოლი აქვს. წყლულის წამლათ ხმარობენ.

ჭ.

ჭაკუნი (გურ.) ბურთის თამაში თავ-მოკაკული ჯოხებით. მობურთაღნი გაიყოფიან ორათ: ერთი ნაწილი დადგება, ვთქვით, აღმოსავლეთისკენ, მეორე კი — დასავლეთისკენ; თითოეულს მობურთაღს უნდა ეჭიროს თავ-მოკაკული ჯოხი; აღმოსავლეთის მხარე გააგორებს მიწაზე ბურთს ღ თავ-მოკაკული ჯოხების ცემით უნდა გაიტანონ ლელო დასავლეთისკენ, სოლო მოპირდაპირი დახვდებიან მათ წინ ღ იმავე თავ-მოკაკულ ჯოხებით ცდილობენ ბურთი შემოაბრუნონ ღ გაიტანონ ლელო აღმოსავლეთისკენ.

ჭარი (ფშ. რაზიკ.) გველისაგან გაზაფხულზე განამრობი ქერქი. ჭარი [арх. харь ередомо] ღონე, შეძლება, ქართ. იტყვიან: «მეტი ჭარი არა აქვსო», ეითომ «მეტი შეძლება არ მოეპოვება»ო.

ჭაჭვი ცალი პეშვი, იხ. საბ. ლექსიკ.

ჭახა (ფშ. რაზიკ.) წილი.

ჭეველი (ნ. ა.) პურის ხელაურები, ჭეო-ჭეოთ დაწყოზილი.

ჭერსო (დ. პ.) ზემო სართულის ოთხი სვესურეთში.

ჭვითილი (გურ.) ჩაშვავებულ მიწაში (უფრო ხშირათ მთის ვაკეზე) ამოსული ცხა, ზოგ-ჯერ თევზებანიც.

ჭია-ღუა (ფშ. რაზიკ.) ჭია-ჭუა.

ჭინგო (გ. ვაზ.) უბრალო ბალახია.

ჭიკვა (ნ. ურ.) ჭიხვინი ცხენისა. თ. რაზიკაშვილი ხსნის: პატარა ბორაო.

ჭინჭველით გორადლა (ფშ. რაზიკ.) ჭინჭველების საბუდარი გორაკა.

ჭინჭორედა (გურ. ც. გ.) ერთო ჭრელი რამ, მაგ. სხვა ღ სხვა ნაჭრებისაგან შეკერილი სახნის პირი.

ჭირით ამოგება (ფშ. რაზიკ.) უსიამოვნების მიყენება, ცუდით მოპყრობა.

ჭიჭინი (გურ.) ჭვრეტა, გამოჭიჭინება, გამოჭვრეტა. ცალი თვლით შეხედვა, ჭუჭრუტნიდან განხედვა. «შენ გგონია იმ რუსმა სამხედრო საღამო მოგცა? არა, იგი გამოგიჭიჭინა, ვინ მისცა ამ გლახას ჩინიო!»...

ჭიტლაჟი პანდური. ი. ჭავჭავ. «ცხოვ. ღ კან.», ივერია, 1879, № 3.

ჭიუჭი (იმერ. ნ. ა.) ფრინველია შაშვის ოდენა, ცხა უყვარს, ნისკარცი ღ ფეხები გრძელი აქვს.

ჭიუხი (ფშ. რაზიკ.) წვეტიანი კლდეები.

ჭიფხვა (რაზიკ.) რაც ძალი ღ ღონე აქვს ჭიმვა.

ჭიჭილა (ნ. ა.) პატარა ლიტრა, ჭინჭილა.

ჭიჭინა (ნ. ა.) რქიან პირ-უცყვის ავად-მყოფობაა. მალე უღებს საქონელს ბოლოს.

ჭიჭინობედა (იმერ. ნ. ა.) ჭრიჭინა.

ჭკინცვა (რაზიკ.) გამოცქერა საიდანმე ან საიდან ალაგზე ღგომა ქალისა.

ჭკუა-მხიარული (გურ.) ოდნავ გონება შერყეული ანუ ანორმალურ ჭკუა-გონების ადამიანი. უფრო ხშირათ ასეთი ადამიანი მუდამ მხიარულია, ბევრს ლაპარაკობს ღ უთავ-ბოლოთ.

ჭოკი (იმერ. გურ.) გრძელი ღ წვრილი სარი ნიგვზის დასარეკი, ჭოგრი, ლაცანი.

ჭოპინი (გურ.) სხვის ქვეშ შედგომა: «მიჭოპინე, ხეზე ავალ». ვუჭოპინებ მას, მიჭოპინა მან, გიჭოპინებ შენ.

ჭორ-ციკი (რაზიკ.) ჭორის ციკი; შეჭორე.

ჭოცა (რაზიკ.) რქა-მაღალი ხარი.

ჭრიალი (ართმ.) ბატების ხმაურობა.

ჭრიანცელი (ქარ. რაზიკ.) ცყემლის წვენი; თვალ-ჭრელი კაცი.

ჭრომასი (ნ. ა.) ეყვანა ვეფხივით ჭრელი ფერი. პირ-უცყვზე იცყვიან.

ჭუკი ინდაურის წიწილი.

ჭუნჭუნული, ჭუნჭუნი (ქარ. იმერ. რაზიკ.) პატარა ბავშვის აკვანში ხმაურობა.

ჭუჭრუტანა ნახერგი შენობაში ან ფიცრულში, იმდენათ გაზარული ადგილი, რომ გახედვა შეიძლებოდეს.

ჭუჭრული ქათმის წიწილი.

ჭუჭრუტა (ც. ფ.) გუგუა სიმილი ან სხვა რამ მცენარე. ღაჭუჭრუტება, ღაჭუჭრება.

ჭუანცი (ფშ. რაზიკ.) ქაობი.

ჭუაპა (რაზიკ.) თხელ-კანა, წულიანი ყურძენი.

ჭუიმა (ფშ. იმერ. რაზიკ.) მცენარე, იჭმება.

ჭუინცი ჭულინცი, ახალი უმარილო ყველი, ანუ სიმიდის ცარო მარცვლებ-გაუმხმარი.

ჭუიოც-მატი (ფშ. რაზიკ.) ჟიჟმატი, წვრილი.

ჭუიტა (ხევს. რაზიკ.) ვარსკვლავი ჩრდილოეთისა, полярная звезда.

ჭუორი (ფშ. რაზიკ.) წვრილი ქვა, კედლის შენების დროს შუაში ჩასაყვლი.

ხ.

ხაბარდა მავთულეობიანი კრინოლინი კაბის ქვეშ ჩასაცმელი. «ქალო ხაბარ-ლიანო, გაქვს ჰ გიხარინანო», ... «ხაბარდა რომ დაგიგლგეზა, აღარ გი-ყილიანო» (ხალხური ლექსი).

ხავერცი (ნ. ა.) ხნულში დაუნხავთ დარჩენილი მიწა.

ხათრიოთი (იმერ. პ. მ.) თინის იარაღი სამ-კბილა ჰ შუაზე გახერგილი შამ-ფურის სატრიალეობათ.

ხაღარი ცარო (ქარ. რაზიკ.) მსხვილი ცარო სიმინდისა.

ხაღარჯობა (ფშ. რაზიკ.) სული წმინდის მოფენის ღვე. ამ ღვეს იციან ფშავ-ლებმა საფლავის კურთხევა, წირვის გადახდა ჰ მოკეთებმა მკვდრის პატ-რონის პატკებით მოკითხვა.

ხაღ-ერზო (ფშ. რაზიკ.) ერზოზე მოკიდებული ხავიწივით.

ხაღი (ვაჟ. ფშ.) ქუმელი.

ხაღხა (ფშ. რაზიკ.) კაკლების საბერცეი ჯოხი ან ხარი, იხ. ჭოკი.

ხამანდი (ფშ. რაზიკ.) სურდო.

ხანა (გვან.) ჩარჩო, რომელზედაც ქსოვენ ნახეულობას (ხაღეულობას).

ხაო (ნ. ა.) პირ-უცუყვის ავად-მყოფობა, პირში ღაჭურის ეკლებსავით, უნდა მოიჭრას.

ხაპი (გურ.) იხ. სახას ჰ ჩუბ-ლის ღვექსიკონები. მოხაპვა, რამესთვის თავის რგვლათ შემოთლა ანუ შემოჭრა, მოხაპული, თავ-შემოთლილი, თავ-შემოჭრილი.

ხაპია (ქარ. რაზიკ.) ღვინის ძალიან მსმელი, ლოთი.

ხარა (რაზიკ.) თოფია ერთ-გვარი.

ხარგალი (რაზიკ.) ეზო, ბაკი.

ხარკვლა (ქარ. რაზიკ.) შემოზღუდვა ადგილისა საქონლის შესარეკათ.

ხარვეფი (ქარ. რაზიკ.) სნულში მოუსხნავთ ჩაყოლებული კვალი.

ხართ-კვერი (რაზიკ.) ახალ-წელიწადს იციან ბედის კვერებთან ხართ-კვერსაც გამოაცხოვენ საერთო ოჯახის ბედზე. როცა მეორე დღით, ახალ-წელიწადს, მეკვლე მოუვით, ხართ-კვერი უნდა შეაგორონ კარებიდან სახლში. თუ წაღმა მობრუნდა, კარგია, თუ უკუღმა, ცუდი ნიშანია. მერე ნათლი-ლება ღვთის, რომელიც კაი ხარია, იმას გადაატყვენ კისერზე და შეაჭმევენ.

ხარი-გუდა (ჯ. ვაზ.) მცენარეა ხველებისა-თვის.

ხაზუნა იხ. თიკრუნი.

ხაქალი (ფშ. რაზიკ.) ბალანია, მთაში გვარობს. ამ ბალანს ჰკრეფენ, ხარშავენ და ყვითლათ ღებენ იმითი ძაფს.

ხაჭმაჭიჭა (ქარ. რაზიკ.) მცენარეა, მსლათ ხარშავენ.

ხაჯაბაური (**ხაჟაბაური**) (ნ. ა.) ორ-კოპიანი დიდი ჯირკი, რომელსაც სა-ხიბივით შეაბამდენ მძიმე დამნაშავეს და ისე ჩაატყვენ საპატიმროში; სხვათა შორის იმერეთის მეფემ II სოლომონმა რაჭის ერის-თავს როსტომს დაადგა ხაჯაბაური და ისე დაატყულა.

ხეღის გამოღება თავის დაცვა. «ბევრი ითმინა, მარა ბოლოს ხეღის გამო-ღება მაინც მოუხდა».

ხეღ-გამომავალი შემენი (კაცი).

ხეღის მოყრა (ფშ. რაზიკ.) კარგა ხეღი მოყვარე, კარგა ვისარგებლე იმისგან.

ხეღის შებრუნება (რაზიკ.) ხეღის გამოღება, ჩხუბში პასუხის გაცემა.

ხეღი სადითაჲ! ე. ი. არ მიეკარო, ხეღი უშვი!

ხეღ-კავი (იმერ. გურ.) ხის მსხვილ-თავიანი კავი ღომის ხეღით საცხები.

ხეღ-ქვეშ ვაჭრობა ნაჭრით გინა წვრილათ ვაჭრობა, ხეღქვეშ გავეყდე, წვრილათ, ნაჭრით გავყდე.

ხეღ-შეხუდი ხელმწიფება-განსაზღვრული.

ხეღ-შეუვალი ხელმწიფება-განსაზღვრედი.

ხემში (> **ხეფში**) ნაწილი, ნამცეცი. «მთელი ღლეა ხემში არ მიჭამია».

ხერკადი (მეგრ.) არცაშანი.

ხესეღა (ქარ. რაზიკ.) ხმელ-ხმელი კაცი გამხთარი.

ხვამრიელათ (ნ. ა.) ბლომთ, ბევრი.

ხვანცარიკი კუდისა კუდის ქიციანი (ქნევა).

ხვაშნა (გურ. ფ. გ.) დედალი თევზი რომ ქვირითს დაყრის, მამალი იმ ქვირითს სითხეს გადასხამს გასნაყოფიერებლათ, ამას ჰქვია ხვაშნა. დახვაშნული, დახვაშნავს.

ხვეუდი ქადა (ფშ. რაზიკ.) უცულოთ გამომცხვარი ქადა. ასე ეძახიან ბარში გამომცხვარს ქადას ფშავლები.

ხვილიფი მდინარის ნალექით გამოხიერებული სახნავ-სათესი მიწა.

ხვიმენი (კ. უ.) ზღვის გეშაპის გვარის ცხოველი, *акуня*.

ხვრემა (რაზიკ.) ხრამა-ხრუმით ჭამა, პირის ხმინაობა ჭამის დროს.

ზიბაკი (გურ. იმერ.) ავეჯი, ავეჯეულობა, მოძრავი ქონება.

ზიზალი (ფშ. რაზიკ.) ეშმაკი ღ კუღიანი.

ზიმანი (იმერ. ღ. შ.) შარი, მოგონება. იხიმანებას, მოიგონებას, იშარებას.

ზიმიწარი (ფშ. რაზიკ.) დაუღეგარი, მოჩხუბარი, დაუსვენებელი, ჩირქინა.

ზირაული (გურ. ღ. გ.) გოგორებზე მოწყობილი ფიცრები ღვირთის საზიდავათ, *ТАЖКА*.

ზიფათი (ნ. ა.) განსაცთელი, მოულოდნელი უბედურება.

ზიფაოლა (ფშ. რაზიკ.) ფინჯორა, საქმელი ძირი აქვს, თეროსა ჰგავს.

ზიწვი (ნ. ა.) მცირე რამ წვეტიანი, ხეზე ანახეთქი, იხ. ხიჭვი.

ხიჭვი (ქარ. რაზიკ.) ხის ანახეთქი, ნაფოტი, იხ. ხიწვი.

ხიჭიჭური მსხალი საზამთრო მსხალი, ხარობს უფრო ძველ სამცხის ქვეყანაში — ახალციხესა ღ აჭარაში, აგრეთვე გურიასა ღ ქართლშიაც. ზოგან ამ მსხალს ხეჭიჭურს არქმევენ.

ხიხრიგობა (ქარ. რაზიკ.) ქესაცობა.

ხლახუნი შეფხანა, წაფხანება, *трение*.

ხოზუა (რაზიკ.) საქმელი ზალახია.

ხოზარიელი (ფშ. რაზიკ.) განიერი.

ხოზა (ა. ი.) ხმელი ქაილი.

ხოზგო (ლენხ. ჰ. შ.) ღიღი საწნეგელი.

ხოზღი (ფშ. რაზიკ.) იხ. ღმურძლი.

ხოზხოშა (ფშ. რაზიკ.) წვრილი სეცფვა.

ხოზხოცი (ცელ. გ.) მამალ ღორების ხმაურობა ღ ზრძოლა ღელღებისათვის.

ხოცვრა ზანლის ანუ თმის ძირში ჰარსვა. მოვხოცრავ, ძირში მოვპარსავ. მოვხოცრილი. ძირში მოპარსული (ხოცორა — თავ-მოპარსული. მოუხოცრავს თავი — გაღუპარსავს თავი).

ხოცი (ფშ. რაზიკ.) ღუღის გამონახარში ქაცო.

ხოცრავი (ნ. ა.) ავად-ყოფობა, ზანლის ცვენა იცის.

ხოცორა მოპარსული ან ერთობ თმა-შეკრეჭილი თავის ქალა. «ხოცორ-ხოცორს ჰყრისო, ყვავი ნიგოზს ჰყრისო, დასევია ზედურები, ზედელაში ჰყრისო» (ხალხური).

ხოშორი (მთ. შ. გ.) [арх. *хошор хушор*] ჩიეული, კარგი [მსხვილი?]. «რა შევნიერი ნიგოზია: სულ ხოშორ-ხოშორი კაკლებია».

ხოწი (ნ. ა.) ხის კოვზის გასათლელი იარაღი, წვერში მოღუნული გრძელი დანა.

ხოჭოჭი ხოჭო, ღოკოკინას, კუს ღ ამებრვე სწვათა გარე-კანი.

ხოხი (ფშ. რაზიკ.) ქისერი, მსხვილ-მარცვალა საღესავი.

ხოხნა (ქარ. რაზიკ.) საქონელი ხოხნის ნეკერს. «ცოცა მოთოხნე, ცოცა მოხოხნე».

ხოხნიკი (ფშ. რაზიკ.) მხიარული.

ხრიკა (იმერ.) მწარე კვასი გულ-გამოღებული ღ ჯოხზე წამოცმული წელის ანუ ღვინის ამოსაღებათ.

ხროიჭი (ფშ. რაზიკ.) ხოზოზიკი.

სრუწვა (ფშ. რაზიკ.) ქურღობა, პარვა.
სრჩოლა, სრჩოღება (იმერ. რაზიკ.) ბოლგება.
სუ (ქარ. რაზიკ.) გულა-ფშუტა, ყვავილში გაფუჭებული მარცვალი, გულში სულ
 შავი მცვრით არის საესე, გარედამ სალია, პურს ძალიან აფუჭებს.
სუება (გურ. იმერ.) გულის მოყვანა, წყენა. ისუა, გული მოიყვანა, იწყინა.
 სუიანი, იცყვიან ისეთ აღამიანზე, რომელმაც უცებ იცის გულის მოყ-
 ვანა, წყენა.
სუზარა (რაზიკ.) ჭირი საქონლისა.
სურეება ციფი, საოფლე.
სუსსუსი (რაზიკ.) ანლათ ფეხ-ადგმულ ბავშვის რბენა.
სურა (ხევს. რაზიკ.) ბანდული.
სუსუდი (რაზიკ.) ბერი კაცის ცრფობა.

ჟ.

ჯაღაფნა (ფშ. რაზიკ.) მეზობლათ მდგომი ნათესავი, მეზობელი.
ჯანდაკი (ნ. ა.) ძაბუნი.
ჯანაზირი (ნ. ა.) ბჰის ანუ ფუჩეჩის საზიდავი ღიდი ძარი.
ჯანჯალი (ვლ. ბჰე.) მაგარი ფაჭრობაში, გაჯანჯღება, გაწვალეა.
ჯანჯუსი (გურ. იმერ. მეგრ.) ჩურჩხელა.
ჯარჯი (ნ. ა.) ეკლიან ჩირგვების კონა.
ჯაურა (ქარ. ნ. ა.) თივის ზეინი.
ჯაუვა (იმერ. გურ.) [ср. тур. *çay* *перошисанъ нокъа*] კალმის დანა. დასაკეცი,
 ჯიბეში ჩასადებათ.
ჯაშარატი (ქარ. რაზიკ.) მოჩხუბარი, მოსისხლე კაცი.
ჯაზირი (გურ.) წვალეა, გაჯჯაზირდი, გაწვალდი.
ჯვალო (ნ. ა.) [перс. *جوال*] სქელი ღ მაგარი უბრალო ქსოვილი მაცულისა
 ან ჯაგარისა.
ჯვარეღა ხარი (ფშ. რაზიკ.) ჭრელი ხარი.
ჯიდაო (ნ. ა.) ავად-მოფოზა ცხენისა. ნიბო დაუსივდება ღ დაუჩირქდება; ძნელი
 მოსარჩენი ხენია, კიდეც რო მორჩეს, ნახევარ ცხენობას ჰქარგავს, ის.
 ნილო.
ჯინჯილა (ნ. ა.) *бахрома*.
ჯირკი (იმერ.) ხის ძირის ნამორი, ჩამოსაჯღომათ ვარგისი, ის. ჯორკო.
ჯიქურ, ჯიქურათ (გურ.) პირდაპირ; ჯიქურ მისღვა, მირცჳმა, დანიშნება
 ღ სხვ.
ჯორკო დაბალი ხისგან ნამორი საჯღომი, ის. ჯირკი.
ჯუფთი (ა. ი.) თეთრი ცვინის ძარღვი, *первѣ* (საბ. ლექსიკ. ჯუფთი გამხმარი
 ორატულის სორცია).
ჯუღურა (ფშ. რაზიკ.) გაჯუღურებული, ცხვირ-მოჭრილი ან ჟურებ-დაჭრილი.
 5*

ჯოჟარი (ფშ. რაზიკ.) გამხმარ ბაღასის ღერი.

ჯღა, ჯღები (გურ. იმერ.) ირმის, გარეული თხის ღ მისთანათა რქა.

ჭ.

ჭაიზი, ზუთი ჭაიზი (ა. ი.) [არბ. حَسَّ ყუესთო] ზმენა, მხედველობა, ყნოსვა, გემოვნება ღ შეხეზითი გრძნობა, пять органовъ чувствъ.

ჭკამაგაზ, კამაზ, კეიმაზ (გურ. იმერ.) სამხედრო შეპასილი მცერზე შეტყვის ღროს, «ურა»სავით.

ჭემწო (მ. ჯ. ინგილ.) ამოღენა.

Цена: 90 коп.; Prix: 2 Mrk.

Продается у комиссіонеровъ Императорской Академіи Наукъ:

И. И. Глазунова и И. Л. Ринкера въ С.-Петербургѣ, М. П. Карбасникова въ С.-Петербургѣ, Москвѣ, Варшавѣ и Вильнѣ, Н. Я. Глабокина въ С.-Петербургѣ и Кіевѣ, Н. Ниммелъ въ Ригѣ, Фоссъ (Г. В. Зоргенфрей) въ Лейпцигѣ, Любакъ и Коппъ въ Лондонѣ.

Commissionnaires de l'Académie IMPÉRIALE des Sciences:

J. Glasounof et C. Ricker à St.-Petersbourg, M. Karbasnikof à St.-Petersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna, N. Ogleblin à St.-Petersbourg et Kief, N. Kummel à Riga, Voss' Sortiment (G. W. Sörgentfrey) à Leipzig, Luzac & Cie, à Londres.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

Form L9-Series 4939

62-87F

UCLA-Young Research Library

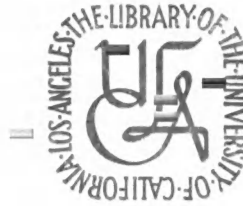
PK9125 .C44g

yr

L 009 507 632 9

PLEASE DO NOT REMOVE
THIS BOOK CARD

University Research Library

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54
GPO 1914-0

CALL NUMBER

PK9125 .C44g

SER VOL PT CDP

AUTHOR

CHKONTIA, GRUZINSKI I G

